

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ * ΑΘΗΝΑΙ * ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1903-
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1903 * ΤΟΜΟΣ ΣΤ'.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΪΝΕ

Τὸ νησι τῶν πνευμάτων, μετάφρ. Μ. Μαλακάση, σ. 493.

Α. ΑΛΥΑΤΟΥ

Λόγοι καὶ ἀντίλογοι, σ. 540.

ΑΝΑΤΟΛΙΤΙΣΣΑΣ

Ἐπιστολαὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, σ. 412.

Δ. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΙΟΥ

Με βόμβιτον εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον, σ. 612.

ΑΝΔΡ. ΜΙΧ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ

Ἐπιστολαὶ ἐκ Λονδίνου, σ. 537.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΟΥ

Θεσσαλικαὶ ἐντυπώσεις, σ. 559.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗ

Ἀπὸ τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τοῦ Σολωμοῦ, σ. 674, 716.

ΒΥΡΩΝΟΣ

Ἐνθόμηση, μετάφρ. Μ. Μαλακάση, σ. 457.

VINDOBONUS

Ὁ βασιλεὺς τοῦ βάλς, σ. 622.

ΓΚΑΙΤΕ

Ἐλεγείο στὴν εὐγενεὶα γυναικα τοῦ Ἀσὴν Ἀγὰ μετάφρ. I. N. Γουτάση, σ. 422.

Σιμά σου, μετάφρ. Μ. Μαλακάση, σ. 456.

ΕΡΝΕΣΤΟΥ ΓΚΩΜΠΕΡ

Ἐπιστολαὶ ἐκ Γαλλίας, σ. 696.

ΜΑΞΙΜ ΓΟΡΚΥ

Εἰκοσιεξὴ καὶ μία, σ. 720.

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΥ ΦΕΛΙΤΣΕ ΔΑΜΙΑΝΙ

Ἐπιστολαὶ ἐκ Νεαπόλεως: Ἰωάννης Μπόβιο, σ. 409.

ΧΡΙΣΤ. ΘΕΜ. ΔΑΡΑΔΕΞΗ

Λέων ΙΓ', σ. 619.

ΠΑΥΛΟΥ ΔΕΛΤΑ

Ἐπιστολαὶ ἐκ Βελιγραδίου, σ. 442.

Σ. Ι. ΔΟΥΣΜΑΝΗ

Τὰ ὑποβρύχια, σ. 657.

ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΔΩΡΙΚΟΥ

Ἡ οἰκία δέου ἐγεννήθη ὁ Γκαίτε, σ. 563.

Ἡ ὑπεράσπις τοῦ καπνοῦ, σ. 751.

Ν. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐπιστολαὶ ἐξ Ἰταλίας — ἡ Πομπηία, σ. 440.

ΑΡΓΥΡΗ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗ

Τὸ τραγοῦδι τῆς ζωῆς, σ. 603.

ΧΑΡΗ ΗΜΕΡΙΝΟΥ

Λόγοι καὶ ἀντίλογοι, σ. 413, 439, 475, 508, 763.

ΘΡΑΚΟΠΟΥΛΑΣ

Ἐπιστολαὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, σ. 761.

ΘΩΜΑ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

Γιαννούλης Χαλεπᾶς, σ. 713.

Α. Π. ΚΟΥΡΤΙΑΟΥ

Θεατρικὴ Ζωή, σ. 690.

Σ. ΛΟΒΕΡΑΟΥ

Οἱ γάμοι εἰς τὴν Ἑλλάδα, σ. 417.

Ὁ σοσιαλισμὸς τῶν μελισσῶν, σ. 608.

Ι. ΛΟΡΕΔΑΝ

Ἡ Οὐρανὴ, σ. 754.

ΕΜΜ. Σ. ΛΥΚΟΥΔΗ

Τὸ ἐθνικὸν ἀρχεῖον καὶ τὸ Κράτος, σ. 401.

Ἡ ἀλιεὶα τῶν κοραλλίων, σ. 545.

ΑΝΝΑΣ ΛΥΝΤΣ

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, σ. 513.

ΚΩΝΣΤ. ΜΑΚΡΗ

Ἐπιστολαὶ ἐκ Καΐρου — Περικλῆς Τσιριγώτης, σ. 473.

Παλαιὸν Καΐρον, σ. 481.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ

Θεοῦ θάνατος, σ. 527.

Στὴν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ, σ. 594.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΑΝΟΥ

Στὸ Διόνυσο, σ. 715.

Γ. Ε. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗ

Νικόλαος Μακιαβέλλης καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, σ. 449, 494.

Ἀντόμος Πέριος, σ. 739.

Μ. ΜΕΤΕΡΑΓΚ

Ὁ Παρεΐσακτος, σ. 662.

ΚΙΜΩΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ

Τὰ νέα ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ, σ. 385.

Ἡ τελευταία ἀπ' ὅλων, σ. 695.

ΚΑΜΙΛΑΟΥ ΜΠΕΛΕΓΚ

Μάγνερβερ, σ. 468.

Ὁ ὕμνος τοῦ Ἀπόλλωνος, σ. 504.

ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ

Ἡ γλώσσα μας, σ. 577.

Φιλολογικὴ Ζωή, σ. 687, 727.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Φιλολογικὴ Ζωή, σ. 506, 567, 757.

Θεατρικὴ Ζωή, σ. 536, 628.

Ἡ Φούρκα, σ. 548.

Ἑθνικὴ Λατρεία, σ. 641.

Ἰωάννης Καμπούρογλος, σ. 631.

Τόπος Π. Α. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ἐν Ἀθήναις.

ΟΡΑΤΙΟΥ

Εἰς τὸν Θαλάσσιον, μετάφρ. Σίμων Μενάρδου, σ. 671.

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Τριστέγγη, σ. 458.

ΑΡΙΣΤ. Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ

Πῶς ἐνεδύοντο αἱ ἀντιδίδες δέσποιναι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πεισιστράτου, σ. 463.

Αἱ βασιλοῖαι τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ Περικλέους, σ. 741.

Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Περὶ προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, σ. 554.

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ἡ Φόνισσα, σ. 405, 431, 471, 498, 528.

Τὰ κρούματα, σ. 595.

ΑΔΕΣ ΝΔΡΑΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Σκιά, σ. 741.

Ζ. Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Φυλακή, σ. 393.

Μία φιλολογικὴ συνομιλία μετὰ τὸν πρόην πρωθυπουργόν, σ. 571.

Ποία ἔθνοσυνέλευσις πρέπει νὰ ἔλθῃ, καὶ θὰ ἔλθῃ, σ. 633.

Μικρὴ Ἱστορία, σ. 711. — Χορὸς τὰ χαράματα — Τελευταία λόγια, σ. 712.

Ὁ Μαλῆς, σ. 737.

Θ. ΡΑΛΛΗ

Ἐπιστολαὶ ἐκ Παρισίων, σ. 539.

Η. ΡΕΔΙΑΔΟΥ

Ὁ τελευταῖος ἔξερευνητικὸς πλοῦς τῆς Χελιδόνας, σ. 396.

Σ. Κ. Σ ΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Πρὸ ἐνὸς αἰῶνος, σ. 651.

Α. ΔΕ ΣΑΜΙΣΣΟ

Τὸ παιγνίδι τῶν γυγάντων, σ. 535.

Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΥ

Τρεῖς βασίλισσαι τῆς Αἰγύπτου, σ. 705.

ΣΕΛΛΕΥ

Στὴν νύχτα, μετάφρ. Κ. Πρωτόη, σ. 654.

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΗΜΗΡΙΩΤΟΥ

Ποιήματα, σ. 486.

Εἰς τὴν γυναῖκα, σ. 649.

Ε. ΣΙΓΚΕΒΙΤΣ

Ἐσο εὐλογημένη, σ. 429.

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

Ὁδὴ σ' ἓνα χαμένον ἔρωτα. — Satyricum, 391.

ΤΖΟΒΑΝΝΙ ΦΙΟΡΕΝΤΙΝΟ

Ὁ ἔμπορος τῆς Βενετίας, σ. 678.

ΑΝΑΤΟΛΑ ΦΡΑΝΣ

Τζέσση, σ. 625.

TONNY ΧΙΡΣΙΧ

Ἐπιστολαὶ ἐκ Βενετίας, σ. 630.

ΜΑΞ ΧΟΧΛΟΡΦ

Ἐπιστολαὶ ἐκ Βερολίνου, σ. 569.

Η ΓΑΡΩΣΣΑ ΜΑΣ

— Ἐρευνα τῶν «Παναθηναίων» —

Σελίς 387, 426, 487.

ΟΜΟΡΦΙΑ

Γεωργιανὸν παραμῦθον, σ. 747.

ΑΡΜΕΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ἐρωτικόν. — Τραγοῦδι τοῦ ξενητεμένου, σ. 428.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Σελίς 444, 443, 476, 509, 542, 572, 634, 697, 731, 764.

ΕΙΚΟΝΕΣ**ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ**

Κλωνίκης Ἀσπριάντου : Προσωπογραφία Κ. Μ. μετὰ τοῦ υἱοῦ του, σ. 563.

Κ. Βολονάκη : Τὸ τετραπύριον, σ. 385.

Γ. Βρούτου : Ἐρως τοξοθραύστης, σ. 492.

Γιγρόσσο : Ἡ ἅγια οἰκογένεια, σ. 641.

Γοζέ : Γελοιογραφία Δ. Γυλάνη.

Ετισεβεργό : Εἰς τὸν χορὸν, σ. 656.

Κάουλιμπαχ : Κα Ἀριστοτέλη Βέη, σ. 745.

Δ. Θεοδοσιοπούλου : Προσωπογραφία, σ. 417. — Ἄντο-προσωπογραφία, σ. 513. — Ταφή τοῦ κόμης Ὁργάζ, σ. 515. — Ἡ ἀποκαθήλωσις, σ. 517. — Ὁ ἅγιος Μαρτίνος, σ. 519. — Ἅγιος Φραγκίσκος τῆς Ἀσσίζης, σ. 521. — Ἐθαγγελιστής, σ. 522. — Ἄνταπροσωπογραφία, σ. 523.

Θ. Φωμοπόλλου : Ἐλεύθερος θάνατος, σ. 425.

Φ. Ε. Λασλό : Ὁ Πάπας Λέων ΙΓ', σ. 620.

Φράντς βάν Λεμπουότεν : Ἐπιποδόμιον, σ. 602.

Γ. Λεφέβρ : Ἡελία, σ. 648.

Α. Μπαϊλιν : Ἡ νῆσος τῶν νεκρῶν, σ. 481.

Γ. Μαρτινιόν : Μανόν, σ. 665.

Η. Ι. βάν δερ Οὐδερρά : Ἐπιστορφή ἐκ τοῦ Γολγοθά, σ. 607.

Σούζα Πίντο : Πλύντρια, σ. 577.

Ρίχτερ : Ἀριστοτέλης Βέης, σ. 737.

Η. Τσιριγιώτη : Εἰς τὴν ἔρημον, σ. 449.

Γιαννούλη Χαλεπά : Μνημεῖον τῆς Ἀφεντιάκη, σ. 705.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ

Γ. Μπόβιο, σ. 410.

Ἡ ἀργυρήμισσα Ἀλίση τοῦ Βάττεμπεργ, σ. 455.

Ὁ πρόικητς Ἀνδρέας τῆς Ἑλλάδος, σ. 467.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ

Δεινίας δ' Ἀργεῖος, σ. 545.

Περσεύς, συμπλήρωσις, 552, 553.

Περσεύς, 7 εἰκόνες, σ. 573, 574.

Αἰγυπτιαὶ βασίλισσαι, 4 εἰκόνες, σ. 705, 706, 708, 710.

ΠΟΙΚΙΛΑΙ

Κολοκυνθοῦ, σ. 392, 401.

Ἡ παλαιὰ γέφυρα καὶ τὸ φρούριον τῆς Χαλκίδος, σ. 430.

Ὁ φάρος Ὀθωνῶν, σ. 438.

Προφήτης Ἡλίας ἐν Κορήν, σ. 433.

Ὁ Ἀνδριᾶς τοῦ Διάκου ἐν Λαμῆ, σ. 465.

Ἡ οἰκία δπου ἐγεννήθη ὁ Γκαίτε, σ. 565.

Ἄπομψ Διεθνούς Ἐκθέσεως Ἀθηνῶν, σ. 594.

Μνημεῖον Λάνγκε καὶ Σιράους ἐν Βιέννῃ, σ. 623.

Ἡ οἰκία δπου ἐγεννήθη ὁ Ρενάν, σ. 731.

Ἡ πολιορκία τῶν Παρισίων, 3 εἰκόνες, σ. 753, 756.

Τὸ πῦρον τοῦ Λογοθέτη, σ. 767.

Μάγνεσβεργ, σ. 468.

Περικλῆς Τσιριγιώτης, σ. 473.

Ἡ κυρία Ν. Φωκά, σ. 478.

Ἰωσήφ Κάιντς, σ. 572.

Κυβέλη Ἀδριανοῦ, σ. 611.

Α. Χρυσομάλλης, σ. 618.

Τ. Λεπενιώτης, σ. 618.

Εἰμαρμένη Ξανθάκη, σ. 673.

Μ. Μαλακάσης, σ. 688.

Γρηγόριος Σενόπουλος, σ. 690.

Η. Λέων, σ. 719.

Μ. Μυράτ, σ. 719.

Ν. Παπαγεωργίου, σ. 719.

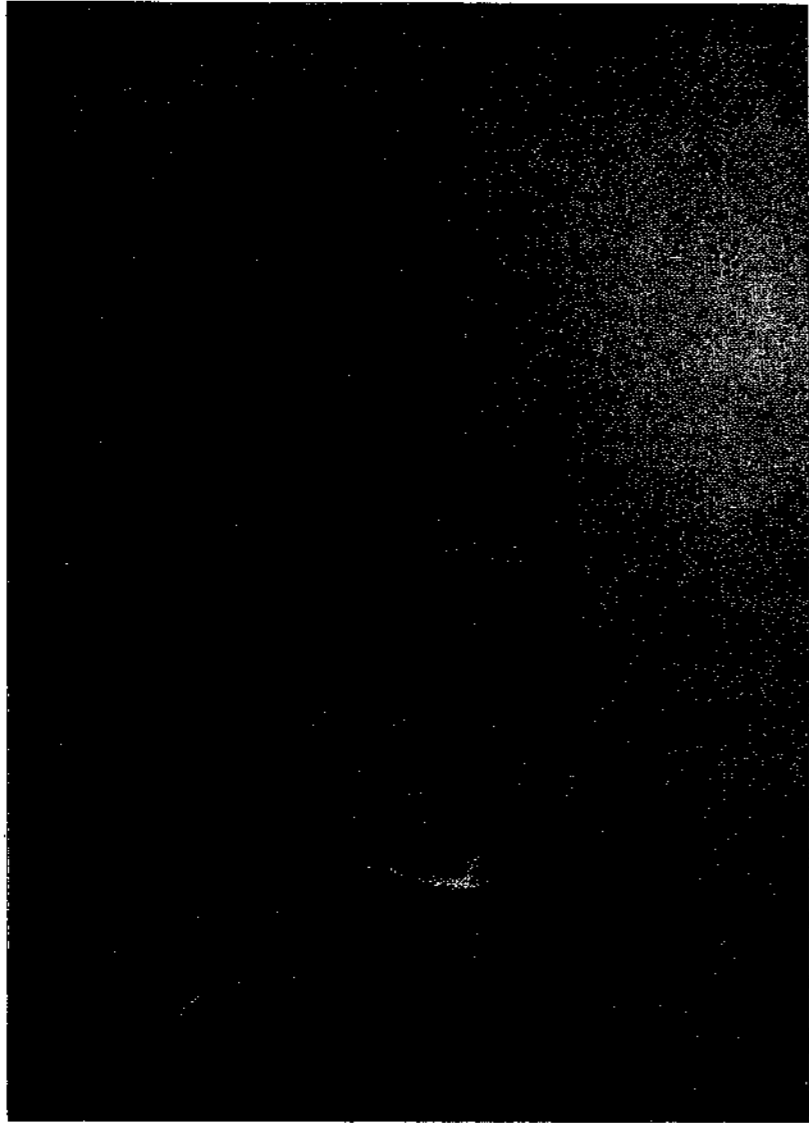
Γιαννούλης Χαλεπάς, σ. 713.

Ἐρνέστος Ρενάν, σ. 731.

Παδοβιάν, σ. 734.

Σπύρος Ταβουλάρης, σ. 732.

Μίς Δέγκαν, σ. 766.

ΤΟ ΤΡΕΧΑΝΤΗΡΙ
ΕΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑ Κ. ΒΟΛΑΝΑΚΗ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'
15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1903

ΤΑ ΝΕΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Σε μακρονή απόκρυφη σπηλιά, μακρονά από τη ματιά την ανθρώπινη, είχε κρύψει η Νεραΐδα τον ατίμητο θησαυρό.

Και το βασιλόπουλο, μέσα στην κρυφή χαρά που γεννούσε στην ψυχή του το δλόχουσο στέμμα που θα φορούσε μάν ημέρα όταν θ' ανέβαινε τον θρόνο, είχε και το κρυφό παράπονο πως έλειπαν απ' αυτό τα πιο πολύτιμα, τα πιο μοναδικά, τα πιο σπάνια ίσως πετράδια. Και τώρα έχασκαν βαθουλά και σκοτεινά δίπλα στην αφθαστη λαμπρόδα του και στη φημισμένη μαγική δύναμη που είχε μιά φορά άπάνω στην τύχη του μικρού βασιλείου.

Έπέρασαν χρόνια πολλά, και το διάβα τους έσβυνε σιγά σιγά την ελπίδα από την ψυχή του βασιλέως και του λαού του, και απόμεινε μόνον η δημοφιλία του θγέρου· δεν αξιώθηκε ο λαός εκείνος να χαρή άκέραιον το δώρο του μυθικού βασιλέως, που μόνον από τη μακρονή παράδοσι, σαν σ' ένα δράμα μέσα, μεγάλο, περίτεχνο, δοξασμένο το γνώρισε και τ' αγάπησε.

Όμως ξημέρωσε μιά ανέλπιστα, εδνυχισμένη και δλόχαρη ημέρα.

Η Νεραΐδα, από αγάπη για τον νέο βασιλέα, αποφάσισε να τον οδηγήση στη μακρονή απόκρυφη σπηλιά και του φανερώση το μέρος που ήταν κρυμμένη η κληρονομιά ή πατρική.

Τόση είναι η χαρά του, που δεν τολμά να πιστέψη την αλήθεια. Ο λαός του περιμένει με λαχτάρα το θνευρεμένον δώρο. Και η χώρα του, η υπερήφανη για τον βασιλέα που έχασε και πάλι στο βασίλειό του τον ατίμητο θησαυρό, με συγκίνησησιν ετοιμάζεται να έορτάση την ανέλπιστα εδνυχία. Γιατί έχει τη μαγική δύναμη το στέμμα εκείνο να δίνη εις

τὸν λαὸν τὸ θάρρος, τὴν ἀγάπη τῆς δυστυχίας καὶ τῆς ζωῆς, τὴν ἐλπίδα τοῦ αἰώνιου μεγαλείου. Γιατὶ ἔχει τὴ μαγικὴ δύναμι νὰ ζωντανεύη

Τὸν κόσμον ποῦ ποτὲ δὲν ἐγεννήθη
Καὶ ζῆ μέσα στὰ δάση τὰ βαρῆσκωτα
Καὶ μέσ' στῶν ὠκεανῶν τὰ βύθη...

"Ω, τὰ ἀτίμητα τραγούδια...

"Ὅς ἦναι εὐλογημένα τὰ χέρια ποῦ τὰ ξέθαψαν ἀπὸ τὸν ἄδικο θάνατο. Ἡ ψυχὴ μας ἀνοίγει ἀνυπόμονη τὴ μεγάλη τῆς ἀγκαλιά, νὰ τὰ θερμάνη μὲ τὴν ἀγάπη τῆς καὶ νὰ θερμανθῆ ἀπὸ αὐτὰ νὰ συγκινηθῆ, νὰ ρεμβάσῃ, νὰ ψάλλῃ τὴν πατρίδα, τὸ κάλλος τὸ ἀγνόν, τὸν ἔρωτα.

Ξεσητεμένα — χρόνια τώρα — ἀπὸ τὸ ἔθνος, ποῦ γι' αὐτὸ ἐγράφησαν, ἀπ' αὐτὸ ἐνεπνεύσθησαν καὶ γι' αὐτὸ προωρίσθησαν, ἄς σκάνουν εἰς τὴν καρδιά του ἀπάνω, νὰ αἰσθανθοῦν μὲ τί παλμούς, μὲ τί συγκίνησιν καὶ μὲ τί χαρὰν θ' ἀκουσθῆ ὁ ἦχος των. "Ὅς ἔλθουν, μὲ τ' ἀδέλφια των ν' ἀδελφωθοῦν. Νὰ δείξουν ἀκόμη μεγαλείτερον τὴν ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ, τελειότερον τὴν τέχνη του σ' ἐκείνους ποῦ δὲν ἠμπόρεσαν ἀπὸ τὲς σπασμένες χορδὲς τῆς λύρας του ν' ἀκούσουν γεμῆτον καὶ τέλειον τὸν ἦχον τοῦ μεγάλου του τραγουδιοῦ.

Ψάλε μας τὰ νέα τραγούδια σου καὶ φέρε μας ἐκεῖ ὅπου τῆς τέχνης τῆς μεγάλης ἡ πνοῆ. Δόσε μας νέας συγκινήσεις, κλονισμοὺς νέους.

Μέσ' 'ς τ' Ἅγιο Βῆμα τῆς ψυχῆς

στῆσε τῆς Τέχνης τὸ ἅγιο βῆμα ποῦ σκορπᾷ τὴν ὁμορφιά καὶ τὸ μεγαλεῖον, τὸν πόνον καὶ τὴν συμπάθειαν.

Ἡ μεγάλη θεὰ στεφανωμένη ἔρχεται νὰ προσθέσῃ νέα λουλούδια στὰ λουλούδια τὰ ἀμάραντα ποῦ πέρουσι τὸ μαγικὸ νησί ποῦ σ' ἐγέννησε, καὶ μαζῆ του ἡ ψυχὴ ἡ ἑλληνικὴ, κατέθεσαν εἰς τὸν τάφον σου ἐπάνω.

Σκόρπισε παντοῦ, σὲ κάθε γωνιά ποῦ μιὰ καρδιά πάλλει καὶ μὲ τὸ ὄνειρον ζῆ, τῆς τέχνης τὸ ἀτίμητο, τὸ ἅγιο φῶς, ὅπου

Στὸν κόσμον τοῦτον χύνεται καὶ 'ς ἄλλους κόσμους φθάνει.

KIMON MICHAILIDIS

Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ *

ΕΡΕΥΝΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Δ. Γρ. Καμπούρογλου.

Εἰς τὰς πεφωτισμένας ἀλλὰ κάπως ἰλιγγιώδεις καὶ ἱεροξεταστικὰς ἀνακρίσεις τοῦ φίλου Νιρβάνου ἐξομολογοῦμαι δι' ὀλίγων.

"Ὅταν γράφω κατὶ τὸ ὅποιον θὰ ἠμποροῦσα καὶ νὰ τὸ διηγηθῶ, τὸ γράφω, ἢ προσπαθῶ νὰ τὸ γράψω, ἀκριβῶς ὅπως θὰ τὸ διηγούμην.

Τοῦτο ἀνέκαθεν τὸ ἠσθανόμην, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμων νὰ τὸ πραγματοποιήσω· τώρα ὄχι μόνον τὸ κάμνω, ἀλλὰ διορθῶνω καὶ τὰ παληὰ μου.

Τὸ κήρυγμα τῆς ἀπελευθερώσεως τὸ ἐβροντοσάλπισε πρῶτος ὁ Γαβριηλίδης· κατόπιν ἐξετρυπώσαν ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον οἱ φοβισμένοι φιλελεύθεροι καὶ οὕτως εἰσῆχθη τὸ μικτὸν σύστημα διὰ τῆς δημοσιογραφίας εἰς τὰς διαφημίσεις, τὴν χρονογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν μέχρι τοῦδε.

Τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι τὸ καθυποδιστῆρι ἐντὸς τοῦ ὁποίου στροφογυρῶν, ἀνακατώνεται καὶ ψήνεται ἡ γλῶσσά μας.

Εἰς τὸ καθυποδιστῆρι τοῦτο ρίπτονται λέξεις καὶ φράσεις καὶ τύποι πάσης ἑλληνικῆς χώρας καὶ πάσης ἑλληνικῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ Ὀμήρου μέχρι τοῦ συγχρόνου Βάγγου· δοκιμάζονται καὶ ὅτι εἶναι διὰ νὰ μείνῃ, μένει.

Ἐνῶ ὅμως τελεῖται ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ τὸ δοκιμαστικὸν πανδαιμόνιον τοῦτο — τὸ ὅποιον ἡ τύχη ἐπεφύλαξε διὰ τὰς ἡμέρας μας, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τόσας κατακτήσεις — ἡ σοβαρευομένη Ἐπιστήμη βαδίζει τὴν λεωφόρον τῆς κρατοῦσα εἰς τὰς ἀγκάλας τὸ ἀρχαῖον Ἀττικὸν τυπικόν, ἡ λαϊκὴ δὲ Μοῦσα ἐξακολουθεῖ τὸν δρόμον τῆς ἀγκαλιά μὲ τὴν συλλογὴν τῶν Ἀραβαντινῶν τοῦ πατρὸς διὰ τὴν ποίησιν καὶ τοῦ υἱοῦ διὰ τὴν μελωδίαν.

"Ὅταν ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ ἡ μικτὴ τῆς λογοτεχνίας γλῶσσα ἀποκρυσταλλώσῃ τοὺς τύπους τοὺς ὁποίους θὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν ὁ χρόνος καὶ δὲν θὰ τοὺς ἐπιβάλλῃ ἀπὸ τώρα ὁ Ψυχάρης, τότε ἡ μικτὴ αὕτη γλῶσσα θὰ γενικευθῆ καὶ θάντικαταστήσῃ καὶ τὴν ἀραι-

φνῶς καθαρεύουσαν τῆς Ἐπιστήμης καὶ τὴν καθαρῶς δημώδη τῆς λαϊκῆς Μούσης.

Τότε, καὶ μόνον τότε, θὰ δυνηθῆ νὰ γραφῆ γραμματικὴ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς καὶ τὸ παλαιὸν τυπικόν θὰ ταξινομηθῆ εἰς τὴν Ἀρχαίαν φιλολογίαν.

Τότε, καὶ μόνον τότε, θὰ δυνηθοῦν οἱ ξένοι νὰ μάθουν τὴν ζωντανὴν γλῶσσάν μας, τὴν ὁποῖαν γνωρίζει τώρα μόνον ἡ ψυχὴ μας.

Μέχρι τοῦ χρόνου ἐκείνου ἡ διγλωσσία μας ἢ μᾶλλον ἡ τριγλωσσία, ὄχι μόνον θὰ ὑπάρχῃ, ἀλλὰ θὰ εἶναι, χάριν τῆς ζυμώσεως, καὶ ἀπαράτητος.

Μέχρι τοῦ χρόνου ἐκείνου ὁ μὲν νοῦς μας θὰ μεταχειρίζεται τὴν καθαρεύουσαν, ἡ καρδιά μας τὴν δημώδη καὶ ἡ γλῶσσά μας τὴν μικτὴν.

Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

Γρηγόριος Ξενόπουλος.

1) Γράφω συνήθως κατὰ τὸν τρόπον γ. Καὶ γράφω τοιουτοτρόπως τόσον ἀπὸ «ἀνάγκην αἰσθητικὴν» ὅσον καὶ «ἐκ λόγων θεωρητικῶν». Δὲν εἰμπορῶ νὰ ξεχωρίσω τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἴσως ἡ αἰσθητικὴ ἀνάγκη ἐλάττανε μέσα μου, καὶ μόνον οἱ θεωρητικοὶ λόγοι τὴν κατέστησαν ἐπιτακτικὴν, ἀφοῦ μ' ἔπεισαν ὅτι ἦτο νόμιμος, ἀνθρωπίνῃ, ὑγιής.

2) Ὅταν ἄρχισα νὰ γράφω, ἔγραφα κατὰ τὸν τρόπον α. Εἰς κάποιον νεανικὸν μου μυθιστόρημα, τὸ πιατάκι τὸ λέγω ὑποκρατήριον. Ὁ φωτεινότετος καὶ κριτικώτατος νοῦς τοῦ Μητσάκη μου κατέδειξε τότε τὴν πλάνην μου — πρὸ τοῦ Ψυχάρη. Καὶ μετὰ τὸ ἄρθρον τοῦ Μητσάκη περὶ τῶν πρώτων μου ἔργων, ἄρχισα νὰ σκέπτομαι διαφορετικὰ. Διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο, σημαίνει ὅτι προὔπηρχεν ἡ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη. Καὶ διὰ νὰ τὴν προσδιορίσω ἐδῶ δὲν εὐρίσκω παρὰ τὸ τετριμμένον ἀξίωμα, ὅτι κάθε πρᾶγμα πρέπει νὰ ἐκφράζεται μὲ τὴν λέξιν του, καὶ κάθε λέξις σημαίνει ἓνα πρᾶγμα. Ὅχι, τὸ ὑποκρατήριον δὲν σημαίνει τὸ πιατάκι ποῦ ἀκουμπίς τὸ φλυτζάνι σου ὅταν πίνῃς καφέ. Τὸ πολὺ-

πολύ εις κανένα Μουσείον ήμπορείς να εβρης *εποκρατήριον* και... να το μεταφράσης. 'Αλλ' ανάγκη να μεταφράσης το *πιατάκι* δέν υπάρχει *καμμία*, — ούτε *εσωτερική* ούτε *εξωτερική*.

3) 'Ο τρόπος μου είνε πάντοτε ο ίδιος, γ. 'Αλλ' ο τρόπος γ είνε κράμα από α και από β. Λοιπόν, όταν γράφω διήγημα ή δραμα, εις το κράμα μου επικρατεί ο τρόπος β. 'Όταν γράφω κριτική ή χρονογράφημα, επικρατεί ο τρόπος α. Το θλιβερόν διατί, το λέγω παρακάτω.

4) Νομίζω, ότι ή παραγωγή μου είνε μάλλον *αυθόρμητος*, υπό την έποψιν που ερωτάτε. Σπανιώτατα με κατέχουν *ιδέαι* περι ορθότητος ή μη των *τύπων* τους οποίους μεταχειρίζομαι, και ποτέ σχεδόν δέν τροποποιώ την έκφρασίν μου «*χάριν* *ωρισμένων* *γλωσσικών* *θεωριών*». 'Οδηγός μου είνε το *γλωσσικόν* μου *αίσθημα*, το αντί, το γούστο, όπως θέλετε. Δέν άρνούμαι ότι δύο-τρεις φορές επεχείρησα να γράψω και κατ' άμμη τρόπον (α ή β), αλλά κάποτε δμοίως επεχείρησα να θεματογραφήσω και γαλλικά. 'Απλή ιδιοτροπία, χωρίς σημασίαν, ή όποία δέν θά επιθυμούσα να μου καταλογισθί.

5) Πάντοτε δμιλώ όπως γράφω. 'Η διαφορά μεταξύν του γραπτού και του προφορικού μου λόγου έν γένει, — και εις το τυπικόν άκόμη, — δέν πιστεύω να είνε πολύ μεγαλητέρα από οίονδήποτε ευτυχισμένου ανθρώπου, εις το "Εθνος του οποίου δέν επικρατεί ή ιδική μας διγλωσσία. Και ο Ψυχάρης και ο Πάλλης και ο κ. Σ. Παγανέλης επίσης δμιλούν άπαράλλακτα όπως γράφουν. 'Αλλ' ή δμιλία των ξεαφνίζει ή ιδική μου όχι.

6) Δυστυχώς, ο γλωσσικός μου τρόπος δέν με ικανοποιεί. 'Επιθυμούσα πολύ το κράμα μου να ήτο πάντοτε το ίδιον, δηλαδή να μην επικρατούσεν εις αυτό πότε το α και πότε το β. Αυτό συμβαίνει, πρώτον διότι ή *ανάγκη* με κάμνει να μη γράφω πάντοτε πράγματα του γούστου μου, — όταν δέν γράφης με γούστον, και το γλωσσικόν σου *αίσθημα* νυστάζει, — και δεύτερον, διότι ή φυσική μου *τεμπελιά* μ' έμποδίζει ναπαλλαχθώ από την *σύμβασιν*, την όποιαν θά έλεγα καλλίτερα ρουτίαν. Και αυτό με κάμνει να συλλογίζωμαι, εις μερικές στιγμάς *αμφιβολίας*, ότι αν ήμουν *ανεξάρτητος* όπως ο Πάλλης, ή αν είχα *ισχυρότερον* *χαρακτήρα* όπως ο Καρκαβίτσας, ποιος ξέρει! 'Ισως κ' εγώ θά καταντούσα *σιγά-σιγά* εις τον τρόπον β. Δέν θέλω να το κρύψω: ο τρόπος μου μ' ενοχλεί *άκριβώς*, όταν εις το κράμα μου επικρατή το α.

7) «'Η γλώσσα ρεϊ». Μόρφωσις *οριστική* δέν εϊξεύρω καλά-καλά τί σημαίνει, και νομίζω ότι κάθε γλωσσικός τύπος που μεταχειρίζομεθα, είνε μοιραίως προσωρινός. Το διαρκές, το αώνιον, έγκειται εις το πνεύμα. 'Εν τούτοις ή γενικότης αυτή, δέν μ' έμποδίζει να θεωρώ κάθε έργον εμπνευσμένον ως τέλειον και γλωσσικώς. 'Η μετάφρασις της «'Ιλιάδας» του Πάλλη (τρόπος β) ή μετάφρασις της «'Νάνας» του I. Καμπούρογλου (τρόπος γ) αυτήν την εντύπωσιν μου κάμνουν. Και όλλα, μα πολύ όλλα από τα ίδια μου έργα, τα ευτυχέστερα, επίσης. 'Όχι όμως και το διήγημα εκείνο, που έδημοσίευσα κάποτε εις την «'Εστία» υπό ψευδώνυμον, και εκ του οποίου ο κ. Γ. Χατζηδάκας παρέθεσεν *άποσπάσματα* εις μίαν του μελέτην, δια να δείξη ότι και ή δημοτική ή δημοτικίζουσα γλώσσα δέν κάμνει πάντοτε κακήν εντύπωσιν!

8) 'Ακολουθώ την ιστορικήν γραφήν, εφ' όσον δέν παραβιάπτει την νέαν προφοράν (*βρίσκω* και όχι *ύρίσκω*, — *εύρηκα* όμως και όχι *εβρηκα*). Σέβομαι την συνήθειαν, όταν δέν προξενή μεγάλην βλάβην, και πιστεύω ότι υπάρχει λόγος *αισθητικός*, να μη προκαλή ο λογοτέχνης το ύπό του Ροΐδου όνομασθέν «*ξέαφνισμα* του *οφθαλμού*». 'Επειτα δια της ιστορικής ορθογραφίας καταφαίνεται, — και αυτό μου άρεσει, — ή ενότης της γλώσσης, ή όποία μετεμορφώθη και προώδευσε δια των αίωνων, αλλ' είνε μία και ή αυτή από των Πελασγών μέχρι σήμερα. Δέν λέγω ότι και οι αντιφρονούντες δέν εϊμπορεί να έχουν δίκαιον. Νέον έθνος, οās λέγουν, νέα γλώσσα, νέα γραφή, λογικότερα και πρακτικότερα. Ο μακαρίτης ο Καμπύσης μάλιστα είχε προχωρήσει τόσο εις αυτήν την αντίληψιν, ώστε εσκέπτετο σοβαρώς να δόκιμάση το λατινικόν *αλφάβητον* εις την νεοελληνικήν. Και θά έτύπωνε ένα βιβλίον τον έτσι: «*To dactylidi tis manas*». Γελάτε ή θυμόνετε; Και όμως... εϊσθε βέβαιοι, ότι ο Καμπύσης δέν προησδάνθη μίαν *ανάγκην*, που θά την αισθανθούν οι *άπόγονοί* του μετά εκατόν ή μετά διακόσια χρόνια; Μολονότι *εγέλασα* κ' εγώ, χωρίς να θυμώσω, *εξομολογούμαι* ότι δέν είμαι βέβαιος, — ούτε δι' αυτό, ούτε δια τίποτε!

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Δημήτρ. Αναστασόπουλος ο 'Αθηναίος

Γράφω όχι μόνον κατά τους μνημονευθέν-

τας ως κυριώτερος τρεις γλωσσικούς τύπους α, β, γ, αλλά και κατά πλείστας άλλας υποδιαίρεσεις αυτών, εκ λόγων δέ πάντοτε *αισθητικών*.

'Αλλοτε έγραφον *άποκλειστικώς* κατά τον γλωσσικόν τύπον α. Κατά τον τύπον αυτόν έγραφον και *ένεκα* ιστορικών λόγων, *έντοπίζων* τα ιδεώδη του 'Ελληνισμού εις μόνον τον αρχαίον κόσμον. Και *ένεκα* λόγων εκπαιδευτικών, *επηρεασθείς* από τας *άποκλειστικότητας* της σχολικής ήμων *εκπαιδύσεως*. Τον τρόπον αυτόν του γράφειν *άπέβαλον* εκ λόγων μόνον *αισθητικών*, *άναγνωρίσας* την *ανεπάρκειαν* του αρχαϊκού ήμων *λεκτικού* εις τας *ανάγκας* της Νεοελληνικής ζωής.

Κατά τα θέματα και κατά την εποχήν ρυθμίζεται και ο γλωσσικός μου τρόπος του γράφειν. Τούτο δέ γίνεται εκ καθαρώς *ένδιαθέτων* *εσωτερικών* λόγων, ουχι εκ των *προτέρων* *γνωστών* μου, αλλά κατά την *άληθειαν* των *εμπνεύσεων* της στιγμής, καθ' ήν γράφω.

Ουδενία γλωσσική θεωρία μοι υπαγορεύει τον καθ' όν γράφω τρόπον, φρονών ότι *πάσα* *τοιαύτη* *θεωρία* *εφηρμοσμένη* *κατ' αρχήν*, ήθελεν *είσθαι* *εμπόδιον* εις κάθε *γνήσιον* *δημιουργικόν* *έργον*. 'Ο τρόπος δέ, καθ' όν γράφω, είνε *έντελής* *αυθόρμητος*.

'Η γλώσσα του προφορικού μου λόγου συμφωνεί με την γλώσσαν των έργων μου, μόνον έν ή περιπτώσει ταύτα *αναφέρονται* εις *ωρισμένον* *κύκλον* *ζωής* και *ενεργητικότητας* *άφ' ενός*, και εις *ωρισμένον* *κύκλον* *προσώπων* και *ώφελείας* *άφ' έτέρου*. 'Όσο δηλ. *πραγματικώτερα*, *αισθητότερα*, *θετικώτερα* τα περι *ών* γράφω *θέματα*, και *όσο* τα *πρόσωπα*, εις *ά* *άπευθύνομαι*, *κείνται* *χαμηλότερον* *κοινωνικώς*, ο δέ σκοπός της *ώφελείας* των γραφομένων *άμεσώτερος*, τόσο και ή προσέγγις της *δμιλουμένης* *πρός* την *γραφομένην* *μεγαλειτέρα*. 'Όσο τα *θέματα* δέ, *αντιθέτως*, *θεωρητικώτερα*, και *αί*, *πρός* *ας* *άπευθύνομαι*, *τάξεις*, *ύψηλότεραι*, ο δέ σκοπός της *ώφελείας* *εκφεύγει* υπό την *τέχνην* του γράφειν, τόσο και ή προσέγγις της *δμιλουμένης* *πρός* την *γραφομένην* *μικροτέρα*. Δύναμαι δέ να *είπω* ότι έν τω *κύκλω* των *εμπνεύσεών* μου *καί* *ετών* *πρός* *μελέτην* *θεμάτων* μου *υπάρχουν* και *εμπνεύσεις* και *θέματα* *επιβάλλοντά* μοι *φύσει* την *χρησιν* *γλώσσης* εκ *διαμέτρου* *αντιθέτου* *πρός* την *λαλουμένην*. Εις *πάσας* δέ τας *περιπτώσεις* ταύτας *αί* *διαφοραί* *έγκεινται* εις *τε* *τα* *τυπικόν* και *λεκτικόν*.

'Από τον γλωσσικόν τρόπον έν γένει του γραπτού μου λόγου είμαι *πληρέστατα* *ικανοποιημένος*, *άφού* ή *γλώσσα*, ήν *μεταχειρίζομαι*, δέν *έντοπίζεται* εις *ταύτην* ή *εκαίνην* την *εποχήν*, *περιλαμβάνουσα* *όλόκληρον* το *άπό* του Ομήρου *μέχρι* *σήμερον* *χρονικόν* *διάστημα*, *κατά* τα *θέματα*, τα *πρόσωπα*, τον *σκοπόν* και τας *ανάγκας* της *συχρόνου* *Νεοελληνικής* *ζωής*. Ούτε δέ κατά *σύμβασιν*, ούτε *κατ' ανάγκην* γράφω, καθ' όν γράφω τρόπον. 'Αλλά κατ' εμπνευσιν ή κατ' *αίσθησιν* *συγγραφικήν*.

Φρονώ ότι ο γλωσσικός τύπος γ, είνε τύπος κατά *πρόσχημα*, μη *υπάρχων* *αίσθητώς*, *άλλ'* ούτε *ιστορικώς*, διότι ο *μικτός* *λεγόμενος* της *γλώσσης* *ούτος* *τύπος* δέν *άποτελείται* εκ της *λεγομένης* *δημώδους* και *καθαρευούσης* *μόνον*, *άλλ'* *έξ* *όλων* των *άπ'* *αίωνων* *μορφωθέντων* *γλωσσικών* *τρόπων* του γράφειν.

Δέν *ανάμενω* *οριστικήν* *μόρφωσιν* της *γλώσσης*, *ουδέ* *γράφω* *μόνον* *προσωρινώς*, *ως* *γράφω*. 'Ο *άτοχος* της *Ελληνικής* *γλώσσης* *δι'* *όλων* των *αίωνων* της *ιστορίας* *αυτής* και *δι'* *όλων* των *εποχών* *αυτής* *επαρκεί*, *κατά* την *γνώμην* μου, εις *κάθε* *είδος* *λόγου*, *πεζού* ή *ποιητικού*, *πρακτικού* ή *θεωρητικού*, φρονώ δέ ότι *αί* *περι* *ανεπαρκείας* της *δημώδους* ή της *καθαρευούσης* *κατηγορίαι* *τούτου* ή *εκαίνου* των *γραφομένων* *είναι* *άνάλογοι* του *βαθμού* της *άγνοίας* της *γλώσσης*, ήν *αντιμάχεται*.

Ούτε κατά την *αυστηράν* *ιστορικήν* *λεγομένην* *γραφήν* γράφω, όταν γράφω, ούτε *όπως* *προφέρω*. Γράφω *ούτως*, *ώστε* να μου *παράγεται*, εφ' όσον μου *είναι* *δυνατόν*, *τέλειον* *μουσικόν* *συναίσθημα*, *προκειμένου* *περι* *έργων* *Τέχνης*, *προκειμένου* δέ *περι* *αόρθων* *δημοσιογραφικής* *ανάγκης*, *ούτως*, *ώστε* ή *ζωή* *αυτών* *ν'* *άνταποκρίνεται* *πρός* το *περιβάλλον*, εις *ό* *άπευθύνονται*.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Ο ΑΘΗΝΑΙΟΣ

'Αγισ Θέρος.

1) Εις τον γ' τρόπον, φροντίζων δηλαδή να μην απέχω παρά πολύ από την υπό ανεπτυγμένην λαλουμένην, ένδύν όμως αυτήν με το πρέπον ένδυμα γραπτής γλώσσης: οι θεωρητικοί λόγοι συμπύκνουν με την *αισθητικήν* *ανάγκην*.

2) Παλαιότερα *έγραφα* *αυστηρότατα* εις το *πρώτον* *είδος*, *προπάντων* *μετεχειριζόμεν* *συνθετικώτερον* *ύφος* με τον *καιρόν* ή *μελέτη*

και κάποια εσωτερική ανάγκη του κατά φύσιν, όσον τὸ δυνατόν, γράφει, μ' έπεισαν ότι πρέπει νὰ διορθώσω τὸ ὄργανον κάπως και νὰ γράφω ἀναλυτικώτερα μὲν, ἀλλ' εἰς τὸ τυπικὸν τῆς καθαρευούσης πάντοτε, μὲ μικρὰς τινὰς διαφορὰς.

3) Εἰς τὴν ποίησιν, τὴν ἀληθινὴν δημοτικὴν εἰς τὸ πεζὸν, τὸ γ' εἶδος, διαβαθμίζων τὸ ὄργανον, ἐκ λόγων αἰσθητικῶν πάντοτε, ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου τοῦ πεζογραφήματος.

4) Διὰ ν' ἀποκριθῶ εἰς τὸ ἐρώτημ' αὐτό, μοῦ ἐπιβάλλεται κάποια ἐξομολόγησις, τὴν ὁποίαν καθ' Ἑλλήν, ὄχι συγγραφέων, ἀλλ' ἀπλῶς γράφων, κ' ἐπιστολὰς ἀκόμη, ἂν θέλῃ νὰ εἶνε εἰλικρινής, ὀφείλει νὰ κάμῃ: Δὲν ἠξεύρω τί συναίσθημα συνέχει τὰς ψυχὰς τῶν γραφόντων Γάλλων, Ἀγγλων κλπ. Ὅ,τι ὁμῶς ἐγὼ δοκιμάζω, — και μετ' ἐμοῦ πᾶς, νομίζω, Ἑλλην γράφων — εἶνε μία ἐνδόμυχος κραυγὴ, πνιγμένη ἐξόπισθεν τοῦ τοιχώματος τῶν στηθῶν μου: ἡ κραυγὴ, ὅτι κάτι τὸ ψευδὲς ὀδηγεῖ τὰ δάκτυλα, τὰ ὁποῖα κρατοῦν τὴν πέναν' αἰσθάνομαι, ὅτι ἀφοῦ κινήσουν ἀπὸ τὸν λογισμὸν οἱ στοχασμοὶ μου, πρέπει, πρὶν ἐξωτερικευθῶν, νὰ περάσουν ἀπὸ κάποιον διωλιστήρα, ὁ ὁποῖος ἀποφράσων τὴν ἐξοδὸν τὰ προσμένει.

5) Αὐτονόητον εἶνε, ὅτι ὁμιλῶν ἐκφράζομαι ἀναλυτικώτερα, συχνὰ μάλιστα και παραλυμένα, ἂν θέλετε: γράφων ὁμῶς εἶμαι συνθετικώτερος μὲν κατὰ τὴν φράσιν, ἐπανέρχομαι δὲ εἰς τοὺς τύπους τῆς γραπτῆς γλώσσης ἐνθυμούμαι και τὸν Ἑλβετίον κάποτε: «*Σχεδὸν πάντοτε γράφεις κακῶς, γράφων ὅπως ὁμιλεῖς.*»

6) . . . Και ὁμῶς εἶμαι ἱκανοποιημένος σχεδὸν τελείως. Σύμβαισις και ἀνάγκη δὲν εἰμποροῦν, νομίζω, νὰ λείψουν ἀπὸ κάθε γραπτὸν λόγον κάθε γλώσσης.

7) Τίποτε δὲν θεωρῶ ὀριστικὸν εἰς τὴν γλώσσαν. Ὡς ἔχει, καλὴ εἶνε διὰ σήμερον. Παρὰ τὰς διδαχθεῖσας θεωρίας, τὴν ἐπικρατήσιν τῆς λεγομένης κακοβούλως *διγλωσσίας*, δηλαδὴ τῆς γλωσσικῆς μὲν μορφῆς τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν εἰς τὴν ποίησιν, τῆς καθαρευούσης δὲ δημοτικῆς εἰς τὸ πεζογράφημα φρονῶ ἀνταποκρινομένην διὰ τὸ παρὸν εἰς τὰς ἀνάγκας και τῆς Τέχνης και τοῦ ἔθνους.

8) Γράφω κατὰ τὴν ἱστορικὴν γραφὴν, δηλαδὴ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς, και σύμφωνα μὲ τὴν κατὰ τοῦτους ἐξέλιξιν τῶν τύπων, φρονῶν ὅτι, παρὰ τὰς ἐξωτερικὰς μεταβολὰς, εἶνε ἐνιαία ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα, ἀπὸ τῆς Ἰλιάδος, μέχρι τῆς

Ἀπολογίας Σωκράτους και ἀπ' αὐτῆς πάλιν μέχρι τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ πρικο-Χάρου.

Σπάρτη

ΑΓΙΣ ΘΕΡΟΣ

Μ. Μαλακῆς.

Σέβομαι τὴ γραμματικὴ ὅσο μπορῶ, και ὅσον θέλω, ὅπως και τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν.

Οἱ γλωσσικοὶ τρόποι δὲν ἐσταμπαρίσθησαν ποτὲ εἰς τὴν διάνοιάν μου, παρὰ μόνον ὁσάκις ἐπέμεινα ἀπὸ ἰδιοτροπίαν βέβαια, νὰ ὑποβάλλω τὰ γραφόμενά μου εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ἴδιωμα.

Φρονῶ ὅτι τὸ ὕφος δὲν εἶνε ἔθνικὸ ζήτημα, και ὅτι δι' ἓνα καλλιτέχνην, αἱ ἀνωμαλῖαι αὐτοῦ, και αὐταὶ ἀκόμη αἱ ἐλέγχουσαι ἀσυνέπειαν, δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ αἰσθητικὰ ἀνάγκαι ἐνδιάθετοι και αὐτόματοι.

Δὲν θὰ γράφω ποτὲ στὴ δημοτικὴ γλώσσα τὴν ἄκρατον και τὴν ἀμιγῆ τοῦτο μὲ ἐστενοχώρησε ὁσάκις τὸ ἔκαμα μοῦ ἐσκλάβωσε τὴν ψυχὴν και μοῦ ἀφῆρεσε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκφράσεως.

Αὐτὸ δὲν θὰ πῆ βέβαια ὅτι θὰ γράφω στὴν καθαρεύουσαν ἐλευθερώτερα.

Ἐπιδιώκω πάντοτε — χωρὶς νὰ κοπιᾶζω γι' αὐτὸ — τὴν δυνατωτέραν ἀπλοποίησιν τῆς ἐκφράσεως εἰς τὸν πεζὸν και εἰς τὸν ἔμμετρον λόγον, και δὲν θέλω ὁ ἀναγνώστης μου νὰ στενοχωρηθῇ ὀπωσδήποτε. Ἡ καινοφάνεια τῆς ἐκφράσεως — ἐφ' ὅσον δὲν εἶνε αὐθαίρετος — εἶνε βέβαια ἀπὸ τὰ ὠραιότερα προτερήματα τοῦ λόγου. Δὲν ἔχει στὴν περίστασι αὐτὴ ὁ συγγραφεὺς νὰ λογαριάσῃ κανέναν. Ὁ Γρουπάρης, ὁ ὁποῖος ἀκόμα κάνει και κατάχρησιν αὐτῆς, εἶνε τὸ καλλίτερον και τὸ προχειρότερον παράδειγμα. Δὲν ἐννοῶ αὐτὴν τὴν στενοχωρίαν τοῦ ἀναγνώστου, ἢ ὁποῖα ἀποβλέπει αὐτὸν και μόνον.

Ἐξ ἄλλου δέχομαι πᾶν ὅ,τι ἐπιβάλλει ἡ χρῆσις και ἡ συνήθεια — ἐφ' ὅσον και τοῦτο συμβιβάζεται μὲ τὴν αἰσθητικὴν μου πάντοτε, ἀδιάφορον ἂν ἐπεβλήθῃ ὀρθῶς ἢ ὄχι.

Ἄν τὰ μακαροῦνια — λέγει ὁ Κονεμένος κάπου — τὰ ποῦν παπαροῦνες αὔριον, θὰ τὰ πῶ και ἴω. Και ἔχει πολὺ δίκαιον ὁ ἄνθρωπος.

Λοιπὸν χωρὶς νὰ παραδέχομαι κανένα περιορισμὸν, οὔτε ἀπὸ κείνους ποῦ θέλουν οἱ δημοτικισταί, οὔτε ἀπὸ κείνους ποῦ θέλουν στενὰ νὰ ἐπιβάλλουν οἱ καθαρολόγοι, ἀκολουθῶ τὸν δρόμον τῆς γλώσσης ὅπως τὴν ἐξελίσσει ὁ χρόνος μὲ τὰς ἀνάγκας του, χωρὶς νὰ προεξοφλῶ τίποτε ἀπ' ὅ,τι δὲν ἔγεινεν ἀκόμη.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Ἐπεταί συνέχεια

ΩΔΗ Σ' ΕΝΑ ΧΑΜΕΝΟΝ ΕΡΩΤΑ

*Ἐνας χλωμὸς ἥλιος ἐφάνηκες
Και σκόρπιες θαμπὴν ἀγῆ
Ἀνάμεσα ἀπ' τ' ἀγρὰ τὰ σύννεφα
Ποῦ τὸ κορμάκι σου εἶχε βγῆ*

*Τὰ φτερουγάκια σου ἀνασήκωσες
Τὰ ἀλαφροκίνησες λευκά,
Σὰ γιὰ νὰ διώξῃς κάποιον ὄνειρο
Κ' ἔπειτα ἀπάνω τους γλυκὰ*

*Τὰ δλόξανθα μαλλάκια ἀκούμπησες
Μὰ πρὶν ἀρχίσῃ νὰ φυσᾶ,
Ἀπ' τὰ ματάκια σου ὅπως τὰ κλεισες
Ἡ πρώτη ἐστάλαξε δροσιὰ*

*Και ὅπως τὰ σύννεφα σ' ἐζώσανε
Πικρὰ, μὲ ἀργότατη σιωπῆ,
Ἐχάθηκες, τὴν πρώτην χύνοντας
Μὲ τὸ φτερούγισμα ἀστραπῆ.*

SATYRICUM

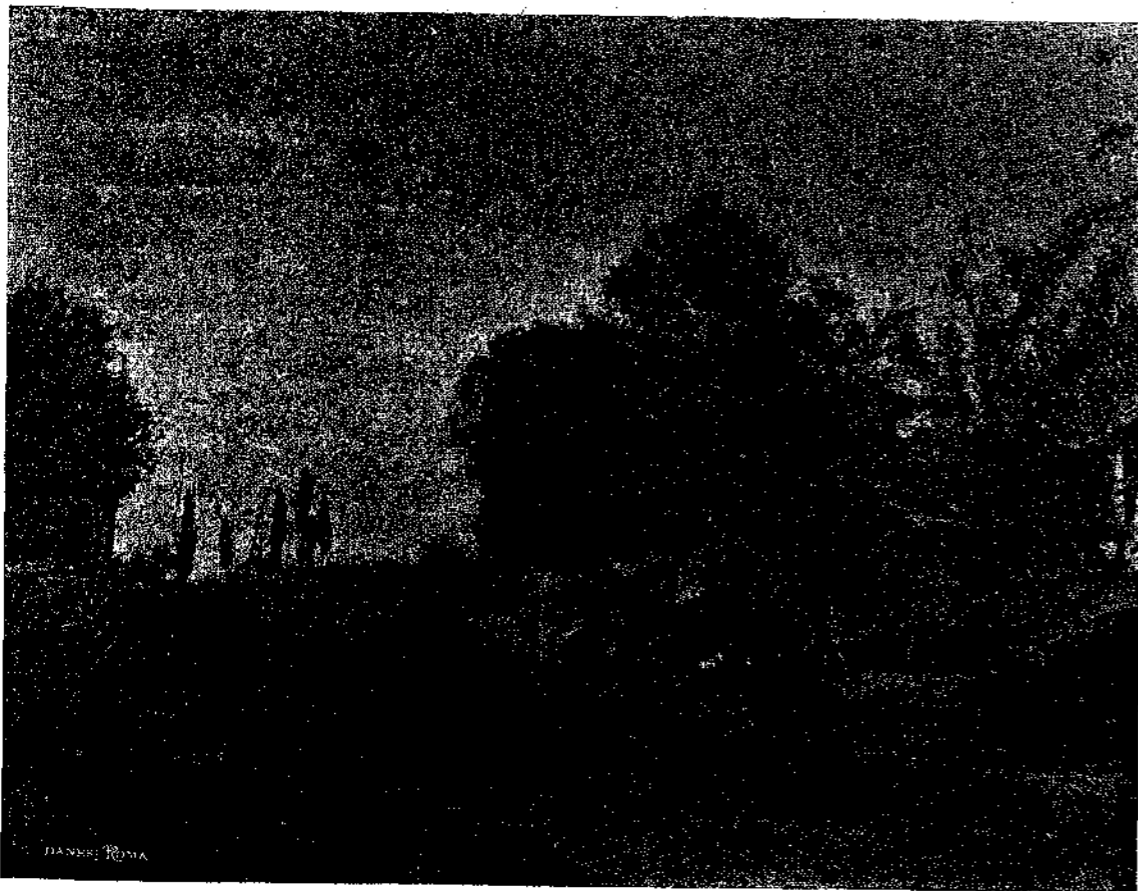
*Μὲς τὸ ρυθμὸν μου ἐχόθηκε τὸ γέλιο ἐνὸς Σατύρου
Και μὲς τῆ λάγνην μου ψυχῆ, ἡ Ἀρτέμιδα ἀμαζόνα,
Τις νύχτες τίς φωτόλουστες στὰ βύθια ἐνὸς ὄνειρου
Σπέρνει ἓναν πόθο ἀγνώριστο κ' ἓνα κρυφὸν ἀγῶνα.*

Μάταια, Ξυπνάω Ἀπόλλωνας καὶ μὲ τίς κρύφιος μου ὄλες
Δυνάμεις, στένω σὸ ρυθμὸ τῆς τραγικῆς μου φωνῆς
Τὸν ὠμορφότερο χορὸ τῆς Σκέψης καὶ τῆς Νύκτος
Μὲ κωνηγήτρεις τῶν δασῶν καὶ Νύμφες φωτοβόλες.

Μάταια τὸ φῶς του τὸ ἄσελγο σὰ χύση τὸ φεγγάρι
Καὶ οἱ βλεφαρίδες μου συμχοῦν σὰ ρίγη ἑνὸς ὄνειρου
Ἔρχετ' ἢ Ἀρτέμιδα σιγὰ τὸν ὕπνο νὰ μοῦ πάρη—
Μὲς τὸ ρυθμὸ μου ἐχύθηκε τὸ γέλιο ἑνὸς Σατύρου

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

ΕΞΟΧΑΙ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ—ΚΟΛΟΚΥΘΟΥ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ Σ. ΚΟΚΟΛΗ

ΦΥΛΑΚΗ

— Παλινῆς!

— Παρῶν.

— Εἶσαι τέσσαρες ἡμέρες φυλάκισι. Πάρε τὰ πράματά σου καὶ ἀκολούθει τὸν ἀρχιφύλακα.

Ὁ Παλινῆς ἔσφιξε τὸ σῶμα του γιὰ νὰ σταθῆ εἰς προσοχὴν αὐστηροτέραν, πρὸ τῆς τιμωρίας, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαμπαν ὅλα τὰ γαλόνια τῶν ἀνωτέρων. Τὸ αἷμα τοῦ ἐξέστανε τὸ μακρουλὸν τριανταφυλλένιον πρόσωπον. Ἦτο ἡ πρώτη τιμωρία. Ἦλπιζε νὰ τοῦ τὴν ἀναγγεῖλον κἄπως γλυκύτερα. Ἀλλὰ δὲν ἠκούσθη καμμία παρηγορία, δὲν ὑπάρχει, καθῶς φαίνεται, θωπεῖα μέσα στοὺς γυμνοὺς αὐτοὺς τοίχους. Ὁ ἐπιλοχίας ἀφοῦ τὰ εἶπε τὸσον ὡμά, ἔρριξε κάτω σὸ χαρτί τὰ μουστάκια του καὶ ἔβαζε τὴν ὑπογραφὴν του μὲ κύκλους πολλοὺς ποῦ δὲν εἶχον ἀρχὴν μήτε τέλος. Ὁ Παλινῆς ἐστράφη ἐπάνω στῆς ἀρβύλες του καὶ ἀντίκρουσε τὸν ἀρχιφύλακα ὁ ὁποῖος τὸν ἀνέμενε, τυλίγων σὸ δάχτυλό του μίαν ἀλυσσον κλειδιῶν. Τί σωπὴ ἦταν ἐκεῖνη! Κανένας δὲν τοῦ ἔλεγε «θάρος», οἱ τοῖχοι ἦσαν γυμνοί, δὲν εἶχον οὔτε μιὰ εἰκόνα ποῦ νὰ τοῦ χαμογελά.

— Πάρε τὴν κουβέρτα σου, εἶπεν ὁ ἀρχιφύλαξ. Μία θὰ πάρης.

— Μόνο;

— Στὴ φυλακὴ δὲν ἐπιτρέπονται περισσότερες. Μισὴ στρώμα καὶ μισὴ σκέπασμα.

Ὁ Παλινῆς ἐφορτάθη τὴν κουβέρτα, τὸ βαρὺ κολόβιον, τὴν παραβάνα, καὶ ἐβάδισεν ἔμπρός. Ἐμπῆκε σὲ μιὰ τρύπα. Πίσω του ἐστράφη ἕνα βαρὺ κλειδί. Ἐθρέθη στὴ φυλακὴ, μὲ ἕνα φεγγίτην δίπλα του, μὲ ἕνα ὠρισμένον κομμάτι οὐρανοῦ, καὶ ἕνα κειλήμι ἡλίου, ριγμένον ἀπὸ τὸ παράθυρον εἰς τὸ βρωμερὸν πάτωμα, μετρημένον μὲ τὸν πῆχυν. Ἐρριξε τὴν κουβέρτα κάτω καὶ ἐκύτταξε τριγύρω. Ἐκεῖ στὴ γωνιά κἄτι ἐκινήθη. Ἦτο ἕνας φυλακισμένος σαλπικτής, μὲ μὲν ἔξυπνῶν ἀπὸ χονδρὸν ὕπνον.

— Ἐ! καλῶς τὴ συντροφιά. Φυλάκισι;

— Ναί, εἶπεν ὁ Παλινῆς.

— Ἀπὸν προσκλητήριου;

— Ναί.

— Ἐ βρὲ παιδί, θὰ περάση. Δυὸ χρόνια εἶν'

αὐτά. Ἐγὼ μὲ τὴ φυλάκισι τάκαμα τέσσερα, μὰ κ' αὐτὰ θὰ περάσουν. Ὡωωχ! Ὁ ὕπνος τρώει τὴ φυλάκισι. Τὸ καλὸ ποῦ σοῦ θέλω κόφ' το δίπλα.

Καὶ ἔχωσε πάλιν τὸ σαγόνι του μέσα στὴν κουβέρταν. Ὁ Παλινῆς ἔμεινε μονάχος. Ἦθελε νὰ καλοσυλλογισθῆ ποῦ ἔμπῆκε, καὶ εὐρίσκειν ὅτι τὸσον βαρεῖα εἶν' αὐτὴ ἡ σκέψις, ποῦ ὁ νοῦς του ἔπρεπε νὰ πάρη ὅλας τὰς δυνάμεις του διὰ νὰ τὴν ὑποφέρει. Ἀπὸ τὴν πλατεῖα στολὴ μὲν ἐσώζετο τὸ κεφάλι του, τὸ ξανθόν, τὸ παιδιάτικον, τὸ χαϊδευμένον ποῦ ὑπενθύμιζε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον. Καὶ τὸν ἐσυλλογίσθη αὐτὸν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ποῦ τὸν ἄφησε κρεμασμένον μαζὺ μὲ τὰ ρούχα του εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ ἱματισμοῦ. Πῶς ἐκρεμίσθη ἐκεῖνο τὸ σακκάκι μὲ τὰ χέρια ἀδειανά, ἐκεῖνο τὸ καπέλο φορεμένο εἰς τὴν κάνναν κάποιου γκαῖ; Ἄ, ἦταν τρομερὸν τὸ τελευταῖον βλέμμα ποῦ τοὺς ἔρριξε. Ἡ μεταμόρφωσις προχωροῦσε, ἀλλὰ μὲ ἀντίστασιν ἀκόμη τοῦ παιδιοῦ, τὸ ὁποῖον ἐσβυνην εἰς τὸν τραχὺν ἐναγκαλισμὸν τῆς μαλλίνης στολῆς. Κυττάζων ἀσυνειδήτως τὰ ρούχα του εἶδεν εἰς τὸ μανίκι τοῦ ἀμπελόμου του μιὰ λαδιά. Ἐκάρφωσε τὰ γαλανὰ μάτια ἐπάνω της. Μία κηλὶς, ἕνα σημεῖον τῆς μεταμορφώσεως. Ἡσθάνθη κἄτι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῶν μῦθων ὅταν ἐννοῦσαν τὰ πόδια των νὰ βαρύνουν καὶ νὰ γίνωνται κορμὸς δένδρου. Φυλακὴ— καὶ εἶχε μόνον δεκαπέντε ἡμέρες νεοσύλλεκτος. Τώρα ἐσυλλογίσθη ὅτι ἔφταιγεν αὐτός, ποῦ ἦλθε μετὰ τὸ προσκλητήριον. Ἀλλὰ τί ἔφταιγεν αὐτός; Ὁ χορὸς ἔφταιγε, χθὲς τὴν νύκτα. Καὶ δὲν ἔφταιγεν οὔτε ὁ χορὸς, ἀλλὰ ἡ Σαβέττα καὶ τὰ μάτια της. Εἶχε πάρει ἀδειαν χθὲς τὸ βράδυ, τὴν πρώτην ἀδειαν. Ὑστερα ἀπὸ τὸσον ἀγριὸν ὕπνον μέσα στὸν στρατῶνα— τὸ καντήλι θαμπό, Θεέ, ἢ προσευχὴ τῶν στρατιωτῶν γεμάτη μυστήριον, τὸ πλάγιασμα τρομακτικόν, ὀγκόντα βαθεῖες ἀναπνοὲς ποῦ ἀνέβαιναν καὶ κατέβαιναν μαζὺ μέσα στὸν θάλαμον, τὸ σιωπητήριον αἰωνίως λυπητερὸν— ἡ πρώτη βραδεία τῆς ἐξόδου ἔπρεπε νὰ περάσῃ ἀλλοιώτικα. Καὶ ἐπέρασεν εἰς κάποιον συγγενικό του σπιτί ὅπου ἐβάστηξεν ὁ χορὸς ἕως τὰς 4 τὸ πρωῖ. Ἡ Σαβέττα ἦτο ἐκεῖ τυλιγ-

μένη μαζί του μέσα εις τους κύκλους των βαλλισμών. Καθώς έδενε τὸ κορμί της με τὸ χέρι του ὁ Παλιῆς ἐνόμιζε πὼς έπιανε πτερά. Τὸ κορίτσι ὑψώνετο ἀπὸ τὴν ἀνησυχίαν τῆς ἡβης, ἔτσι έτοιμο νὰ πετάξῃ με κάποιον ἄλλον μαζί. Ἦτο ξανθὴ, με ἓνα φῶς ἡμέρας εις τὰ μαλλιά της, εις τὰ μάτια, εις τὸ πηγούνι. Παιδί ἀκόμη. Ἐχόρευεν εις τὴν πολύφωτον σάλαν, ὅπως θὰ ἐκηδοῦσε καὶ εις τὴν φραγμένην αὐλὴν παρθεναγωγείου, αἰσθανομένη τὴν ἀνάγκην ἑνὸς παιγνιδιοῦ ποῦ νὰ μὴν ἔχη διακοπήν. Καὶ καθὼς ἐπιάσθησαν εις τὸν χορὸν, ἐνόμισαν καὶ τὰ δύο παιδιά, ὅτι αὐτὸ τὸ δέσιμον τῶν χειρῶν ἤμποροῦσε νὰ εἶνε καὶ τὸ τελειωτικόν. Ὁ Παλιῆς ἠσθάνετο ὅτι πρέπει νὰ δεθῆ ὀριστικῶς εις αὐτὴν τὴν στιγμήν τῆς ζωῆς με τὴν Σαβέτταν, πρὶν ἢ στιγμήν φύγῃ. Καὶ ἡ Σαβέττα δὲν ἐσκέπτετο τίποτε ὀλιγώτερον ἀπὸ αὐτό. Μέσα εις τοὺς κύκλους ἑνὸς βάλς, οἱ πόθοι κάμνουν ἰδικούς των κύκλους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους δύσκολον εἶνε νὰ ξετυλιχθῆ κανεὶς. Καὶ ἐχόρευσαν ὡς τὸ πρωί. Ὁ Παλιῆς ἐπάγγε νὰ κοιμηθῆ. Ὅταν ἐξύπνησεν, ἦτο ἡ ὥρα ποῦ εις τὸν στρατῶνα του ἐγένετο προσκλητήριον. Ἐφόρεσε τὸ σπαθί του ἀνάποδα ἀπὸ τὴν βίαν, τὰ κομμάτια τοῦ ἀμπεχόνου του ἐμπήκαν εις ξένες τρύπες, ἔφυγεν ἄνιφτος, ἔτρεξεν, ἐλαχάνιασεν, ἀλλὰ κρῖμα. Οἱ στρατιῶται ἔφευγον γιὰ τὰ γυμνάσια.

— Ποῦ ἦσουν Παλιῆ;

— Ἐκαμα λάθος στὴν ὥρα, κύριε ἐπιλοχία.

— Ἄμα εἶσαι στρατιώτης, ὅλα τὰ ρολόγια πᾶνε σωστά. Κάθησε στὸ θάλαμο.

Καὶ τὸ μεσημέρι ἐτελείωσεν αὐτὴ ἡ ἱστορία.

— Τέσσερες ἡμέρες φυλάκιος.

Τέσσερες ἡμέρες! Περνοῦν ποτέ; Ὁ σαλπικτῆς ἔλεγε πὼς περνοῦν καὶ τέσσερα χρόνια. Ἀλλὰ φαίνεται πὼς ὁ ἄνθρωπος εὐρήκε τὴν εὐτυχίαν τῆς ζωῆς του μέσα στὴν φυλακὴν, καθὼς ἐφαίνετο ἀπὸ τὸ συχνόν του τάνυσμα μέσα εις τὴν κουβέρταν, τὸ γεμάτον ἡδονήν. «Τί εἶνε ὁ νόμος!» ἐσκέφθη ὁ Παλιῆς. Ἄρχισε νὰ βλέπῃ μέσα εις τὴ σκοινὴ καὶ στὴς ἀράχνες, τὰ μεγάλα νεύματα τοῦ νόμου. Γιὰ μιὰ στιγμή ὑπερηφανεύθη πὼς ἔβαλε καὶ αὐτὸς ὁ τιμωρημένος ἓνα καρφί γιὰ νὰ στηριχθῆ ὁ νόμος. Ἀλλὰ ἦτο ὑπερηφάνεια μῆς στιγμῆς. Τὸν ἔπιανεν ἔπειτα τὸ παράπονον τῶν παιδιῶν ποῦ τιμωροῦνται. Εἶχεν ἓνα κλάμμα στὸν λάρυνγα. Ἐπεσεν ἀπάνω στὴν κουβέρτα, τὴν ὁποίαν εἶχε στρώσει ἐντελῶς ἄθλια. Εἶδεν ἓνα μαῦρον ἐντομον νὰ γυρίζῃ στὰ σανίδια,

νὰ χώνεται σὲ κάποιαν τρύπα καὶ νὰ ξαναφαίνεται. Εἶδε τὸ ράφι ποῦ εἶχεν ἀράχνες καὶ τὴν καρβάναν τοῦ σαλπικτοῦ γεμάτη λίπος. Τὸν χυδαῖον ἐκείνον ποῦ ἐκοιμάτο στὴ γωνιά. Τὸ παράθυρον ποῦ ἦτο στενὸ γιὰ τὸ φῶς. Τὴν ἀκαθαροσίαν τῶν τοίχων, ἐπάνω στοὺς ὁποίους τὸ μολύβι παλαιῶν φυλακισμένων ἀφῆσε τοὺς στεναγμούς των σὲ στίχους. Τὴ λαδιὰ τοῦ ἀμπεχόνου, τὸ πλάτος τῆς χονδρῆς στολῆς, τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ τότε εἶπε μέσα.

— Εἶμαι ἄθλιος, ἄχ! τί εἶμαι!

Ὁ νόμος μπροστά του ἦτο ἀκαταλόγιστος. Τοῦ ἠρνεῖτο κάθε δίκαιον, καὶ ἔβλεπε μόνον πὼς ἦτο τόσο ἀδύνατος μπροστά του, ὥστε δὲν εἶχεν ἄλλο νὰ κάμῃ παρὰ νὰ χύσῃ τὸ κλάμμα ποῦ τοῦ εἶχε δέση τὸ λαιμό. Τοῦ ἔφεραν τὸ συσσίτιον, κάτι ἑλῆς σ' ἓνα κομμάτι χαρτί παλαιοῦ στρατιωτικοῦ ἐγγράφου. Τὸ πέταξεν ἀπάνω στὸ ράφι.

Ἐξω ἀπὸ τὴν φυλακὴν ἐσεῖσθη ἓνα ἰσχρὸν δένδρον. Κάποιος ἄνεμος ἐφύσηξε. Ἦσαν αἱ μεστὰ ἰσσοὶ τοῦ Ὀκτωβρίου ποῦ πετοῦσαν πρὸς τὴν πόλιν, φέρονσαι τὰς σταγόνας αἱ ὁποῖαι κλείουν τὰ φιλήματα ποῦ δὲν ἐδόθησαν τὸ καλοκαίρι εις κάποια χεῖλη. Ὁ ἄνεμος ἐμπήκε διὰ τοῦ παραθύρου τῆς φυλακῆς. Τοῦ ἔφερνε φιλήματα γιὰ τὴν Σαβέτταν. Ὁ τιμωρημένος τὴν ἐσυλλογίσθη, ἔτσι αἰωνίως χορεύουσιν καὶ αἰωνίως μαζί του. Τί μάταιον πρᾶγμα καὶ ἐκεῖνος ὁ χορὸς! Ὁ Παλιῆς μέσα στὴν ἀθλιότητά του ἐσκέφθη τώρα ὅτι ἡ Σαβέττα δὲν ἦτο γι' αὐτόν. Ἡ μητέρα της τὴν ἐγύριζε στοὺς μικροὺς χορούς, μήπως συναντηθῆ μέσα στοὺς κύκλους τοῦ βάλς με καμμιά σακκοῦλα παραλῆ. Ὁ Παλιῆς εἶχε μόνον ὄνειρα. Δὲν ἦτο λοιπὸν γι' αὐτόν.

Μέσα εις αὐτοὺς τοὺς συλλογισμούς του ἐκτύπησαν ἢ ἀρβύλες τοῦ ἀρχιφύλακος ποῦ ἐγύριζεν ἀπέξω. Ὁ ἀρχιφύλαξ ἔκαμνε μετρημένα μετρημένα βήματα ἀπάνω καὶ κάτω, καὶ μουρμούριζε σὰν ζουζούνη κάποιο τραγοῦδι τῶν βουνῶν παραπονιαρικο καὶ ἀργὸν καὶ μακρονόν. «Νὰ εἶχα τὰ βήματά του» ἐσυλλογίσθη ὁ Παλιῆς με τὸ κεφάλι του λιθίνως βαρῦ, ἀκουμβημένον στὸ τραχὺ προσκέφαλο. «Νὰ ἦμουν ἔτσι ἐλεύθερος, ὅξω στὸν ἄερα, νὰ μὴν ἦμουν ἔτσι ἄθλιος. Ἄχ!»

Ἐνα δεύτερο «ἄχ» ἠκούσθη ἀπὸξω, πολὺ βαδύτερο. Νὰ ἦταν ἡχώ; Ὁχι, ἦταν ἓνας στεναγμὸς τοῦ ἀρχιφύλακος. Πὼς; Ἐστέναζε καὶ ὁ ἐλεύθερος;

— Δὲν ἔχεις ἡσυχία, Παλιῆ, τοῦ εἶπεν ὁ

ἀρχιφύλαξ, βλέπων μέσα ἀπὸ τὰ σίδηρα τοῦ παραθύρου.

— Δὲν μοῦ λές, κύρ λοχία, εἶνε κανεὶς ἄλλος ἔξω;

— Ὁχι.

— Ποιὸς ἐστέναζε τώρα;

— Ἐγώ.

— Αὐτὸ εἶνε παράξενον.

— Ὁχι καὶ πολὺ παράξενον. Σοῦ φαίνεται παράξενον βέβαια. Πὼς νὰ μὴ στεναξῶ μέσα σὲ τέτοια φυλακὴ.

— Ἐσὺ φυλακῆ;

— Ἐγὼ ὁ λοχίας. Δεκαπέντε χρόνια λοχίας. Παντρεμένος. Τρία παιδιά. Καὶ πάντα ὁ ἴδιος, φυλακισμένος σ' ἓνα στρατῶνα, σ' ἓνα νόμο, στὸ στρατό, με κατάλαβες. Μπορῶ νὰ βγῶ ἀπὸ τὴ φυλακῆ; Ἄμ. πὼς! Νά, θὰ πεθάνω μέσα. Συλλογίσου με ἀπόστρατο, θυρωρὸ σὲ καμμιά πόρτα. . . Γεῖά σου γιατί ἔρχεται ὁ λοχαγός.

Καὶ ὁ λοχίας ἔφυγε. Ὑστερα ξαναγύρισε γιὰ μιὰ στιγμή.

— Ἄν θέλῃς, εἶπε, ἔβγα στὸ παράθυρον καὶ κῦταξέ τον. Εἶνε λυπημένος. Τὰ ἴδια συλλογίζεται μ' ἐμένα. Κι' αὐτὸς τὴ φυλακὴ του, με τὴ διαφορά πὼς ἔχει μεγαλειτέρους τοίχους ἀπὸ τὴ δική μου.

Εἶχε νυκτώσει. Ἐχτύπησε προσκλητήριον. Ὁ Παλιῆς ἔμεινε στὸ σκοτός. Ἄκουγεν ἀκόμη τὰ λόγια τοῦ λοχία. Μέσα στὸ σκοτάδι ἀκούσθη κάτι ποῦ ἐταράχθη στὴ γωνιά. Ἐξύπνησεν ὁ σαλπικτῆς.

— Ἄν θέλῃς φῶς, συνάδελφε, ἄπλωσε στὸ ράφι καὶ πάρε τὸ κοντι με τὴ μογοιὰ. Τοῦβαλα ἓνα φυτῆλι καὶ τόκαμα λυχνάρι. Μὰ τὸ καλὸ ποῦ σοῦ θέλω, βρε παιδί, μὴν τ' ἀνάβῃς. Ἄν τύχη καὶ σὲ πιᾶσουν, ἢ τεσσάρα θὰ γείνη ὀχτάρα.

Ὁ σαλπικτῆς ἀνεσηκώθη καὶ μᾶσσησεν εις τὸ σκοτός ἓνα κομμάτι κουραμάνας. Ἐπειτα ἐχώθη πάλιν στὴν κουβέρτα καὶ ἐπῆρεν ἄλλον ὕπνον.

Ἐξω ἠκούσθη τὸ σιωπητήριον. Ἦτο λυπητῆρον ὅπως εἶνε αἰωνίως γιὰ ὄλους, γιὰ τὸν στρατιώτην, γιὰ τὸν διαβάτην, γιὰ τὴν πλάσιν ποῦ τὸ ἀκούει, γιὰ τὴν ζωὴν ποῦ δὲν θέλει νὰ κοιμηθῆ. Ἡ σάλπιγγα ἐσήμαινεν ὕ-

πνον στὰ ὄνειρα καὶ στὰ βάσανα. Γιὰ μιὰ στιγμή ἔξω ἀπὸ τὸ φυλακεῖον ἠκούσθη ἡ φωνὴ «στὰ ὄπλα». Ἦρχετο ὁ διοικητής, κατὰ τὴν συνήθειαν ποῦ εἶχε νὰ μπαίνει αἰφνιδίως τὴν νύκτα στὸν στρατῶνα. Ὁ Παλιῆς ἀνεγνώρισε τὴν φωνὴν του. Τὸν ἤκουσε νὰ μπαίνει στοὺς θαλάμους, νὰ ζητῆ ἐξήγησιν «πὼς ἐκείνο, ἐπιλοχία, πὼς αὐτό, θαλαμάρχα, πὼς τὸ ἄλλο, δεκανέα». Ἐπειτα τὸν ἤκουσε νὰ βγαίνει καὶ νὰ γυρίζῃ μόνος του στὴν μεγάλην κατασκοτεινὴν αὐλήν. Τὸ σπαθί του ἐσύρετο στὴς πέτρες.

Ἐπλησίασε στὴν φυλακὴν, μήπως ἀνακαλύψῃ φῶς. Ἐπειτα ἀπεμακρύνθη. Ἀλλὰ πρὶν φθάσῃ εις τὴν μεγάλην θύραν, ὁ Παλιῆς ἄκουσε καλὰ ἓνα «ἄχ» βαθύ. Ὁ διοικητής ἐστέναζε. . .

Τὸ πρωὶ ποῦ ἐκτύπησεν ἡ διάνα, ὁ Παλιῆς ἐτινάχθη ἀπάνω. Ἐκύτταξε δεξιά, ἀριστερά, ἀπάνω, κάτω, καὶ ἔβεβαιώθη πὼς ἦτο στὴ φυλακὴ. Ἀλλὰ μόλις ἐνθυμήθη τὰ νυκτερινὰ λόγια τοῦ λοχία, οἱ τοῖχοι τῆς φυλακῆς του ἄρχισαν νὰ φεύγουν. Ἡ φυλακὴ ἐπλάταινε. Ἡ στέγη ἔφυγε. Οἱ τοῖχοι προχωροῦσαν ὀλονέν. Ἡ φυλακὴ ἐγένετο μεγαλείτερη, ἔπειτα πολὺ μεγάλη, ἔπειτα ἄπειρος. Καθὼς ἐμεγάλωναν καὶ ἔφευγαν οἱ τοῖχοι, ἐπῆραν μέσα των ὄλην τὴν πόλιν, ἔπειτα τοὺς ἀγρούς, ἔπειτα τὰ βουνά, ἔπειτα τὴν θάλασσαν. Ὅλος ὁ τόπος ἦτο φυλακισμένος μαζί με τὸν Παλιῆν. Οὔτε ἓνας ἐλεύθερος. Φυλακισμένος ὁ λοχίας, ὁ διοικητής, οἱ νόμοι, ἡ πόλις, τὰ χωράφια, ὁ ἄερας. Οἱ τοῖχοι ἐσταμάτησαν ἐπὶ τέλους ἐκεῖ ποῦ σβύνει ὁ ὀρίζων. Πέραν τῶν τοίχων αὐτῶν ὑπῆρχεν ἡ ἐλευθερία, ἀλλὰ ποιὸς ἤμποροῦσε νὰ τὴν φθάσῃ; Ὁ Παλιῆς ἠσθάνθη τότε πὼς ἔτρεχε κάτω πρὸς τοὺς ἀγρούς. Ἐπήγαινε νὰ ἀνοίξῃ τὴν πύλην τῆς μεγάλης φυλακῆς, τὴν πύλην ποῦ ἐφαίνετο νὰ εἶνε πέρα εις τὴν φρεσσουσαν θάλασσαν, πέρα εις τὴν δμίχλην. Ἀκολουθοῦσε χιλιάδες ἀνθρώπους, χιλιάδες ἐλεύθερους, ποῦ ἐπήγαιναν καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸ ἴδιο μέρος. Στὸν δρόμον εἶδε τὴν Σαβέτταν καὶ τῆς εἶπε, βλέπων πάντοτε ἐκεῖ ποῦ ἔσβυνεν ἡ θάλασσα:

— Πᾶμε νὰ βγοῦμε ἀπὸ δῶ.

Z. A. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΑΠΟ ΤΑ ΒΑΘΗ ΤΩΝ ΩΚΕΑΝΩΝ

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΕΞΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΠΛΟΥΣ ΤΗΣ "ΧΕΛΙΔΩΝΣ,"

Les vagues ont fouetté mon navire dans tous les parages de l'Europe, aux Açores, en Afrique, en Amérique et mon oeuvre a grandi comme un arbre qui monte vers le ciel malgré les tempêtes.

Albert, Prince de Monaco.

Υπάρχει εις την οικογένειαν των ευρωπαϊκών κρατών εν πολυφίλητον απόπαιδο, εν περιεργον κρατίδιον η ήγεμονία του Μονακό.

Ο πληθυσμός του σχεδόν καθ' ολοκληρίαν κινητός, αποτελείται από ολίγας χιλιάδας κατοίκων, διαβατικών ως χελιδόνων, τους οποίους φέρει εκεί επί των περύγων της ή τύχη. Έκαστος εις το ιδιόρρυθμον τουτο κρατίδιον είνε υπεύθυνος δια τας πράξεις του και η πολιτεία αυτή είνε και αυτή αντικειμενικώς ανεύθυνος έχουσα μόνην εκδήλωσιν της υπέρθεως της μικράν αστυνομίαν χάριν της τάξεως, η οποία ενίοτε συλλέγει και θάπτει τα ανθρώπινα εράκη δων τυχόν δέν ήξιώθησαν να ίδωσιν ανατρεπομένην την καλπάσαν κατ' αυτών άτυχίαν. Δια τουτο το ολιγόπλευρον τουτο μόλις 22 τετρ. χιλιομέτρων έμβραδού κρατίδιον, εις το όποιον βεβαίως η φαντασία των αρχαίων θα έθιτε την κατοικίαν και το κρυσφήγετον της Τύχης, η μικρά αυτή προωνυχίς της γής, δέν έχει σκοπούς κατακτητικούς ούτε τάσεις εκπολιτιστικάς δήθεν των άλλων.

Και εν τούτοις είνε περιεργον! έχει τον φιλοδοξώτερον ήγεμόνα. Διότι εκεί όπου βασιλεύει η τύχη, ήγεμονεύει ο πρίγκηψ Άλβέρτος ό όποιος έχει τους κατακτητικώτερους σκοπούς. Ωνειροπόλησε πάντοτε την τολμηροτάτην κατάκτησιν, έφαντάσθη να κατακτήση με τον άκακον εξερευνητικόν του γρύπον τους πυθμένας των θαλασσών, έσκέφθη να άπλώση την επιστημονικήν του πορφύραν μέχρι των βυθών του Ωκεανού, εις τα άνήλια βασίλεια των όστράκων, να σύρη τα εξερευνητικά του μηχανήματα μέχρις αυτών των θεμελίων του θρόνου του Ποσειδώνος.

Μία μικρά ιστιοφόρος ήμιολία του έρησιμευσε προς τουτο, εν λεπτόν γιωτ μόλις 200 τόννων, η περιφημος «Χελιδών», η όποία ητύ-

χησε να περιαγάγη πολλάκις ανά τους όκεανούς την ενσάρκωσιν της ήγεμονικής έρασιτεχνίας, την ευγενεστέραν επιστημονικήν μορφήν την όποιαν ο ναυτικός συνήνησε ποτέ, να τον συντροφεύη εις τας περιπετειάς του τόσον οικειοθελώς, να συμμερίζεται την τραχύτητα του επαγγέλματος του.

Έχομεν ενώπιόν μας κομψόν τόμον υπό τον τίτλον «La carrière d'un navigateur par Albert Prince de Monaco», του όποιου η Revue Scientifique είχε πρό τινος δημοσιεύσει ώραιάς περικοπάς. Το βιβλίον τουτο μετά χάριτος περισσής γραμμένον, αναφέρεται εις τον τελευταίον πλοΐν τον όποιον υπό αυτόν τον πρίγκηπα Άλβέρτον έπεχείρησεν η «Χελιδών» πλουτίσασα την επιστήμην με πληθύν περιεργων ύδρογραφικών και θαλασσογραφικών παρατηρήσεων, των όποιων περιγραφή εύρίσκειται εις το «Résultats des campagnes scientifiques du Yacht «Hirondelle», Exposition Universelle de Paris 1889.

Επί τετραετίαν η «Χελιδών» υπέστη άλλεπαλλήλους μετατροπάς: τα περίκομψα κατασκευάσματα του επιστέγου υπεχώρησαν εις τα εξέλικτρα των βολίδων και άλλων άλιευτικών μηχανημάτων, η ώραιώτερα του πλοίου αΐθουσα κατέστη φυσικόν εργαστήριον και η «Χελιδών» πλουσία εξ αναμνήσεων και επιστημονικής δόξης, φέρουσα δ' επί πλέον επ' αυτής δύο σοφούς και ένα έρασιτέχνην και πέν έφώδιον δια τον πλοΐν της, ήπλωνε τα λευκά πτερά της εις την ουρίαν αυραν προς τας Άζόρας εν τῷ Άτλαντικῷ.

Εκτός του κυρίου σκοπού του ταξειδίου, της έρευνής δηλ. των ρευμάτων του Β. Άτλαντικού όκεανού, ο Άλβέρτος ήσχολήθη και εις ζωολογικάς έρευνας τας όποιας και έχομεν υπ'

δυσιν μας και η πρώτη τοιαύτη του έρευνη, εν τῷ χρόνῳ ακόμη η «Χελιδών» εύρίσκειτο εις το μέσον περιόπου του πλοΐ της προς τας Άζόρας, διηυθύνθη δια των υπ' αυτου του ίδιου οργανωθέντων λεπτοτάτων άλιευτικών μηχανημάτων προς τα άσθενή ζωύφια των όποιων τα όργανα, έχθρα του φωτός, επιτρέπουν εις αυτά να άνέρχονται εκ του βάθους μόνον κατά τας άσελήνους νύκτας και ρίπτουν επί της επιφανείας της θαλάσσης τους σκαρδαμυγμούς του φωσφορισμού των. Συνήθως τα πλήθη τουτων δέν φαίνονται παρά μετά το μεσονύκτιον και πανταχού τότε, όπου επί των γαληνιώντων υδάτων πέση η όρασις, αποκαλύπτει μίαν ξμνηχον μάζαν φωτεινήν και σπινθηρίζουσαν αναλόγως των κρούσεων του σκάφους επί των υδάτων και των τριβών. Η πελαγία φαΐνη, ως ονομάζουσι το σύνολον των μυριάδων ζωύφίων εις τα όποια αποδίδεται το φαινόμενον του φωσφορισμού της θαλάσσης, πλουσιωτάτη κατ' αριθμόν ειδών, περιεργος κατά την μορφήν και την λεπτότητα των άτόμων μεταβάλλει θέσιν περιοδικώς εν ολισθήσει κατακορύφῳ, το δε καταπλήσσον θέαμα όπερ απήλαυσε εν μιᾷ νυκτι περιγράφει μετά περισσής χάριτος ο πρίγκηψ Άλβέρτος. Ίχθύς όλων των μεγεθών, άλλοι έφωδιασμένοι με λαμπράς λεπίδας, άλλοι λαμπρίζοντες με αποχρώσεις φωτεινάς, πάντες ένοπλοι δια την επίθεσιν και την άμυναν αναμγνύονται μετά ποικίλων μαλακοστράκων* με διαφανείς όπλισμούς από τους όποιους διαφαίνονται τα έγχρωμα όργανά των, μετά μαλακίων λεπτών κυματομένων η άλλων παχέων και κοντοχόνδρων, μετά μεδουσών με πλουσιωτάτην κόμην έφωδιασμένων με μόνην την κίνησιν την όποιαν ταίς παρέχουν αι σφύξεις της όμβρέλλας των, μετά σαλπών διαφανών ήνωμένων προς άλλήλας δια δεσμών όμοίως διαφανών. Ενίοτε γίγαντες ως οι φυσητήρες** και οι όρυκες*** διέρχονται προς ζήτησιν της ζωής και η ταχεία μετατόπισις του σώματός των απομακρύνει τας

* Τα μαλακόστρακα αποτελοΐν ιδιαιτέραν τάξιν υπαγομένην εις την όμοζείαν των αρθρωτών. περιλαμβάνει δε τον καρκίνον (κάβουρα), τας καραβίδας, άστακούς κλπ. τα δε μαλάκια αποτελοΐν ιδιαιτέραν συνομοταξίαν ήτις περιλαμβάνει τα κατώτατα ζώα, ως τους όπάπους, σπίας, τα όστρεα, άκαλήφας, κοράλλια, σπόγγους κλπ.

** Οι φυσητήρες άνάγονται εις τα κητοειδή και ταΐτα εις τα θηλαστικά, εύρίσκονται δε εν τη θαλάσση όντες περίπου ως αι φάλαικαι και έχοντες μήκος φθάνον ενίοτε τα 20 μέτρα.

*** Και αι όρυκες είνε όμοίως φύσεως ζώα ένυδρα.

λεγεώνας των μικροζώων. Η ζωή τότε αναθρώσκει εκ των έρειπίων της, όταν δ' ο ήλιος της πρώιας ψαύση την επιφάνειαν της θαλάσσης, δια πρώτην φοράν φωτίζει τα νεκρά σώματα των θιμάτων της τοιαύτης πάλης ήρωτηριασμένα και συντετριμμένα άτινα άνήλθον εκ των κατοιτάτων βασιλείων να πλουτίσωσι τα φιαλίδια των σοφών του πλοίου του. Οι πρώτοι ζωολόγοι όκεανογράφοι διέθετον όπως διεδύσωσιν εις τα μυστήρια του πλέοντος τουτου βοημικού κόσμου δίκτυα ως εκείνα δια τας ψυχάς (πεταλούδας), συρόμενα επί της επιφανείας η κατερχόμενα εις βάθος εκατοντάδος μέτρων. Ο πρίγκηψ Άλβέρτος κατεσκεύασεν αναλόγως μεγάλων διαστάσεων αλλά λεπτής κατασκευής όργανον άνάλογον προς την πυκνότητα και το εύθραυστον της πελαγίας φαΐνης, το όποιον ώνόμασε «δίκτυον επιφανείας», αποτελούμενον εξ ενός μεταξίνου σάκκου έχοντος δύο πτέρυγας εκ νήματος κανναβίνου άνοιγομένας προς δεξιά και άριστερά και εξ ενός επικλινούς όμοίως μεταξίνου δικτυώτου ταπεινουμένου υπό μεγάλην κλίσιν προς τα κάτω. Είς κάδος μεταλλικός κλείει τον πυθμένα του σάκκου, τεμάχια δε φελλόδρους περιστέφουσι την άνωτέραν περιμέτρον και μολύβδου σφαίρα σύρει το όλον προς τα κάτω.

Μεγεθυνόμενα εντός του κρυσταλλικού ύδατος τα προϊόντα της άλιείας ταύτης γενομένης εν καιρῷ νυκτός αποτελοΐνται εκ μαλακοστράκων άδιαφανών μικροτέρων των κόκκων της άμμου και άλλων μικρών επιπλατέων η στενών τα όποια προχωροΐσι τη βοήθειά των ποδών των με φωσφορίζοντας όφθαλμούς, εξ άλλων ζελατινοειδούς μορφής, κινουμένων κατά πάσαν έννοιαν δια των άοράτων των όργάνων, εκ μεδουσών ισχνών κινουσών βραδέως την όμβρέλλαν των μέσω του ζωϊκού τουτου πλήθους, εκ βελουιδών των όποιων το σώμα εν σχήματι άτράκτων ολισθαίνει ως τορπίλλη, εκ σιφωνοφόρων και άλλων μικροζώων. Βλέπει τις ακόμη εν τῷ δικτύῳ ανερχομένῳ εις την επιφάνειαν της θαλάσσης ίχθύς έλαχίστους και ανακαλύπτει επίσης περιεργα ζώα των όποιων το σώμα καθ' ολοκληρίαν διαφανές δέν καθίσταται όρατόν παρά μόνον δια της μετατοπίσεως των γειτονικών μαζών της παραγομένης όταν τουτο κινήται. Όπως δε εκ του ζωϊκού βασιλείου, του έτι κατωτέρου, ακόμη άντλήση παρατηρήσεις ο πρίγκηψ Άλβέρτος εν τη επιστημονική του δίψη μετέτρεψε και πάλιν επί το τελειότερον το υπ' αυτου έφευρεθέν «δίκτυον επι-

φανείας», οὕτω δὲ τῷ παρεσχεδῆ ἢ εὐχαρίστησις νὰ ἴδῃ εἰς τὸ βάθος τοῦ σάκκου τοῦ δικτύου του πληθὺν μικρῶν μυστηριωδῶν ὄντων ἐσχάτων κατοίκων τῶν σκοτεινῶν βασιλείων, ἐκ τῶν ὁποίων διὰ πρώτην φοράν ἤρχοντο πρὸς τὸν ἥλιον.

Περίεργον συνάντησιν ἀποτελοῦσι ἐν τῇ θαλάσῃ τὰ ἐκβράσματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα παράγουσι μακρόθεν τὴν ἐντύπωσιν ναυαγίου καὶ τὰ ὁποῖα ἐν τούτοις ἀποτελοῦνται ἐκ πελαγίων μαλακοστράκων ἀγαπῶντων τόσον πολὺ τὸν πλάνητα βίον ὥστε ἄλλοι πλωτῆρος ἵνα προσκολληθῶσιν, προσκολλῶνται πρὸς ἀλλήλα διὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἀφρώδους σιέλου σχηματίζοντα πυκνὸν δάσος κυματιζόμενον ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ πλήρες καταβίδων καὶ ἄλλων μαλακοστράκων. Τὰ ἐκβράσματα ταῦτα ἄλλοτε πάλιν ἀποτελοῦνται ἐκ μιᾶς ἐπηγεκίδος (σανίδας) κεκαλυμμένης ἐξ ἀνατίφων καὶ περιστοιχιζομένης ὑπὸ πληθῆος ποικίλων ἰχθύων, ἀκολουθοῦνται δὲ συνήθως ὑπὸ κητῶν. Ἐνῶ μίαν ἡμέραν κατεγίνετο διὰ λέμβου τῆς «Χελιδόνας», τὴν ὁποῖαν ἡ γαλήνη τῷ ἐπέτρειπε νὰ ῥύψῃ εἰς τὴν θάλασσαν ἐν μέσῳ ὠκεανῶ, εἰς τὴν ἀλιεῖαν ἐνὸς τοιοῦτου θαλασσίου ἐκβράσματος, παρουσιάσθησαν αἴφνης ἀρκετὰ πλησίον τῆς λέμβου του τρία μεγάλα κητοειδῆ τὰ ὁποῖα ἀφου ἔρριψαν νέφη ὕδατος εἰς τὸν ἀέρα, ἐπήδησαν ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης εἰς μεγάλα ὕψη παίζοντα καὶ συνταράσσοντα τὴν θάλασσαν διὰ τῆς πτώσεώς των, καὶ ἐξηφανίσθησαν κατόπιν. Εἰς ἕτερον ταξίδιον τῆς «Χελιδόνας» προηγούμενον, συνήντησεν αὐτὴ πλέουσα πρὸς τὴν Νέαν Γῆν ἐκ τῶν Ἀζορῶν ἓνα ὑπερμεγέθη ἰχθὺν ἐκ τῶν καλουμένων «γυμνοδόντων», ἓνα μίλλον παρκοιλοῦντα μίαν ἐπηγεκίδα τὸν ὁποῖον καὶ ἠλίευσε. Τὸ κῆτος τοῦτο μετὰ τὸ ἐξέχον ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης περυγίον καὶ τὴν ἀνθρωπίνην μορφὴν του ἐκ τοῦ πλαγίου, εἶνε ὀλόκληρος κατοικία παρσιτών, εἴτε ἐξωτερικῶς ἐπιπλατέων μαλακοστράκων ὡς ἀγγυρᾶ νομίσματα ἢ ἄλλων μικρῶν καὶ ἐρυθρῶν σκολήκων ἐμφυτευμένων μέχρις ἐκατοστῶν τινῶν μέτρου εἰς τὸ δέρμα καὶ αὐτοὺς εἶτι τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ κῆτους, εἴτε ἐσωτερικῶς εἰς τὰ ἐντόσθια του καὶ τὸ ἦπαρ του ἐκ τρημαφόρων, εἰδὸς πρωτοζῶων καὶ ἄλλων. Τὸ ἄλιευθὲν τότε κῆτος ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Ἀλβέρτου ἀνήκεν εἰς τὰ orthagoriscus mola καὶ ἐξήγησε 274 ὀκάδας τοιαῦτα παράσιτα ἀκόμη ἀπαντῶνται καὶ εἰς τοὺς δελφί-

νας τῶν ὁποίων τὴν ἀλιεῖαν θαυμασιῶς περιγράφει ὁ πρίγκηψ Ἀλβέρτος καὶ εἰς τῶν ὁποίων τὸν στόμαχον εὗρισκονσι πολυποδας, εἰς τὰ ἐντόσθια ταινίας καὶ εἰς τὸ ἦπαρ καὶ τὸ λίπος των παράσιτα.

Τὰς τελευταίας ἡμέρας αἵτινες προηγήθησαν τοῦ κατάπλου τῆς «Χελιδόνας» εἰς Ἀζόρας ἠσχολήθη ὁ σοφὸς φυσιοδίφης εἰς τὴν συλλογὴν τῶν τηθέων, τῶν γνωστῶν ἐπίσης ὑπὸ τὸ ὄνομα γαλέρα ἢ δρόμων πορτογαλικῶς. Ἀποτελεῖται ἡ γαλέρα αὕτη ἐξ ὑποστάσεως ζελατινώδους, χρώματος παλαιᾶς ἐνετικῆς ὑάλου, ἐν σχήματι στεφάνης μετὰ ἰνῶν διασταλτῶν, ἐξηρημένης ἐξ ἐνὸς πλωτῆρος πλήρους ἀερίου καὶ σχήματος πῖλου τριπτύχου, ὁ ὁποῖος τῇ βοήθειᾳ τοῦ ἀνέμου παρέχει τὴν κίνησιν τῶν τηθέων. Αἱ ἴνες, μήκους τριῶν ἢ τεσσάρων μέτρων, φέρουσι κύστιν σχεδὸν ἀοράτως· ἐκάστη δὲ εἶνε ἐφωδιασμένη μετὰ δηλητηριώδες κέντρον εἰς τὸ ἄκρον νήματος περιεστραμμένου περὶ ἑαυτὴ, δι' ὧν παραλύουσιν δσοὺς ἰχθύς ἤθελον τὰ ἐργίσει, ἐνῶ μία ἄλλη στεφάνη ἀναλαμβάνει τὴν ἀπομύζησιν τοῦ ἰχθύος. Ἐπὶ τῶν τηθέων τούτων εὗρισκομένον εἰς τὰς θερμὰς θαλάσσας καὶ ἰδίως παρὰ τὰς Ἀζόρας ἐξήτασεν ὁ πρίγκηψ Ἀλβέρτος τὸ εἶδος τοῦ ἀερίου δι' οὗ πληροῦται ὁ πλωτῆρ καὶ τὸν τρόπον δι' οὗ παράγεται τοῦτο ἐν τῇ θαλάσῃ.

Οὕτω ἐφθάσε πλησίον τῶν Ἀζορῶν ὅπου ἐσκόπει νὰ ἐρευνήσῃ τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης εἰς 3.000 μέτρων βάθος, τὸ τελευταῖον προσιτὸν ὄριον εἰς τὰ ἐρευνητήρια μηχανήματα τῆς «Χελιδόνας».

Εἰς ἀπόστασιν περίπου 70 μιλίων ἀπὸ τῆς Graciosa ἢ βολίς μεγάλου βάθους ἔδειξε 1.850 μέτρα καὶ μετὰ πολλοὺς κόπους τοῦ πληρώματος, ἀφου ἀπὸ τὸ πλοῖον ἔλειπεν ὁ ἀτμός, ἀνεκυσθὲν τὸ ριφθὲν εἰδικὸν δίπτυον ἔφερον εἰς φῶς πολλοὺς κάδους ἐκ τοῦ μυστηριώδους θησαυροῦ ὁ ὁποῖος καθαρῶς ἀπεκάλυψε πληθὺς ὀλόκληρον ἀστέρων, καὶ μαλακοστράκων καὶ ἄλλων λεπτοτάτων ὀργανισμῶν προσιτῶν εἰς τὸ μικροσκόπιον, ὡς ἐπίσης καὶ πληθὺν ἐγίνων καὶ δοστράκων λεπτοτάτων καὶ ὠραιωτάτων ἐν ἀπειρῷ ποικιλίᾳ καὶ ὀλοθυρίων, τῶν περιεργῶν τούτων κατοίκων τοῦ κατωτάτου ὕδρογειοῦ βασιλείου ἅτινα ὁμοιάζουσι πρὸς ἀλάντας ἔχοντα σχῆμα σωλήνος διατρήτου εἰς τὰ ἄκρα. Τὰ περιεργὰ ταῦτα ζῶα στεροῦνται πνευμόνων καὶ ποδῶν ἀλλ' ἢ πε-

πλατυσμένη αὐτῶν γαστήρ ὁμοία πρὸς τὸ κάτω μέρος ὑποδήματος, φέρει σειρὰν κυλινδρικών συσταλτῶν ἐξοχῶν διδούσων βραδυτάτην κίνησιν εἰς τὰ ἀδρανῆ ταῦτα ζῶα. Τέλος εὗρεν εἶδος ἰχθύος τῶν βαθέων ὑδάτων μετὰ ὄψιν προεξέχον καὶ καλύπτον στόμα ἐστρογγυλευσμένον καὶ συνεσπασμένον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν ζωολόγων δολιχούρα καὶ ἤχθη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐσπερημένον τῶν λεπίδων του ἕνεκα τῆς ἐλαττώσεως τῆς πίεσεως τῶν 11,8 ἀτμοσφαιρῶν εἰς ἣν ἔζη.

Μεταχειριζόμενος δὲ τὴν ἀλιευτικὴν κύστην, κοινῶς παρ' ἡμῖν λεγομένην κιοῦτρον ἀλλ' ἐλαφρῶς τροποποιημένην εἰς τρόπον ὥστε νὰ περιλαμβάνῃ ἐσωτερικῶς μικροτέρους ὁμοίους καλάθους ἵνα μὴ διαφεύγῃ καὶ οἱ μικρότεροι ἰχθύς, ἠλίευσεν εἰς βάθος 2.000 μέτρων, πιθανῶς διὰ πρώτην φοράν, ἰχθύς δυναμένους νὰ διακριθῶσιν εἰς δύο εἶδη ἀνήκοντα ἀμφότερα εἰς τὸ εἶδος τῶν ἐγγέλων μετὰ χρῶμα μελανόφαιον καὶ μετὰ ὀφθαλμοὺς ὀχροκύνους· ἀτροφικὰς ὑπάρξεις τῶν κατωτάτων ὕγρων κόσμων πιθανὸν ἕνεκα τῆς ἄμμου εἰς τὴν ὁποῖαν ζῶσιν. Οἱ ἰχθύς τοῦ εἶδους τούτου ἐκράτουν εἰς τὸ στόμα των ἐν ζεύγος μαλακοστράκων καθισταμένων οὕτω ὁμοτραπέζων καὶ ἐμποδίζοντων ἐνίοτε καὶ τὴν κίνησιν τῆς σιαγόνης τοῦ ἰχθύος.

Καταπλεύσας εἰς τὸν λιμένα Horta de Fayal τῶν Ἀζορῶν ἐπανευρίσκει ἐκεῖ ὁ εὐγενὴς φυσιοδίφης παλαιᾶς του γνωριμίας, καὶ τὰς ἐκδρομὰς του διενθύνει πρὸς τὸν ἐσβεσμένον κρατῆρα Pico τοῦ ὑφαιστείου Caldeira τῶν Ἀζορῶν ὅπου ἀγρεύει διὰ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἔντομα ἐκ τῶν κρατῆρων ἵνα μελετήσῃ τὸν τρόπον καθ' ὃν μετατρέπονται ταῦτα ὡς δυναθῶσι νὰ ζήσωσιν ὑπὸ τὰς νέας συνθήκας εἰς τὴν νέαν πατρίδα των, ἔντομα ἅτινα εὗρισκονται καὶ εἰς ἕτερον χώραν πολὺ ἐκείνης μεμακρυσμένην καὶ ὧν τὴν ἐν ταῦτῳ ὕπαρξιν εἰς τόσον μεμακρυσμένης χώρας ἐξηγοῦσι διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἀποδημητικὰ πτηνὰ μεταφέρουσι τὰ ὡὰ τῶν ἐντόμων ἐκείνων.

Ἀποπλεύσας ἐκ Fayal ἠλίευσεν εἰς βάθος 800 μέτρων ἀντικείμενα θαυμάσια. Μέγα μέρος τοῦ ἀλιεύματος ἀπετέλουν σπόγγοι ἔξοχοι ὁμοιοὶ πρὸς φωλεὰν κατασκευασμένην ὑπὸ τοῦ ῥάμφους πτηνῶν ἢ πρὸς κύνιστρον ἐξ ὑάλου πλεγμένον ὑπὸ τῆς χειρὸς ἐνὸς καλλιτέχου, μετὰ τὸν πόδα πεπλατυσμένον ἵνα δι' αὐτοῦ προσκολλῶνται ἐπὶ τοῦ πυθμένος τὰ ἀ-

σταθῆ ταῦτα κοιλεντερωτὰ τὰ ὁποῖα ἐναλλάξ διεκδικοῦσι δύο ὀργανικοὶ κόσμοι, ὁ τῶν ζῶων καὶ ὁ τῶν φυτῶν. Ἐφερον ἐπίσης πολλοὺς ἐκ τῶν μεγάλων ἐκείνων μαλακῶν ἐγίνων οἱ ὁποῖοι ὁμοιάζουσι πολὺ πρὸς παλαιὸν σκούφον καὶ τινὰς ἰχθύς ὧν εἰς ἐκ τῶν μακροῦρον εἶχε τὴν φυσιογνωμίαν ἐντελῶς γελοῖαν. Ἡ ὑπερβολικὴ του ῥις κατεκάλυπτε τὸ στόμα του καὶ ἠπεῖλει τοὺς διαβάτας μετὰ τρεῖς σφαῖρας ἐφωδιασμένας μετὰ θραύσας αἰχμὰς ἐνῶ μία ἀτελείωτος οὐρὰ ἐμήκυνε τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Μερικαὶ καταβίδες πολὺ μεγάλα, εἶχον μεταξὺ τῶν κεραιῶν των, δεκάκις ἢ τὸ σῶμα των μακροτέρων, τὰ λείψανα ἄλλων σωμάτων ἠκρωτηριασμένων. Οἱ σπόγγοι περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλήσαμεν εἶχον περίεργον ἀμυντικὴν ἰδιότητα, ἐπλησσαν δηλαδὴ τὰς χεῖρας διὰ τῶν διαπεραστικῶν των πλήκτρων αἵτινες διὰ πρώτην φοράν ἐτόλμησαν νὰ τὰ σύρωσιν ἐκ τῶν ἀδύτων τῶν ὠκεανῶν, ὡς τὰ ῥόδα πλῆττων τὰς αὐθάδεις χεῖρας αἱ ὁποῖαι τὰ ἐπιβουλεύονται.

Ἐπλησίαζεν ἤδη ἡ «Χελιδὼν» πρὸς τὴν νῆσον τῶν Flores ὁπότε τὸ δίπτυον ἐκ νέου ριφθὲν εἰς βάθος 2.000 μέτρων ἔφερε μόνον ἐν περίεργον σύμπλεγμα ἐκ μιᾶς βερῆς, διαφανοῦς, στρογγύλης ὡς βυτίου τῆς ὁποίας ἡ οἰκογένεια εὗρισκεται εἰς τὴν κατωτέραν βαθμίδα τῶν ὀργανικῶν ὄντων, καὶ ἐξ ἐνὸς ἄλλου ὀνομαζομένου phronima, διαφανοῦς καὶ τούτου ὡς κρύσταλλον, τὸ ὁποῖον διαρκῶς διαπερᾶ ἢ βερῆ καὶ τὸ κατατρώγει.

Ἐν Santa-Cruz τέλος τῆς ὁποίας τὴν προσινίζουσαν ἀπόκρημον ἀκτὴν διὰ τρίτην φοράν ἐχαιρέτα ἡ «Χελιδὼν», περὶ τὸν ἀγρυπνον τούτον φρουρὸν ὁ ὁποῖος μέσῳ τοῦ βασιλείου τῶν κυκλώνων ἐπαγρυπνεῖ ἐπὶ τὸν νέον κόσμον, εἰς βάθος 1560 μέτρων καὶ ἀπὸ πυθμένος βραχωδεστάτου καὶ σπηλαιώδους, ὁ σάκκος τοῦ δικτύου ἔφερον ἀναμειγμένα μετὰ δείγματα τοῦ πυθμένος ἰχθύς διαφόρων μορφῶν, καταβίδας κερασόχρους μεγάλας, θάμνους ὀλοκλήρους ἐκ κοραλλίων ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐκινούντο ζωάρια χρώματος ζωροῦ ἐρυθροῦ, κητίνου, ἰλά, ἐνῶ εἰς τῶν συντρόφων του σοφῶν ἠσχολήθη ἐπὶ ματαίῳ εἰς ἐρεύνας ἐντὸς τῶν λιμνῶν τῆς νήσου.

Ἐκ Flores διηθύνθη εἰς τὴν νῆσον Corvo, ἐσβεσμένον ἠφαιστεῖον μετὰ λίμνην ἐπὶ τοῦ στομίου τοῦ κρατῆρος ἐπὶ τοῦ ὁποῖου εὗρισκον καταφύγιον καὶ στιγμὰς ἀναπαύσεως ἐκ τῶν τρικυμιῶν διάφορα θαλάσσια πτηνὰ. Ἐν Corvo

μετεσηματίσε τὰς ἀλιευτικὰς του κύρτας (κιούρτους) αἱ ὁποῖαι ἔβλεπον, ὅτι δὲν ἐπλήρουν τὸν προορισμὸν των, ἀντικαταστήσας τὰ μεταλλίνα δίκτυα των, τὰ ὁποῖα ἐνόμιζεν ὅτι ἀπὸ ρεσκον εἰς τινα ἔνυδρα ζῶα, δι' ἄλλων μεταξίνων καὶ δώσας εἰς αὐτὰς σχῆμα πολυεδρικόν. Ἐπιτυχία ἔσπευε τὴν νέαν των τροποποίησιν διότι δι' αὐτῆς ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῶν θαλασσῶν πλῆθος ἰχθύων, καρκίνων, καραβίδων ὑπερμεγέθων νέου εἴδους, ἴσων πρὸς μεγάλα πινάκια καὶ ἐφωδιασμένων με ἰσχυροτάτας χηλὰς. Παραδόξως δὲ τινες ἐκ τούτων ἀνῆρχοντο ἀπ' ἐαυτῶν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐξηρημένοι ἔξωτερικῶς τῆς κύρτης παρὰ τὴν μεταβολὴν τῆς πίεσεως, τῆς θερμοκρασίας καὶ τοῦ φωτός, πράγμα διπερ καὶ ἄλλοτε εἶχε παρατηρήσει ὁ Ἀλβέρτος, ἀλλ' ἐν τῇ Μεσογείῳ ἐν ἣ ἡ θερμοκρασία τοῦ βυθοῦ δὲν κατέρχεται κάτω τῶν 13 βαθμῶν ἀντὶ τῶν δύο μόνον εἰς οὓς κατέρχεται ἡ τοῦ ἀντιστοίχου του τοῦ ὠκεανοῦ.

Τέλος ἐπλευσεν εἰς τὴν Graciosa καὶ μετὰ μικρὰν ἐκεῖ διαμονὴν καθ' ἣν ἠσχολήθη εἰς τὸ κινήσιον τῶν κινῶν περιστρωῶν καὶ ἐπεσκέφθη τὴν σκοτεινὴν λίμνην ἐπὶ τοῦ ἐσβεσμένου ἠφαιστείου τῆς Caldeira, ἐπελήφθη τοῦ μεγάλου ταξειδίου τῆς ἐπανόδου τὸ ὁποῖον ὁμοίως ἐχορησιμοποίησε δι' ἔξερυνητικὰ πειράματα.

Ὀλίγον ἀπωτέρω τῆς Rico μετεχειρίσθη ἕτερον εἶδος μηχανήματος ἀλιευτικοῦ, μίαν ράβδον σιδηρᾶν πρὸς ἣν καθέτως εἶναι ἐφηρμοσμένοι τρεῖς παράλληλοι ράβδοι ἐφωδιασμένοι εἰς τὰ πέρατά των διὰ μακρῶν σαρώθρων ἐκ στυπίου. Καὶ τὸ ἀλιευτικὸν τοῦτο ὄργανον τὸ ὁποῖον εἶνε προσωρισμένον διὰ τὰ βραχῶδη μέρη εἰς ἃ εἶναι κίνδυνος νὰ θρασθῇ τὸ δίκτυον, τῷ ἐκόμισεν ἕνα ἰδιαίτερον κόσμον μαλακοστράκων, ἀστέρων, σπόγγων, σκολήκων, ἀκόμη καὶ ἰχθύων περιπεπλεγμένων εἰς τὰ δάση τῶν κοραλλίων, ὡς ἐπίσης ἐκ

νέου καὶ ἐκ τῶν ἄδρανῶν ἐκείνων ζῶων ἄτινα ὀνομάζονται ὀλοθούρια καὶ τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦνται ὑπὸ ἐνὸς ἰχθύος ὀνομαζομένου fierasfer, ὁ ὁποῖος ἐν κινδύνῳ εὐρίσκει καταφύγιον ἐντὸς τοῦ ὀλοθουρίου.

Εἰς βάθος 2840 μέτρων, τὸ μεγαλύτερον βάθος εἰς ὃ ἠλίευσεν ἡ βολὴς ἔφερε δειγμα ἄμμου λευκῆν ἀργιλώδη, καὶ θερμοκρασίαν πυθμένος 4 βαθμῶν. Τὸ δίκτυον τῆς «Χελιδόνος» ριφθὲν ἔφερεν εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου κατοίκους ἐνὸς κόσμου τὸν ὁποῖον κατέστησαν μόλις ἀτελέστατα γνωστὸν ἀποστολαὶ διοργανωθείσαι ὑπὸ μεγάλων κρατῶν καὶ ἐπὶ ἰσχυρῶν πλοίων, δηλαδὴ, ὀλοθούρια, ἀστερίας, μαλακόστρακα, πάντα νέου εἴδους.

Ὁ πρίγκηψ Ἀλβέρτος ἐπανερχόμενος ἐκ τῶν Ἀζορῶν ἐκόμισε προσέτι δωδεκάδα θαλασσιῶν χελωνῶν αἱ ὁποῖαι ἔλκονσι τὴν καταγωγὴν των ἐκ τῶν τροπικῶν χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὰς ὁποίας συλλαμβάνουσιν ἐν καιρῷ γαλήνης καὶ εὐδίας διὰ λέμβου κοιμώμενας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Αἱ χελῶναι αὗται παρουσιάζουσι ἀξιοσημειωτὸν ζωικὴν δύναμιν, διότι ἡ καρδιά των ἀποχωριθεῖσα τοῦ σώματος ἔξακολουθεῖ νὰ πάλῃ ἐπὶ πολλὰς ὥρας αἱ δὲ σιαγόνες των ἀποχωριθεῖσαι τῆς κεφαλῆς ἔξακολουθοῦσι νὰ συλλαμβάνουσιν ἀντικείμενα ἐπὶ τινα καιρὸν καὶ αὐτὸ τὸ ζῶον διατηρεῖται ἐν τῇ ζωῇ νῆσι ἐπὶ πολλὰς ἑβδομάδας καὶ μῆνας.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος ἐξαιρευνητικὸς πλοῦς τῆς «Χελιδόνος» τῆς ὁποίας τὰ ἱστία ἐκόλπωσε πάντοτε ὁ ἀκραφνῆς ἐπιστημονικὸς ζῆλος καὶ ἡ ἡγεμονικὴ ἀληθῶς ἐθελουσία ἐνὸς σοφοῦ ἡγεμόνος. Καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος πλοῦς τῆς «Χελιδόνος» συμπληρῶν τὸ εὐγενὲς ἔργον τοῦ πρίγκηπος Ἀλβέρτου, ἐπιβεβαίωσι ὅτι πράγματι τὸ ἔργον του τοῦτο ἐμεγαλύνθη καὶ κατηρτίσθη ὡς «δένδρον τὸ ὁποῖον ἀνυψοῦται πρὸς τὸν οὐρανὸν παρὰ τὰς θυέλλας».

Π. Ρδ.

ΕΞΟΧΑΙ ΑΘΗΝΩΝ—ΚΟΛΟΚΥΘΟΥ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ Σ. ΚΟΚΟΛΗ

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

Ἀἴθημα γενικῆς χαρᾶς ὑπεδέχθη τὴν εἶδησιν, ὅτι ἐν ταῖς ἀποθήκαις λησμονημένου ἀχρήστου χάρτου τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, γενομένης μεταθέσεως καὶ μετασκευῆς τῶν γραφείων ἀνευρέθη πολυτίμος θησαυρὸς ἱστορικῶν ἐγγράφων, ἀναγομένων εἰς τὸν Μέγαν ἡμῶν ὑπὲρ Ἀναστάσεως Ἀγῶνα. Εἶναι δὲ τὸσον μέγας ὁ θησαυρὸς οὗτος καὶ κατὰ ποσόν, ὄγκον καὶ ἀριθμὸν ἐγγράφων, — ἀνεξαρτήτως τῆς ἀνεκτιμήτου αὐτῶν ἱστορικῆς σημασίας, — ὥστε τὴν ἰδέαν τοῦ ποσοτικοῦ, τοῦ κατ' ὄγκον μεγέθους τοῦ θησαυροῦ τούτου ἐξαγγέλλουν οἱ ἐξῆς ἀριθμοί. Ἐγγράφα 150,000

περίπου, συγκεντρωμένα εἰς 23,297 φακέλους, συσσωματωθέντας εἰς 127 ὀγκωδεστάτας δέσμας.

Εἰς στατιστικὸς ἐμμανῆς, ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι καταγίνονται εἰς τοιοῦτον εἶδος παραστάσεις καὶ καταλήγουν εἰς ἀνάλογα παραστατικὰ συμπεράσματα, εἰς ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀναγγέλλουν εἰς τὴν κοινωνίαν, ποσάκις τὰ ἐν ἐνεργείᾳ τηλεγραφικὰ σύρματα, θὰ ἠδύναντο νὰ περιτυλιχθοῦν περὶ τὴν γῆνιν σφαῖραν, ἢ πόσους κύκλους τοῦ ἰσημερινοῦ ἀποτελοῦν αἱ ἐπὶ τῆς γῆς σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, θὰ ἠδύναντο νὰ καταστρώσῃ καὶ περὶ τοῦ θησαυροῦ τῶν ἐγγράφων τούτων περιεργότατα

πορίσματα. "Οτι π. χ. ζυγίζουν ταῦτα ἐν ὄλῳ τόσα χιλιόγραμμα, ὅτι ἀπλούμενα, ἐν ἑκάστον παραπλεύρως τοῦ ἄλλου, θὰ ἠδύναντο νὰ καταλάβουν μήκος ἑβδομήκοντα περίπου χιλιόμετρων, ὅσον ἴσως τὸ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Θήβας διάστημα.

Ἄλλὰ δι' ἐμὲ θὰ εἶχεν ἀξίαν εἰς ἄλλος μεταλλογικὸς ὑπολογισμὸς περὶ τοῦ θησαυροῦ τῶν ἐγγράφων τούτων ποῖος νὰ ἦναι ἀραγε ὁ κυβισμὸς τῶν 127 τούτων πελωρίων δεσμῶν. Πόσα κυβικὰ μέτρα πολυτίμου χώρου εἶχον τὴν ἀδιακρισίαν νὰ καταλαμβάνουν εἰς τὰς ἀποθήκας ἀχρήστων πραγμάτων τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, μεταξὺ ἄλλων ἀπορριμμάτων, ὀλιγώτερον ἀχρήστων.

Εἶναι τοῦλάχιστον ἀνακουφιστικόν, ὅτι δὲν κατεῖχον ἄλλας χρησιμότερας θέσεις ἐν αὐτῷ. Διότι ἡ διάδοσις ὅτι ἀνεκαλύφθησαν... εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου εἶναι βεβαίωτον, ὅτι δὲν εἶναι ἀληθῆς ἡ κοινοτέρα ἄλλως λογικῇ ἀποκρούει τὴν ὑπόνοιαν ὅτι τὰ παλαιόχαρτα ταῦτα, τῶν ὁποίων ἡ διάσωσις ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ οἱ παντοπῶλαι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐλησημονήθησαν, τὰ εἶχον ἀποκρούσει καὶ αὐτοὶ ὡς ἀχρηστα, θὰ εἶχον τὴν ἀνθάδειαν νὰ παραμείνουν ἐκεῖ, ἐν αὐτῷ δηλαδὴ τῷ ἀρχεῖῳ, ἐπὶ πλέον τοῦ ἡμίσεος αἰῶνος, ὑπεκφεύγοντα τὴν προσοχὴν τῶν καθαριστῶν καὶ τὴν δικαίαν τιμωρίαν τοῦ σαρώθρου.

Διότι εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῶν κρατῶν, καὶ εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῶν ὑπουργείων, δὲν ὑπάρχουν θησαυροὶ ἐγγράφων, ἀγνοούμενοι καὶ λησημονημένοι. Δὲν ὑπάρχουν δεκάδες κυβικῶν μέτρων δεσμῶν ἐγγράφων, περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν ὁποίων οὐδεὶς γνωρίζει τι. Τὰ ἀρχεῖα ἀποτελοῦνται ἐκ θησαυρῶν γνωστῶν, ταξινομημένων, καταγεγραμμένων, ἐτοιμῶν, ὅπως ἀνοίξουν τὸ στόμα τῶν, μὲ τὰ πελιδνά τῶν χεῖλη, δηλαδὴ τὰς σελίδας μὲ τὰ κίτρινα φύλλα, εἰς τὰς εὐσεβεῖς ἐρωτήσεις τῶν ἐπιγινομένων περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ παρελθόντος, ἐτοιμῶν ὅπως ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὴν μέριμναν, ἥτις ἐτάζει καὶ διερευνᾷ τὸ παρελθὸν διὰ νὰ διαφωτίσῃ τὸ μέλλον. Ἐν ἄλλοις λόγοις ὁ ὁρος «ἀρχεῖον» ἀναφέρεται εἰς τὸ σύνολον τῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα ἐν ἐπιγνώσει τηρεῖ τὸ Κράτος. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐννοία δημοσίου ἀρχείου εἶναι ἀναπόσπαστος τῆς ὑπάρξεως ἐπισημοῦ καταλόγου καθοδηγούντος εἰς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ.

Τὰ Ἀρχεῖα ἐγκλείουν τὴν παράδοσιν, θάλλ-

πουν τὰς ἀναμνήσεις τὰς ἐθνικὰς, καὶ ἔχουν θεματοφύλακας καὶ φρονήτους ἀκοιμήτους τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἀναμνήσεων τούτων τοὺς ἀρχαιοφύλακας, ἐτοιμοὺς νὰ ἀνοίξουν πρὸς ὑμᾶς οἷαν δῆποτε θέλετε ἐκ τῶν σελίδων τοῦ παρελθόντος.

Εἰς τὰ Ἀρχεῖα λοιπὸν δὲν ὑπάρχουν ἄγνωστοι, λησημονημένοι θησαυροί, ὅπως δὲν ὑπάρχουν ἄγνωστα καὶ λησημονημένα πεντακοσιόδραχμα καὶ στερλίνα καὶ εἰκοσάφραγκα εἰς τὸ χρηματοκιβώτιον ἀργυρομοιβοῦ.

Διὰ τοῦτο εἶναι μεγάλη ἀσέβεια πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τὸ νὰ λέγωμεν ὅτι τὰ ἐγγράφα ταῦτα, ἅτινα προσθέτως χαρακτηρίζονται καὶ ὡς θησαυροί, εὐρέθησαν ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ. Ὅχι. Ἀνάγονται ἀπλῶς εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν λησημονημένων ἀπορριμμάτων, ὅπως σκοληκόβρωτος ἔδρα ἀνευ ποδῶν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνεπαύετο εἰς πρόπαππος, ὅπως τὰ παλαιοσίδηρα μιᾶς κλίνης, ἐφ' ἧς ἐξέπνευσαν γενεαὶ προγόνων, ὅπως τὰ ἐξηθρωμένα ξύλα κιβωτίου, ὅπου ἐφύλαττον ἐπιμελῶς τὰς προίκας τῶν αἰ προμήτορες, ἅτινα στιβαγμένα εἰς τῖνα γωνίαν τῆς σοφίτας ἐβαρύνθη νὰ τὰ ρίψῃ εἰς τὸν ὁδοκαθαριστὴν ἢ ἀδράνεια μιᾶς μεγάλης σειρᾶς ὑπηρετιῶν.

Τὰ εὐρεθέντα ταῦτα ἐγγράφα ἀνήκον εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ ὑπουργείου, ὅσον ἀνήκον πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἄλλα ἐγγράφα τοῦ Ἀγῶνος, τὰ ὁποῖα ἐν τούτοις εἶχον θεωρηθῆ χρησιμώτερα, διότι ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὰ παντοπωλεῖα, ὡς σάβανα ἀλιπαστῶν σαρδελλῶν καὶ ρεγκῶν.

Ἐγράφησαν τόσα ἐναντίον τῆς εἰρωνείας, ἐναντίον τοῦ ὕψους τοῦ σαρκασμοῦ, ἀλλὰ νομίζω ὅτι εἶναι δικαιοτέρον τὸ γραφέν, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ σαρκασμὸς εἶναι τῆς ὀδύνης καὶ τῆς καυστικῆς ἀγωνίας ὁ ρόγγος.

Καὶ πιεῖται τῷ ὄντι τὴν ψυχὴν ἡ λήθη αὐτῆ καὶ ἡ περιφρόνησις καὶ ἡ ἐγκατάλειψις μέχρι τοῦ νὰ ἀγνοῶμεν τὴν ὑπαρξίν τῶν μνημείων τούτων τῆς μεγάλης ἐποποιίας τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀναστάσεως. Δὲν εἶναι δὲ μόνον λήθη! Εἶναι μία ἀπότομος, μία ἱστορικῶς ἀνεξήγητος, διάσπασις τῆς γενεᾶς τῶν λόγων τῆς ἀμέσως διαδεχθείσης τὴν γενεάν τῶν ἔργων, τὸσον ἀπότομος, ὥστε 150,000 ἐγγράφα ἐκείνων τοὺς ὁποίους ὀνομάζομεν πατέρας μας καὶ οἷτινες εἶναι τὸ πολὺ πάπποι μας, νὰ εὐρεθοῦν τυχαίως, ὅπισθεν τῶν ἐρμαρίων, ἐντοιχισμένα, ὡς ἀρχαιότητες τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς ὅπι-

σθεν τῶν ὀγκωδῶν λίθων τῶν μυκηναϊκῶν θησαυρῶν! Ὡς νὰ ἐμεσολάβησαν, μεταξὺ τῶν ἀγωνιστῶν τῆς χθρῆς καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν οἱ αἰῶνες, οἱ ὁποῖοι διήνοιξαν εὐρύ, βαθύ, σκοτεινὸν βάραθρον μεταξὺ τοῦ μυκηναϊκοῦ καὶ τοῦ ἱστορικοῦ πολιτισμοῦ!

Μόνον τοῦτο τὸ σύμπτωμα, μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἐθνῶν, τὰ ὁποῖα ἐπικαλοῦνται περγαμινὰς παρελθόντος καὶ διεκδικοῦν μέλλον, θὰ ἦτο ἰκανὴ ἀφορμὴ ἀπελισμοῦ. Διότι, ὡς λέγει ὁ Μπρουεντιέρ, τὰ ὄνειρα καὶ οἱ πόθοι τοῦ μέλλοντος λικνίζονται ἐν τῷ λίκνῳ τῶν παρελθόντος διότι ἐξακολουθοῦμεν νὰ ἀνήκωμεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν ἀπ' ἡμῶν οἰχομένων διότι τὸ αἷμα αὐτῶν κυκλοφορεῖ εἰς τὰς φλέβας ἡμῶν, διότι αἱ πράξεις τῶν ἀναποτελοῦν τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους ἡμῶν διὰ τὸ παρελθόν, ἀποτελοῦν συγχρόνως τὸ πρόγραμμα τοῦ μέλλοντος. Καὶ ὅταν ἐν ἔθνος φωρᾶται τόσον πανηγυρικῶς διαισπῶν τὴν ἐνότητά τοῦ συνδέσμου μετὰ τοῦ ἀμέσου αὐτοῦ παρελθόντος, τὸ ἔθνος τοῦτο καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος του δὲν φαίνεται ὅτι ἐνδιαφέρεται πολὺ.

Ἄλλὰ κορυφοῦται ἡ ἀπαισιοδοξία, ὅταν ἀποβλέψῃ τις εἰς τὸ εἶδος τῶν ἐγγράφων τούτων καὶ μετ' αὐτῆς καὶ ἡ δικαιοτέρα ἀπορία πῶς κατορθώθη, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς φύσεως αὐτῶν, νὰ πνίξῃ καὶ νὰ στραγγαλίσῃ τόσον ἀποτόμως, τόσον φονικῶς, τὴν κραυγὴν αὐτῶν ἡ Ἀθήνη, ὥστε νὰ ἐκλείπουν, νὰ ἐξαφανισθοῦν, νὰ μηδενισθοῦν, νὰ ταφοῦν. Διότι τὰ φοι βαθεῖς, βαθύτεροι ἀπὸ τοὺς Μυκηναϊκοὺς καὶ ἀπὸ τὰς κρύπτας τῶν μομιῶν τῶν Φαρασῶ, ὑπῆρξαν δι' αὐτὰ τὰ ἐντειχισμένα ἐρμαρία.

Διότι ἦσαν ἐγγράφα κραυγάζοντα. Διότι ἐκάστη λέξις αὐτῶν ἦτο καὶ μιὰ στοναχὴ, ἐκάστη λέξις μία ἐπίκλησις ἀρωγῆς, διότι ἐν ἐνὶ λόγῳ ἦσαν τὰ ἐγγράφα τῆς λεγομένης Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἀγῶνος! Διότι πολλοὶ ἐπιζήσαντες ἐπὶ μακρὸν ἐκ τῶν 23,297 ἀγωνιστῶν τοὺς ὁποίους ἀπέβλεπον, θὰ ἀνῆρχοντο βεβαίως πολλαίς τὴν κλίμακα τὴν ἐπώδυνον, μὲ κλονιζόμενα τὰ βήματα, μὲ ἔτι μᾶλλον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν κλονιζομένην τὴν ἐλπίδα ἐπὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Πατρίδος, τῆς ὁποίας ὑπῆρξαν οἱ δημιουργοί. Ποῖα λοιπὸν δύναμις ἠδυνήθη νὰ θάψῃ τοὺς τίτλους 23,297 μαχητῶν μέχρις ἐξαφανίσεως, μέχρι τελείας λήθης τῆς ὑπάρξεώς των, καὶ πότε συνετελέσθη τὸ τόσον ἀνεξήγητον τοῦτο γεγονός; Αὐτοὶ δέ,

οἱ γηραιοὶ μαχηταὶ τῶν ὁποίων τινὲς ἕως προχθρῆς ἔστυρον βίον στερήσεων καὶ βίον ὀδύνης καθ' ὅλην ταύτην τὴν διαρρεούσαν περίοδον δλοκλήρου γενεᾶς, δὲν εἶχον λοιπὸν τὴν δύναμιν νὰ ὑψώσουν τὴν χεῖρα; νὰ τείνουν τὸν δεῖκν πρὸς τοὺς τίτλους τούτους τῶν θριαμβῶν των, τοὺς ὁποίους ἐνετείχεσεν ἡ ἀγνωμοσύνη, διὰ νὰ ἀποτειρισθοῦν ὅταν οὐδεὶς ὑπάρχει πλέον ὅπως τοὺς ἐπικαλεσθῇ;

Καὶ εἶναι τόσον διδακτικὴ ἡ ἱστορία αὐτῆ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἀγῶνος! Εἶχε συστηθῆ διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὰ δικαιώματα τῶν ἀγωνιστῶν καὶ τὰ μέλη αὐτῆς διεδέχοντο ἄλληλα καὶ ἡ δραστηριότης τῆς ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους. Αἱ κορυφαὶ τοῦ Ἀγῶνος, στρατηγοί, καὶ ἀρχηγοὶ ὀπλων καὶ χιλιαρχοί, προσέπεσαν βεβαίως εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς, ὅπως προσπίπτουν καὶ εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς ἱστορίας. Ἠσχολήθη καὶ περὶ τῶν ἀφανῶν μαχητῶν, ὅσοι εἶχον «*μαρμαράδες εἰς τὴν Κορώνη*», διότι φαίνεται, εἰς τὴν Κορώνη ἦσαν τότε οἱ ἰσχυρότεροι θεοὶ. Ἠσχολήθη μάλιστα καὶ περὶ πολλῶν κατ' ὄνομα ἀγωνιστῶν, οἱ ὁποῖοι ποτὲ δὲν εἶδον τὴν λάμψιν τῶν ὀπλων, οὔτε ὠσφράνθησαν τὸν καπνὸν αὐτῶν.

Ἄλλ' οἱ πολλοί, οἱ ἀφανεῖς, οἱ πληβεῖοι πρόμαχοι τῶν στρατοπέδων καὶ τῶν σκαφῶν τῶν στόλων, κατὰ τὸ πλεῖστον ἔμειναν ἐκτός τῶν προικοδοτήσεων, καὶ τῶν λοιπῶν ἐνδείξεων τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης. Ὅπως ἡ ἱστορία δὲν ἀσχολεῖται περὶ αὐτῶν, οὕτω δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ ἀσχοληθῆ καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἀγῶνος. Καὶ ἔκλιαν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν θάνατον, ὅστις ἰσολόγησε καὶ τὰς ὑπηρεσίας των καὶ τὰ δικαιώματά των καὶ τὰς ἐλπίδας των, μαχηταὶ τῆς ξηρᾶς καὶ μαχηταὶ τῆς θαλάσσης, συντριβέντες ὑπὸ τὸ βάρος τῶν πικριῶν καὶ τῶν στερήσεων, ὡς συνετερίβησαν οἱ σκελετοὶ τῶν σκαφῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀγωνιζόμενοι ἀνέστησαν τὴν Ἑλλάδα.

Οὕτω, ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἀγῶνος ἔπαυσε νὰ ἔχῃ ἀντικείμενον. Καὶ σιγὰ, σιγὰ, χωρὶς κανεὶς νὰ δύναται νὰ ἐνθυμηθῆ πότε, αἱ 23,297 φάκελλοι, οἱ περιλαμβάνοντες τοὺς τίτλους τῶν προμάχων, ἐλησημονήθησαν, ἀπωλέσθησαν, ἐτεχνίσθησαν.

Καὶ μετὰ τὴν θανατοῦ ἀνακάλυψιν αὐτῶν, ὀφειλομένην ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν τύχην, ἀνεγράφη μετὰ χαρᾶς, ὅτι ἤδη δυνάμεθα νὰ ἀνασηματίσωμεν τὰς φάλαγγας τοῦ Ἀγῶνος, μὲ τοὺς ἀρχηγούς των, τοὺς ἀξιωματικούς των,

τούς υπαξιωματικούς και τους στρατιώτες και τα επιτελεία και τα πληρώματα των σκαφών.

Όμοια θά ήτο και η χαρά των αρχαιολόγων, όταν εις τους σαρκοφάγους των Φαραώ ηδυνήθησαν να εύρουν την κλειδα των ιερογλυφικών, και να ανασηματίσουν και αυτοί την σειράν των δυναστειών της Αιγύπτου.

Άλλ' αν που επιζώσιν αι ψυχαί, αυτή η τιμητική της μνήμης των χαρά των υιών και των εγγόνων, οι οποίοι άφησαν τους πλείστους έξ αυτών να αποθάνουν επί της ψάθης ή επί του γυμνού εδάφους, βεβαίως δέν θα ήναι έπαρκής, όπως διαλύση την πικρίαν, ήν άπεκόμισαν μεθ' έαυτών εις τόν τάφον.

Και τώρα χάρις εις τόν άνακαλυφθέντα πλούτον, μεταξύ του όποιου υπάρχουν και πολλά έγγραφα αναγόμενα εις την τριετή κυβέρνησιν του Μεγάλου της Ελλάδος Κυβερνήτου, του Ιωάννου Καποδιστριαύ, έν παροξυσμώ ένθουσιασμού, προτείνεται ή υπό της πολιτείας, δηλαδή του Κράτους, σύστασις Έθνικού Αρχείου, διότι, λέγουν, όλα τα έθνη και αυτοί έτι οι Βούλγαροι έχουν τό Έθνικόν αυτών Αρχείον.

Και ποίος έπλεν ότι δέν τό έχουν;

Όλα τα έθνη του κόσμου, άφ' ης ήνοιγον τους οφθαλμούς προς τό πρώτον άμυδρόν φώς του πολιτισμού, ήσθάνθησαν την ανάγκην να μονιμοποιούν και να παραδίδουν εις τους μεταγενεστέρους την ιστορίαν των, τάς παραδόσεις των, του παρελθόντος αυτών τάς περιγαμνάς. Και ή συνείδησις της ανάγκης ταύτης έδημιούργησε τά Έθνικά Αρχεία. — Αρχείον του κράτους άπετέλουν αι άπειράριθμοι ένειλίγραφοι έξ άργίλλου πινακίδες τάς όποιας έν Νινευί υπό τά έρείπια των άνακτόρων του Σαρδινάπαλου έφερον εις φώς αι άνασκαφαί των Λαγιάρδ και του Σμίθ. Αρχεία δημόσια είχαν και οι Φοίνικες, ως βεβαιώνει ο Τερτυλιανός, και οι Τύριοι, ως διηγείται ο Ιώσηπος. — Εις τάς Αθήνας υπήρχεν επίσης χαρτοφυλάκιον, και τό Μητρόφον, της Κυβέλης ο ναός, άρχείον ήτο επίσης, ως ήτο άρχείον επίσημον των Έβραίων ο ναός του Σολομώντος.

Και έν Ρώμη δέ οι κήνσορες έλαμελούντο εις τό *scrinium* τά του άρχαιοφυλακίου *Cura tabularum publicarum*).

Ότι δέ όλα τα σύγχρονα κράτη έχουν έθνικά άρχεία είναι περιττόν και λόγος να γίνεται. Έν Γαλλία τό Έθνικόν Αρχείον, τό συστήθεν υπό του Μεγάλου Ναπολέοντος, κατά μεταρρυθμισιν των παλαιών άρχείων της Γαλ-

λίας, άπαιτεί δια την λειτουργίαν του ένιαυσίαν δαπάνην 250-300 χιλιάδων φράγκων.

Και ήμεις δέ εύρομεν έν Έπτανήσφ λειτουργούντα τόπικα Αρχεία, τελευταία λείψανα του οργανωτικού πνεύματος της Ένετοκρατίας και του βρετανικού πολιτισμού.

Δια τουτο, νομίζω ότι θα άπειλεί έκβίασιν άναλεπταμένων θυρών ή άνάπτυξις ότι και τό ελληνικόν έθνος πρέπει να έχη και να φρουρή και να πλουτίη Έθνικόν Αρχείον.

Άλλά λέγουν ότι τό Αρχείον τουτο πρέπει να τό συστήση και να τό διευθύνη τό Κράτος.

Και έμε τό κράτος έδωσε πάντοτε ξετεάσεις άπολύτον άνικανότητος προς άντίληψιν της σημασίας των έθνικών παραδόσεων και των μνημείων, τά όποια είναι οι μάρτυρες αυτών.

Έλέγετο Ιωάννης Καποδιστριαύ Έκείνος όστις ένφ' ο άγων έξηκολούθει έτι, ένφ' έκρότει τό πυροβόλον και έκάπνιζον έρείπια, άνορθωτής και ρυθμιστής των πάντων, συνίστα τό πρώτον της άγωνιζομένης Ελλάδος Αρχείον, συνιστών εις τάς διοικητικάς άρχάς την περισυλλογήν και την συντήρησιν των έγγραφων του Αγώνος.

Είχεν εκείνος περιώσει τό Αρχείον του Αγώνος λείψανα δέ αυτού άνακαλύπτονται έτι και σήμερα, άλλα πρό μακροϋ χρόνου εις τά παντοπωλεία, έξ εκείνων τά όποια είχαν εμπιστευθή τότε εις την φιλόστοργον φύλαξιν του Έλεγκτικού Συνεδρίου, και άλλα εις τειχισμένα έρμάρια.

Όσον δέ άφορᾷ τάς συλλογάς, αίτινες άπεκομίσθησαν έκ των παντοπωλείων, τό γεγονός της άνακαλύψεως των εις αυτά, έξηγείται έκ του ότι τά Αρχεία του Αγώνος άπετέλουν πολλά φορτώματα χαρτου, ο όποιος είχε μέν χρησιμότητα, δυνάμενος να διορθώση τά κενά και τάς άπείρους αντιφάσεις της ιστορίας του Αγώνος, περί της όποιας δύναται άνευ παραδοξολογίας να ρηθῆ ότι μόνον ως προς τάς έξωτερικάς αυτού περιπετείας έγγραφη πράγματι, χάρις εις τά έπίσημα άρχεία των ξένων Δυνάμεων, άλλ' είχε δυστυχώς ο χαρτης ούτος και άξίαν άνταλλακτικήν, πωλούμενος κατ' όκάν.

Ταυτα ως προς τά μνημεία της νεωτέρας ημών ιστορίας, τά συνιστάμενα εις έγγραφα.

Αν δέ ήδη άναπολήση τις, ότι και άλλα επίσης πολύτιμα μνημεία, κειμήλια παραστατικώτερα των έγγραφων, τό Κράτος ή επέτρεψε να καταστραφούν, ή και τά έπώλησε, δια να άναγοράη εις τους άπολογισμούς του έλεεινά τινα βέβηλα κονδύλια έσόδων εκατοντάδων δραχ-

μών « έξ εκποιήσεως άρχήστου (!) ύλικού, » θα συμπεράνη ότι ούτε λόγος πρέπει να γίνεται περί συστάσεως Έθνικού Αρχείου, έξαρτωμένου υπό του Κράτους.

Υπήρχον άλλοτε πλείσται έκθρικήι σημαία, ένδοξα του Αγώνος λάφυρα, τηρούμεναι έν τη όπλοθήκη του έν Ναυπλίφ όπλοστασίου. Αί πλείσται τούτων κατεστράφησαν, έλάχισται δέ περιεσώθησαν τηρούμεναι έν τοις Άνακτόροις.

Υπήρχον τηλεβόλα πολύτιμα, ένειλίγραφα τηλεβόλα της Ένετικής και της Τουρκικής κατακτήσεως, μάρτυρες και άυτοργοί μαρτυριών και θριάμβων, τά όποια τό κράτος, άφου έθουμάτισε δια δυνάμιτιδος, έπώλησε επί δημοπρασίας δια να κερδίση την άξίαν του όρειχάλκου. Μόλις δέ έσώθησαν συνεπεία εκθέσεως άξιωματικού άντιλαμβανομένου της ιερότητος τοιούτων κειμηλίων ιστορικά τινα τηλεβόλα των φρουρίων του Ναυαρίνου.

Δέν έξηρέθησαν δέ της πωλήσεως ή της καταστροφής, διότι άγνοείται ο τρόπος της εξαφανίσεως των, ούδέ τά πολύτιμα όρειχάλκινα πυροβόλα τά δωρηθέντα υπό της Φιλελληνικής Βρετανικής Έταιρίας έν έτει 1822, τά

φέροντα έκτυπον, τόν έκ της τέφρας άναγεννώμενον Φοίνικα, όν κατόπιν ο Κυβερνήτης της Ελλάδος, καθιέρωσε ως έθνικόν σύμβολον της άναγεννηθείσης Ελλάδος, κάτωδι δέ ελληνιστί την άφιέρωσιν « Η φιλελληνική των Άγγλων Έταιρία τη άγωνιζομένη Ελλάδι » πυροβόλα πολυτιμώτερα, ή αν είχαν χυθῆ έκ συμπαγούς χουσοϋ, και άτινα μέχρι πρό τιμών έτών ύπήρχον άκόμη έν τφ όπλοστασίφ του Ναυπλίου.

Ταυτα και πολλά άλλα είναι τά αίτια δια τά όποια νομίζω ότι είναι πολύ επικίνδυνον να εμπιστευθῆ τό Κράτος εις έαυτό την συντήρησιν και διαχείρισιν των έγγραφων των περιωθέντων και δυνάμενων να άποτελέσουν τό Έθνικόν Αρχείον. Είναι έθνικόν και φιλόπατρι να άναγνωρίση τό Κράτος, ότι υπήρξε πάντοτε ο έλεεινότερος των έθνικών κειμηλίων θεματοφύλαξ, παραδίδον δέ ότι κατέχει εις την Έθνολογικήν Έταιρίαν, να δώση μετά πολυ δικαιολογημένης μετριοφροσύνης τό καλόν παράδειγμα, όπως πράξουν τό αιδτό δήμοι, κοινότητες, σωματεία, ιδιώται.

EMMANOYHA Σ. ΔΥΚΟΥΔΗΣ

Η ΦΟΝΙΣΣΑ *

Η Δελχαρώ, έν άκρα σιγή και ύπομονη, έπροσπάθει να έκτελέση όλας τάς έτοιμασίας ταύτας.

— Πού θα πάς, μάνα, επανέλαβε κλαίονσα.

— Ω! καίετ' ή καρδιά μου!

— Μην κλαίς!... Κάπου θα κρυφτώ, σε καμμιά τρύπα... Ησυχία, έσείς, φρόνιμα! ως πού να περάση ή όργη του Κυρίου!

Και λαβούσα τό καλάθιον και τό θραβδίον της, κατήλθε σιγά. Έκαμε τόν σταυρόν της.

Αίφνης έκοντοστάθη εις την τρίτην βαθμίδα της σκάλας, και στραφέισα προς την Δελχαρώ, της ειπε:

— Έέρεις τί να κάμης;... Θα πάω άπ' τόν άπάνω δρόμο, για να γλυτώσω, να μη με ιδούν, τά σκυλιά... Και σύ, αυτην τη στιγμή, να τρέξης στο σπίτι... να καμωθῆς πώς δέν τους βλέπεις, τους ταχτικούς... και

να φωνάξης της Άμέρσας άποκάτ' άπ' τό δρόμο: « Άμέρσα, είνε άπάνω ή μάνα; »...

... Όχι, μη λές « είν' άπάνω ή μάνα »... μόνο να πῆς: « Άμέρσα, πώς είνε ή μάνα, είνε καλλίτερα; έχει σηκωθῆ;... Στο στρώμα είν' άκόμα; » Για να πιστέψουν πώς βρισκομαι άπάνω στο σπίτι, και πώς είμαι άρρωστη... Για να μην ύποπτευθούν τίποτα, και με κνηγήσουν τά σκυλιά!... Τρέξε, γλήγορα!

Είτα προσέθηκε:

— Έχετε γεια... και καλή άντάμωσι!...

Ευθὺς ύστερον έξῆλθε κ' ή Δελχαρώ, τρέχουσα, μ' έλαφρόν βῆμα, και διευθύνθη προς την μητρικήν της οικίαν, να έκτελέση την έντολήν.

Η Φραγκογιαννού επῆρε τόν άπάνω δρόμον, κατά τά κοτρώνια, με δρομαίον βῆμα. Εις την τελευταίαν άπήχησιν του « καλή άντάμωσι », τό όποιον εϋχῆθη εις την κόρην

της, ακουσίως προσέθηκε καθ' εαυτήν μετά πικρᾶς ειρωνείας « Ἡ ἐσᾶς θ' ἀνταμῶσω ἐδῶ — ἦ, τὸν ἀδελφὸ σὰς στὴν φυλακὴ θὰ πάω ν' ἀνταμῶσω — ἦ, στὸν ἄλλο κόσμον θ' ἀνταμῶσω τὸν πατέρα σὰς. . . κι' αὐτὸ εἶνε ἀπ' τὰ τρία τὸ σιγουρότερο! »

Καθὼς ἀνέβαιναν ἀσθμαίνουσα τὸν πετρώδη λόφον, « Ἐλα, Παναγία μου, ἔλεγε μέσα της, ἄς εἶμαι κι' ἁμαρτωλὴ ». Εἶτα εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῆς ψυχῆς της εἶπε « Δὲν τὸ ἔκαμα γιὰ κακὸ ».

Μόλις ἐπροχώρησεν ὀλίγα βήματα, καὶ εἰς τοὺς τελευταίους σποραδικούς οικίσκους τῆς πόλεως, ἐπάνω στοὺς βράχους, καθὼς ἐκατηφόριζε νὰ φθάσῃ στὸν αἰγιαλὸν, βλέπει τὸν Κυριάκον, τὸν κλῆτορα τῆς ἀστυνομίας, μετ' ὅσον φέσι του μετ' ἑνὸς κοντὴν φούνταν, ἢ « γαλίπαν », ὅπως τὴν ἔλεγαν, μετ' ὅσον καστανόν του στρημμένον μύστακα, καὶ κρατοῦντα εἰς τὴν χεῖρα τὸ κοντὸν ροπαλὸν του, περίξ τοῦ ὀπίου ἐφαίνετο σκυταλοειδῶς ἡ ἐπιγραφή « Ἰσχυρὸς τοῦ Νόμου ». Οὗτος, συνοδευόμενος ἀπὸ ἕνα γέροντα ἀπόμαχον, μετ' ἑνὸς στρατιωτικῆν στολήν, ἤρχετο ἀπὸ ἕνα πλάγιον δρομίσκον, διευθυνόμενος εἰς τὸν αἰγιαλόν, ὅπου κατήρχετο καὶ ἡ Φραγκογιαννοῦ, καὶ μετὰ μικρὸν ἐξ ἁπαντος θὰ τὴν ἐφθάνον, ἢ θὰ τῆς ἐπαιρον τὰ νῶτα.

Ἰσως ἡ παρουσία τοῦ Κυριάκου ἐκεῖ, μετ' ὅσον ἀπόμαχον, νὰ ἦτο τυχαία. Ἄλλ' ἡ ἔνοχος γυνή, ὡς τοὺς εἶδεν, ἐταράχθη, κ' ἐτάχυνε τὸ βῆμα. Τῆς ἐφάνη δὲ ὅτι κ' ἐκεῖνοι τὸ αὐτὸ ἔκαμαν.

Τότε ἡ Γιαννοῦ, καθὼς ἐφθασεν εἰς τὸν αἰγιαλόν, καθ' ἀγαθὴν συγκυρίαν, αἴφνης εἶδεν ἐνώπιόν της ἀνοικτὴν τὴν θύραν μιᾶς οικίας, λίαν γνωρίμου εἰς αὐτήν, καὶ οὐδὲ στιγμήν ἐδίστασε νὰ ὑπερβῇ τὸ κατώφλιον. Ἄμα εἰσῆλθε, τεταραγμένη, ἔβαλε τὸ μάνδαλον καὶ τὸν σύρτην.

— Μαρουσῶ, εἰς ἐπάνω; ἔκραξε μετ' ἑνὸς σιγανῆν, ἀλλὰ συριστικὴν φωνήν, ἀνερχομένη τὴν σκάλαν.

Μία γυνὴ κοντούλα, ῥοδοκόκκινη, ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν θύραν ἑνὸς θαλάμου, κ' ἐπαρουσιάσθη μειδιῶσα, ἀλλὰ καὶ ἀνήσυχος τὸ βλέμμα.

— Ποῦ 'ς αὐτὸν τὸν κόσμον, θεῖα Χαδοῦλα; ἠρώτησε.

— Μὴν τὰ ρωτᾷς, παιδί μου. . . Μεγάλῃ σφοδρᾷ μοῦ ἐπενέβηκε, ἤρχισε νὰ λέγῃ ἡ Γιαννοῦ.

Εἶτα ἀνήσυχος ἠρώτησε

— Μὴν εἶν' ἐδῶ ὁ κύριος Ἀναγνώστης;

— Ὁχι, δὲν εἶν' ἐδῶ τόσο νωρὸς δὲν ἔρχεται, εἶνε στὸν καφενέ. . . Ἀχ! θεῖα Χαδοῦλα, κ' ἐγὼ ἔλεγα πῶς νὰ κάμω νὰ ῥθῶ στὸ σπίτι, νὰ σοῦ πῶ τὰ τρέχοντα. . .

— Ἐμαθες τίποτα;

— Τὰ ἔλεγαν τώρα τὸ ἀπόγευμα, ὁ ἀφέντης μου, μαζί μετ' ὅσον κουμπάρο μας τὸν Ἀϊμερίτη, ποῦ ἦρθε γιὰ νὰ φουμάρῃ ἕνα τσιμποῦκι καὶ νὰ κουβεντιάσουν, ὅπως συνειθίζουν.

— Καὶ τί λέγανε;

— Ὁ ρηνοδικὸς μαζί μετ' ὅσον ἀστυνόμο, θέλουν νὰ σὲ συλλάβουν. . . Ἐλεγαν νὰ στείλουν τοὺς χωροφύλακας. . . Σ' ἔχουν ὑποπτη γιὰ τὸ κοριτσάκι ποῦ πνίγηκε χθὲς μέσ' τὸ πηγάδι.

— Ὁ! τρομάρα μου. . .

— Κ' ἔλεγα νᾶρθω νὰ σοῦ πῶ, γιὰ νὰ κρυφτῆς, ἂν μπορέσης. . . Μὰ πῶς βρέθηκες ἐδῶ;

Ἡ Φραγκογιαννοῦ διηγήθη ὅτι, ἀφοῦ, μετὰ τὴν χθεσινὴν ἀνάκρισίν της, ἐκατάλαβεν ὅτι ὁ εἰρηνοδικὸς ἄρχισε νὰ τὴν ἔχη « στὴν μπούκα τοῦ τουφεκιού », ἠσθάνθη κι' αὐτὴ φόβον μὴ κακοπέσῃ ἄδικα, καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς κόρης της, τῆς Δελχαρῶς, ὅπου ἔτυχε νὰ εὑρισκται σήμερον τὸ δειλινόν, εἶχεν ἰδεῖ τοὺς χωροφύλακας νὰ κατασκοπεύουν τὸ δικὸ της τὸ σπίτι ὅτι ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ στὰ βουνά ὅτι, καθὼς ἔτρεχε ἐδῶ κάτω, κατὰ τὸν αἰγιαλόν, σκοπεύουσα νὰ πάρῃ τὸ κρυφόν μονοπάτι τοῦ βουνοῦ, ὀπίσω ἀπὸ τὰ Κοτρῶνια, εἶδε τὸν Κυριάκον τὸν κλῆτορα μαζί μ' ἕνα γέρο-ταχτικόν, νὰ ἔρχονται κατόπιν της, ἀλλ' ὅτι, κατὰ θεῖαν νεύσιν, ἐβρέθη κοντὰ στὸ σπίτι τῆς Μαρουσῶς, ἡ ὁποία ξεύρει καλὰ ἀπὸ Ἰπαιαίων καιρὸν « τὰ πάθια της », ἐφρόντισε νὰ προσθέσῃ, καὶ ἰδοῦσα τὴν θύραν ἀνοικτὴν, ἔσπευσε νὰ εἰσέλθῃ, ὅπως εὔρη ἄσυλον.

— Ἐχω κλειδώσει τὴν πόρτα ἀπὸ μέσα παιδάκι μου. . . ἀπ' τὸ σαστισμό μου, τί νὰ κάμω! Μοῦ ἦτανε γραφτὸ νὰ πάθω, τάπαθα.

Ἐτσι νᾶχης πολὺ καλὸ, Μαρουσῶ μου. . . Δὲν κνττάζεις κρυφά, κρυφά ἀπ' τὸ παντζουρι ἐκεῖνο; . . νὰ ἰδῆς ἂν εἶνε ὁ Κυριάκος κάτω ἢ ἔχει τραβήξῃ;

Ἡ Μαρουσῶ ἤλθε πρὸς τὸ ὑποδειχθέν παράθυρον, κ' ἐκτύπησε κατὰ τὸν δρόμον. Εἶτα ἐπιστραφεῖσα εἶπεν

— Εἶνε παραπέρα, ἐκεῖ. . . Στέκονται στὸ δρόμο μαζί μ' ἕνα γέρο ἀπόμαχον. . . Ἐχουν πιάσει κουβέντα μετ' ὅσον γείτονά μας τὸν ψαρᾶ, τὸν Φραγκοῦλη.

— Καὶ κνττάζουν κατὰ ἄνω;

— Κνττάζουν στὴν ἀμμουδιά, πέρα.

Ἡ γραῖα ἦτο ἐμφοβὸς, κ' ἔφερε τὰς χεῖρας πρὸς τὸ πρόσωπον, ὡς διὰ νὰ τραβήξῃ τὰ τσουλούφια της, ἢ νὰ σχίσῃ τὰ μάγουλά της.

Ἡ Μαρουσῶ τὴν ἔκτειρε.

— Δὲν κάθεσαι, θεῖα Χαδοῦλα; . . . Μὴ φοβᾶσαι. . . Ὅ,τι εἶνε, θὰ περάσῃ. . . Κάθισε, νὰ σοῦ κάμω καφεδάκι νὰ πιῆς.

Ἡ Γιαννοῦ μετὰ δισταγμοῦ ἐρρίφθη ἐπὶ τινος χαμηλοῦ σκαμνίου, εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ μαγειρείου, ὅπου ἐγένετο ὁ διάλογος.

Ἡ οἰκία ἐφαίνετο εὐπορουσῆς οἰκογενείας, καὶ εἶχε πολλὰ χωρίσματα, κ' ἐπίπλωσιν εὐπρεπῆ.

— Δὲ θυμᾶσαι τὰ δικά μου, θεῖα Χαδοῦλα; . . εἶπε μυστηριωδῶς ἡ Μαρουσῶ, καὶ τὸ πρόσωπόν της ἀπ' ὅτι ἦτο ἐγεινεν ἀκόμη ἐρηθρότερον. . . Θυμῆσου τί τρομάρες, τί βάσανα πέρασα τότε κ' ἐγώ! Κι' ἄς εἶσαι καλά, πόσο μ' ἐβοήθησες! Ἐτσι θὰ περάσουν καὶ τὰ δικά σου.

— Γιατί εἶπα ἐγὼ πῶς ἐσὺ ξέρεις τὰ πάθια μου! ἐπανέλαβεν ἡ Φραγκογιαννοῦ μετρίοφρον.

— Ἐκεῖνα ποῦ λές, ἦταν πάθια δικά μου, διώρθωσε φιλαλήθης ἡ Μαρουσῶ.

Ἐψησε τὸν καφέν καὶ τὸν ἐκένωσε

— Ὁ ἀφέντης μου, ὅπου εἶνε, θάρθη. . . Πιὲ τὸν καφέ σου. Βούτηξε καὶ τὸ ψωμάκι, προσέθηκε κόπτουσα μεγάλην φέταν ψωμίον.

Ἡ γραῖα ἄρχισε νὰ βουτᾷ τὸ ψωμί καὶ νὰ τὸ μασᾷ χωρὶς ὄρεξιν.

— Πολὺ καλὸ νᾶχης, ἔλεγε. Δὲν πᾶει κάτω, παιδί μου. . . Ἀπ' τὸ χολοσκασμὸ ποῦ ἔχω. . . Φαρμάκι βγάξ' ὁ οὐρανίσκος μου.

Εἶτα ἐπέφερε

— Δὲν κάνεις τὸν κόπο νὰ κνττάξῃς πάλι ἀπ' τὸ παραθυράκι, ἔξω; . . Εἶνε ἀκόμη ὁ Κυριάκος κάτω;

Ἡ Μαρουσῶ ὑπήκουσεν.

— Ἐκεῖ εἶνε, θεῖα Χαδοῦλα. . . Ἐπιασαν μεγάλην κουβέντα μετ' ὅσον Φραγκοῦλη.

— Καὶ τώρα, ποῦ νὰ πάω; . . Σὰν ἔρθ' ὁ πατέρας σου; . . Βασίλειψ' ὁ ἥλιος. . . σουρούπωσε. . . θὰ νυχτώσῃ.

Ἡ Μαρουσῶ ἐσκέφθη ἐπὶ στιγμήν, εἶτα εἶπεν

— Ἐγὼ ἔχω μεγάλην ὑποχρέωσι σὲ λόγον σου, θεῖα Χαδοῦλα. . . Πῶς νὰ τὸ ξεχάσω!

— Θυμᾶσαι; εἶπεν ἀκουσίως μειδιῶσα ἡ γραῖα.

— Καὶ μπορῶ νὰ τᾶστοχήσω; . . Ὅ,τι μπορέσω νὰ κάμω, θὰ κάμω γιὰ σένα.

— Ἄς εἶσαι καλά.

— Μοῦ φαίνεται πῶς τὸ καλλίτερο εἶνε νὰ σὲ κρύψω ἐδῶ τὴν νύχτα, τώρα, πρὶν ἔλθῃ ὁ ἀφέντης μου.

— Ποῦ;

— Κάτω, στὸ μικρὸ κατωγάκι, στὸ σοφᾶ. . . ξέρεις;

— Ἄ! εἶπεν ἡ Φραγκογιαννοῦ, ὡς νὰ τῆς ἤλθε μία ἀνάμνησις.

— Καὶ τὰ μεσάνυχτα, σὰν λάλῃση τὰρ-νίθι. . .

— Ἐ;

— Κοντὰ νὰ φέξῃ, ὅτι ὦρα νοιώσῃς. . .

— Καλά!

— Ἄν θέλῃς, σηκῶνσαι, καὶ πᾶς στὸ καλὸ, ὅπου σὲ φωτίσῃ ὁ Θεός.

Ἄς εἶνε! εἶπε μετὰ στεναγμοῦ ἡ γραῖα.

— Τὴν ἄλλη νύχτα πάλι, ἀνίσως καὶ δὲν εὔρης ἄλλο καταφύγιο εἰς μέρος πλειὸ κρυφόν, καὶ πλειὸ σίγουρο, ἔρχεσαι, καὶ μοῦ ρίχνεις ἕνα πετραδάκι 'ς αὐτὸ τὸ παράθυρο, ἢ στὸ μικρὸ μπαλκονάκι κατὰ τὸ γιालό, κατεβαίνω, σοῦ ἀνοίγω, καὶ σὲ κρύφτω πάλι, στὸ κατωγάκι.

— Καλά! . . . Μὰ, γιὰ κνττάξῃς, ἔφυγε ὁ Κυριάκος;

Ἡ Μαρουσῶ ἐπῆγε πέραν τοῦ μεσοτοίχου, εἰς τὸ παράθυρον πρὸς τὸν δρόμον, ἀργολόρησεν ὀλίγον, ἴσως διότι εἶχε σκοτεινιάσει πλέον καὶ δὲν διέκρινε καλῶς ἔξω, καὶ ἐπανῆλθε.

— Δὲν ἔφυγαν. . . ἐκεῖ εἶνε κ' οἱ τρεῖς.

— Τώρα ἕνα τραῦμα δὲν ξέρω, εἶπε σύν- νους ἡ Φραγκογιαννοῦ. Δὲν ξέρω ἂν με εἶδε ὁ Κυριάκος νὰ μβαίνω ἐδῶ, ἢ ὄχι. . . Ἄν δὲν μ' ἔχει ἰδεῖ, καὶ δὲν μοῦ κάνει καρτέρι, καλλίτερα ἔχω νὰ φύγω, νὰ σὰς σηκῶσω τὸ βάρος ἀπὸ τώρα.

Ἐλεγε τοῦτο εἰλικρινῶς. Ἐστενοχωρεῖτο, ἐπόθει τὸν ἄερα τοῦ βουνοῦ. Ἐκεῖ ἠσθάνετο ὅτι θὰ εὔρισκεν ἄνεσιν, ἠλπιζε δὲ καὶ ἀσφάλειαν.

— Ὅ,τι κι' ἂν εἶνε, δὲν πρέπει νὰ φύγῃς ἀπόψε, εἶπε προθυμοτέρα γινομένη ἡ Μαρουσῶ, καθ' ὅσον ἐθερμαίνετο ἐκ τῆς ἀναμνήσεως. Κάθισε, θεῖα Χαδοῦλα, ἀπόψε, στὸ κατωγάκι, γιὰ νὰ με κάμῃς νὰ θυμηθῶ τὰ παλῆά μου βάσανα. Θὰ μοῦ ἔρθουν, τάχα, σὰν δνειρο στὸν ὕπνο μου;

— Ἐτσι τὰ θυμᾶται, πλειόν, κάνεις, παιδάκι μου, εἶπε μετ' ἑνὸς πονηρᾶν ἀφέλειαν ἡ γραῖα. Ἀχ! κάθε ἁμαρτία ἔχει καὶ τὴ γλύκα της.

— Ἀλήθεια! . . . καὶ πόση πίκρα φέρνει στὸ τέλος! συνεπλήρωσε μελαγχολικῶς ἡ Μαρουσῶ.

Ἡ οἰκία ἦτο διπλή. Ἐκτὸς τοῦ κυρίως κτιρίου, εἶχε μικρὸν παράστημα πρὸς βορρᾶν, δ-που ἦτο τὸ μαγειρεῖον, καὶ ὑπὸ τὸ μαγειρεῖον εὐρίσκειτο «τὸ μικρὸ κατωγάμι». Ἐκεῖ διὰ τῆς καταλακτῆς καὶ μικρᾶς σκάλας ἀδήγησεν ἡ Μαρούσα τὴν ξένην τῆς, πρὶν ἔλθῃ ὁ κύριος Ἀναγνώστης, ὁ οἰκοδεσπότης. Τῆς ἔφερον ἄρτον, τεμάχιον κρούου βραστοῦ, ὑπόλοιπον τοῦ γεύματος, τυρίον, νερόν, ποτήριον οἴνου, καὶ τὴν ἐγκατέστησεν ἐπάνω εἰς τὸν σοφᾶν τοῦ μικροῦ κατωγείου, τοῦ χρησιμεύοντος ὡς ἀποθήκη διαφόρων οἰκιακῶν σκευῶν. Τῆς ἔστρωσεν ἓνα παλαιὸν κίλιμι, μίαν τριμμένην τσέγγαν, ἓνα μικρὸν σινδόνι, τῆς ἔβαλε μίαν προσκεφαλάδα σκληράν, μὲ γέμισμα ἀπὸ λινόφυλα, καὶ τῆς εὐχρήτη καλὴν νύκτα καὶ «ὑπνον ἐλαφρόν».

Ἐλαφρὸς ἢ βαρὺς, ὁ ὕπνος τῆς Φραγκογιαννοῦς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἦτο εὐκόλος οὔτε εὐάρεστος, εὐρισκομένης εἰς τοιαύτην ταραχὴν καὶ τοιοῦτον τρόμον. Ἀλλὰ τὸ περιβάλλον τὴν ἔκαμε πρὸς ὦραν νὰ λησμονῇ σχεδὸν τὰ ἐνεστώτα καὶ τὴν ἰδίαν τρομερὰν θέσιν τῆς, καὶ ν' ἀναπολῇ τὰ παρελθόντα. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον μετριοφρόνως ἡ Γιαννοῦ εἶχε ὀνομάσει δις «τὰ πάθια τῆς», ἡ δὲ Μαρούσα εἰλικρινῶς εἶχε ἀναγνωρίσει μᾶλλον ὡς «πάθια» καὶ «βάσανα» ἰδικά τῆς, εἶχε συμβῆ πρὸ ὀκτὼ ἢ δέκα ἐτῶν.

Ὁ κύριος Ἀναγνώστης Μπενίδης, ἀτεκνος, εἶχε λάβει ὡς ψυχόκορον τὴν Μαρούσαν, καὶ τὴν εἶχε ἀναθρέψει ὅσον αὐστηρὰ ἠδυνήθη ἡ σύζυγός του, ἥτις ἦτον ἀποθαμμένη πρὸ δέκα πέντε ἐτῶν. Ὁ κ. Μπενίδης ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ τὸ σημαντικώτερον πρόσωπον τοῦ τόπου του. Εἶχε διατελέσει δημογέρον πρὸ τοῦ Ἀγῶνος, πληρεξούσιος εἰς τὰς πρώτας Συνελεύσεις Τροιζήνος, Προνοίας, Ἀργους, κτλ. δήμαρχος πρὸ τοῦ Συντάγματος. Εἶτα μετὰ τὸ Σύνταγμα διετέλεσεν ὡς ἀνώτερος ὑπάλληλος εἰς πολλὰ μέρη. Τὴν Μαρούσαν Ἐβραιοπούλαν, ἢ κατ' ἄλλους Τουρκοπούλαν, εἶχε προσλάβῃ εἰς ἡλικίαν σχεδὸν βρεφικὴν, καὶ τὴν εἶχε βαπτίσει.

Εἶτα, ὅταν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὡς συνταξιούχος ἀπεσύρθη εἰς τὸν τόπον του, τὴν ὑπάνδρευος μ' ἓνα ἀνεψιὸν του, καὶ τῆς ἔδωκεν ὡς προῖκα τὸ μικρὸν αὐτὸ κολητὸν σπίτι, εἰς τὸ ἰσόγειον τοῦ ὁποίου εὐρίσκειτο τὴν ἡ Φραγκογιαννοῦ, ἱκανὰ ἀγροτικὰ κτήματα, καὶ ὀλίγα μέτρατά, ὑποσχεθεὶς νὰ τῆς ἀφῆσθαι ὡς κληρονομίαν καὶ τὴν κυρίως οἰκίαν, καὶ

ὅτι ἄλλο ἤθελεν εὐρεθῆ παρ' αὐτῷ μετὰ θάνατον.

Ὁ γαμβρός, ἀφοῦ ἀπέκτησεν ἓν τέκνον, ἔλειπεν ὄλον τὸν καιρὸν. Ἐταξίδευε λοστρόμος μὲ τὰ καράβια. Ἦτον φημισμένος ναυτικός, ἀλλὰ σπάταλος κ' ἀξένοιαστος. Τώρα τελευταῖα, εἶχε ἀργῆσει τρία ἔτη νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν τόπον. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ γηραιὸς κύριος Ἀναγνώστης εἶχε χηρεύσει, καὶ ἡ ψυχόκορη, κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ συζύγου ὑπηρετεῖ διαρκῶς εἰς τὴν οἰκίαν τὸν θετὸν πατέρα τῆς, ὅπως καὶ παιδιόθεν ἦτο συνειδησιμένη. Ὁ σύζυγος ἔγραφεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐπιστολάς, ὑποσχόμενος ὅτι θὰ ἔλθῃ, ἀλλὰ δὲν ἤρχετο. Τὸ θυγάτριον τῆς Μαρούσας ἦτο ἡδὴ τεσσαρῶν ἐτῶν, καὶ οὔτε ὁ πατήρ εἶχε ἰδεῖ ποτὲ τὸ τέκνον, οὔτε αὐτὸ ἐγνώριζε τὴν ὄψιν τοῦ πατρός.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, μαζὶ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς συγκοινωνίας, εἶχαν ἀρχίσει νὰ ξανοίγουν κάπως καὶ τὰ ἡθῆ εἰς τὸν μικρὸν, ἀπόκεντρον τόπον. Ξένοι ἐρχόμενοι ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, τὰ «πλέον πολιτισμένα», εἴτε ὑπάλληλοι τῆς κυβερνήσεως, εἴτε ἔμποροι, ἐκόμιζον νέας, ἐλευθέρως θεωρίας περὶ ὄλων τῶν πραγμάτων. Οὗτοι τὴν αἰδῶ καὶ τὴν συστολὴν ἀνόμαζον βλακείαν, τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν σωφροσύνην εὐθδειαν. Τὴν διαφθορὰν καὶ τὴν λαγνείαν ἀνόμαζον «φυσικὰ πράγματα». Ἡ δύστηνος Μαρούσα, ἥτις δὲν εἶχε γεννηθῆ εἰς τὸν τόπον, ἀρχῆθεν δὲν ἦτο πολὺ αὐστηρὰ οὔτε σεμνοκρεπής, εἶχε δὲ μικρὰν δόσιν ἐλαφρότητος.

Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εὐρίσκοντο εἰς τὴν νῆσον ἓνας γραμματεὺς τοῦ εἰρηνοδικείου, ἄγαμος, φουστανελλάς. Ἐνας γραμματεὺς τοῦ Λιμεναρχείου, βρακᾶς, ἀξιοματικὸς τοῦ οικονομικοῦ Ν. κλάδου, γεροντοπαλληγαροῦ ἓνας ἐνομοτάρχης κομψευτῆς, μὲ λιγνὴν μέσην καὶ ἀγμιστροειδῆ μύστακα ἓνας τελωνοφύλαξ ἔχων τριπλάσιον εἰσόδημα ἀπὸ τὸν μισθὸν του, καὶ δύο ἢ τρεῖς πρᾶκτορες ξένων ἐμπορικῶν οἰκῶν ἢ ἄλλοι μέτοικοι. Ὅλοι οὗτοι εἶχον παντοτινὴν συντροφίαν μὲ δύο ἢ τρεῖς ἄλλους νεαροὺς ἐμπορευομένους, κομψευομένους, μ' «ἐλληνοκύβητες» πολλὰς εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ μὲ πολλὰς «προσρήσεις». Μὲ τοὺς τελευταίους τούτους ἠναγκαζόντο νὰ ἐρχονται συχνὰ εἰς ἐπαφὴν πολλὰι γυναῖκες καὶ σώφρονες ἄλλως τοῦ τόπου, χάριν τῶν ἀφεύκτων καὶ ἀτελειῶτων ὀψωνισμάτων, ἀπὸ τὰ ὅποια ἀδύνατον ν' ἀπαλλαγῇ ποτὲ ὁ γυναικεῖος κόσμος.

Ἐπεται συνέχεια.

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΤΟ ΔΕΚΔΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΞ ΙΤΑΛΙΑΣ

Ἰωάννης Μπόβιο.

Ὁ Ἰωάννης Μπόβιο, ὁ Ἰταλὸς πολίτης τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ ὑπέρμαχος τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπέθανε.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ γράψω ἐνταῦθα διὰ τὴν πατρίδα τοῦ Σακράτους ἐκείνου, ὃν οὗτος ἀνεκάλεσεν ἐκ τῶν Ἠλισίων καὶ ἀνέστησεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς εἰς δευτέραν καὶ ὑπέρλαμπρον ἀθανασίαν, ὀλίγας λέξεις εἰς μνήμην τοῦ δικαιοτάτου καὶ ἀγαθωτάτου τῶν ἀνδρῶν τοὺς ὁποίους ποτὲ ἐγνώρισα. Καθόσον ἔζησε ἐκζητῶν τὸ ἀληθές, ἀγαπῶν τὸ καλὸν καὶ πράττων τὸ ἀγαθόν ἔζησε καταλείπων συμπαιθεῖας ἀπειροὺς, ἀνευ τῆς ἐλαχίστης ἐχθρας οἱ φίλοι, οἱ μαθηταὶ του τὸν ἐλάτρευον καὶ οἱ ἀντιφρονούντες τὸν ἐσέβοντο ἀπὸ τῶν γονιμοτάτων χειλέων του, ὡς ἐπίσης ἀπὸ τῆς γραφίδος του τῆς κρατερᾶς, οὐδέποτε ἔξῃλθε λόγος ὑβριστικὸς καὶ τοῦτο εἶνε τὸ λαμπρότατον τῶν ἐγκωμίων τὰ ὁποῖα δύναται τις νὰ πλέξῃ εἰς ἄνδρα τὸν ὁποῖον ἐμίσειν οἱ κληρικοί, τὸν ὁποῖον κατεδίωκον οἱ ἀυλοκόλακες, τὸν ὁποῖον κατεπολέμουν οἱ σοφιστευόμενοι φιλόσοφοι εἰς ἄνδρα ὁποῖος διήγαγε τὸν βίον ὄλον ἐν πενίᾳ ἀξιοπρεπεῖ, περιφρονῶν τὴν ἐπίδειξιν καὶ τὰς τιμὰς καὶ ἀγωνιζόμενος ἀπὸ τῆς ἔδρας, ἀπὸ τῆς σκηνῆς, εἰς τὰ συλλαλητήρια, εἰς τὸ Κοινοβούλιον ὑπὲρ παντὸς ἀφορώντος εἰς τὴν δικαιοσύνην, εἰς τὸ καλόν, εἰς τὴν ἐλευθερίαν.

Ἐγὼ ὁ ὁποῖος ἠτύχησα νὰ γνωρίσω στενώτατα τὸν Ἰωάννην Μπόβιο καὶ νὰ λάβω παρ' αὐτοῦ συνεισὶς συμβουλὰς καὶ πατριωτικὴν ἐνθάρρυνσιν κατὰ τὰς ὥρας τῆς κάλης ἔγὼ ὁ ὁποῖος ἀγωνιῶν παρηκολούθησα ἐκ τοῦ σίνεγγυς τὰς ἐναλλαγὰς τῆς βραδείας καταστροφῆς ἢ ὁποῖα ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸν τάφον, αἰσθάνομαι, κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἀποπνιγόντος πένθους, ὡς ἐξεγειρομένην πάλιν ἐντός μου ὄλην τὴν ἐκ τῆς συμφορᾶς ὀδύνην καὶ ἐρμηνεύων συνάμα καὶ ἑμῶν τὴν ὀδύνην, ὡ Ἑλληνες ἀδελφοί, ἀπευθύνω ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων εὐλαβῆ ἀποχαιρετισμὸν πρὸς τὸν ἐνδοξὸν διδάσκαλον!

Ὁ Ἰωάννης Μπόβιο ἐγεννήθη ἐν Τρανί τῆς Ἀπουλίας τὸ 1873. Αὐτοδίδακτος, δὲν ἠθέλησε καὶ δὲν ἀπέκτησε ποτὲ σχολικὰς δάφνας καὶ διπλώματα. «Θεωρῶν τὴν ἐπιστήμην αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ὡς τέλος καὶ σκοπὸν», ἔγραφε περὶ ἑαυτοῦ, νέος ἀκόμη, «οὐδέποτε ἠθέλησα νὰ ὑποβληθῶ εἰς ἔξετάσεις, καὶ νὰ ὑποβάλω αὐτὸς εἰς ἀγνώστους κριτὰς τὰς ἐλευθέρως ἀρχάς μου. Δίς, πιεζόμενος ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, παρεβίασα τὴν ἀρχὴν μου ταύτην, καὶ διὰ νὰ μὴ στερηθῶ τοῦ δικαιοῦματος τῆς κατ' ἰδίαν διδασκαλίας, ἠνέχθην νὰ ἔξετασθῶ. Ἐγείνα δεκάδες καὶ κατὰ τὰς δύο περιστάσεις, ἀλλ' ἂν ἤμην ἐγὼ ὁ κριτής, θ' ἀπερρίπτα πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἔξεταστὰς μου. Ὡς μαρτύριον ὑπέστην τὰς ἔξετάσεις αὐτὰς κατὰ τὰς ὁποίας δὲν ἀπηνήθηθην καμμίαν ἀπὸ τὰς ἀρχάς μου, ἀλλ' οὔτε ἀπεδέχθην τὰς τῶν κριτῶν μου.»

Ἴδου ὅλος ὁ ἄνθρωπος.

Ἐν ἡλικίᾳ 21 ἐτῶν συνέγραψε τὸν *Νέον Λόγον* — *Δοκίμιον παγκοσμίου φιλοσοφίας*, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπεδείκνυεν ὅτι ἔωλοι πλέον ἀπέβησαν αἱ θεωρίαι τοῦ Gioberti καὶ τοῦ Ἐγγέλου, ὡς ἄλλως τε καὶ αἱ τοῦ San Tomaso τοῦ ἔξ Ἀκουίνου καὶ τῶν ὀπαδῶν του. Παρευθὺς ἐξηνέχθησαν κατ' αὐτοῦ δύο ἀφορισμοί ὁ εἰς τοῦ ἐπισκόπου τῆς Τρανί, ὁ ἕτερος τῶν ἐγγελευσάντων φιλοσόφων τοῦ πανεπιστημίου τῆς Νεαπόλεως. Τ' ἀποτελέσματα τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀφορισμοῦ ἀπέβησαν ταχέως αἰσθητὰ. Ὁ Μπόβιο διετήρει τότε ἐν Τρανί ἰδιωτικὴν σχολὴν φιλοσοφίας, καὶ ἀπὸ τῆς διδασκαλίας ταύτης ἐπορεύετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Γνωσθέντος τοῦ ἀφορισμοῦ, ὅλοι περίπου οἱ μαθηταὶ ἐγκατέλιπον τὸν διδάσκαλον!... — Μὴ δυνάμενος πλέον νὰ συντηρηθῆ, κατέλιπε τὴν Τρανί καὶ ἦλθε τῷ 1869 εἰς Νεάπολιν.

Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας τοὺς ὁποίους διεξήγαγε κατὰ τῶν ἀυλοκόλακων, οἱ ὁποῖοι ἐπεδίωκον τὸν ὀλεθρόν του ἕνεκα τῶν δημοκρατικῶν του ἀρχῶν, τῷ 1874 ἔγεινε δεκτὸς εἰς τὸ πανεπιστήμιον, κατ' ἀρχὰς ὡς ἔκτακτος καθηγητῆς τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Δικαίου, τῆς Ἱστορίας τοῦ Δικαίου καὶ τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τῆς Νομολογίας ἔπειτα ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ Φ. Μαρτίνι διωρίσθη τακτικὸς καθηγητῆς τοῦ

Ιωάννης Μπόβιο

Συγκριτικού Δικαίου. Το επόμενο έτος τέλος, τη δημοφώνη ψήφω της φιλοσοφικής και φιλολογικής σχολής κατέλαβε την έδραν της Φιλοσοφίας της Ιστορίας. Τοιοῦτο τὸ καθηγητικὸν αὐτοῦ στάδιον, κατὰ τὸ ὅποιον ὁ Ἰωάννης Μπόβιο εἴκασε τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν ἐνθουσιώδη θαυμασμὸν τῶν σπουδαστῶν, οἵτινες πάντες ἔτρεπον πρὸς αὐτὸν λατρείαν πραγματι μοναδικήν. Ὁ λόγος του ἀντήχει πλήρης ἀγάπης καὶ παραινέσεως, κατακτῶν τὰς ψυχὰς τῶν νέων καὶ ἐξανάπτων εἰς αὐτὰς πᾶν εὐγενὲς πῦρ. Οὕτως αἱ γενεαὶ διεδέχοντο ἢ μίαν τὴν ἄλλην, ἀλλ' ἢ πρὸς τὸν Μπόβιο λατρεία παρέμεινε ἀκεραία, μεταβιβαζομένη ἀπὸ τῶν φοιτητῶν τῶν παλαιότερων εἰς τοὺς φοιτητὰς τοὺς νεωτέρους ἀπαραμείωτος.

Ὁ Ἰωάννης Μπόβιο ὑπῆρξε καθ' ὅλον τὸν βίον του ἡ ψυχὴ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Νεαπόλεως.

Ὁ διδάσκαλος ἀπέθανε ἀλλὰ παραμένον, μνημεῖα ὑπέροχα, τὰ ἔργα του τὰ φιλοσοφικὰ καὶ τὰ ἔργα του τὰ λογοτεχνικὰ.

Πλὴν τοῦ *Νέου Λόγου*, συνέγραψε ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἄνθρωποι καὶ Καιροί*» τὸ δεύτερον ἔργον του, δημοσιευθὲν τὸ 1879, τὸ ὅποιον ἐξήγειρε μέγαν θόρυβον διὰ τὴν ἡρεμίαν καὶ τὴν ἀκριβείαν τῶν κρίσεων τὰς ὁποίας ὁ Μπόβιο παρεῖχε περὶ τῶν συγχρόνων του. Τὰ κατόπι συγγράμματά του εἶνε «*Κριτικὸν Δοκίμιον τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς βί-*

σεως», εἰς τὸ ὅποιον ἐκτίθενται ἤδη πλεῖστα ὄσα πορίσματα τῆς ὄλης μεταγενεστέρης σχολῆς τοῦ Λομπρόζο «*Ἐπιστήμη τοῦ Δικαίου*» «*Ἐπιτομὴ τῆς Ἱστορίας τοῦ Δικαίου ἐν Ἰταλίᾳ ἀπὸ τῶν ρωμαϊκῶν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων*» «*Μελέται φιλοσοφικαί*» «*Μελέται φιλοσοφικοπολιτικαί*» «*ὑποτύπωσις μαθηματικῶν φυσιοκρατισμοῦ*» «*Ἡ Μεγαλοφυΐα*» «*Λόγοι*». Καταλείπει δὲ ἀνέκδοτον καὶ ἀτελῆ τὴν «*Φαινομενολογίαν τοῦ πνεύματος*», σύγγραμμα τριτομον.

Ὡς φιλόσοφος ὁ Ἰωάννης Μπόβιο ἀπέβη ὁ παλινορθωτὴς τῆς ἰταλικῆς φυσιοκρατικῆς σχολῆς τοῦ Giordano Bruno, τοῦ Galileo Galilei, τοῦ Giambattista Vico, συγχωνευομένης μετὰ τοῦ πολιτικοῦ ἰδεώδους τοῦ Ἰωσήφ Ματζίνι ἡ ἀρχικὴ καὶ συνθετικὴ αὐτοῦ φιλοσοφικὴ ἀφετηρία ὑπῆρξεν ἡ κλασικὴ διερμηνεύσις τῆς ζωῆς τὴν ὁποίαν παρετήρει μετὰ τὸ γαλήνιον ὄμμα τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου, τὴν ὁποίαν ἀντελαμβάνετο διὰ τῆς καρδίας τοῦ νεωτέρου κοσμοπολίτου ἀνθρώπου καὶ τὴν ὁποίαν ὑπεύπλωνε διὰ τοῦ λόγου τοῦ ἰταλοῦ ποιητοῦ. Ἀπομακρύνεται τοῦ Ματζίνι ὅσον ἀφορᾷ τὸ θερησκευτικὸν μέρος· ὁ Μπόβιο ἔθετε τὸν ἀνθρώπον ὡς ἰδεώδες κέντρον τοῦ σύμπαντος, ἐπίστευεν εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, παρεδέχετο τὸ γνωστὸν, πλὴν οὐχὶ καὶ τὸ ἀγνωστον. Καὶ κατὰ τοῦτο διέφερε τοῦ Σπένσερ.

Ἐδόξαζε τὸν «*μαθηματικὸν φυσιοκρατισμὸν*» εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους διέβλεπε τὴν ἐξέλιξιν τῆς φύσεως, τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως, τῆς ἱστορίας. Οἱ νόμοι οὗτοι, κατὰ τὸν Μπόβιο, διέπονται ὑπὸ τῶν μαθηματικῶν, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς διὰ τοῦτο εἶνε ἡ κλεις τοῦ αἰωνίου βιβλίου τῆς φύσεως. Καὶ ἔχομεν οὕτω τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τοῦ συστήματος: «*Ἡ φύσις ἀντανεκλώσα ἑαυτὴν καθίσταται σκέψις ἢ σκέψις κινουμένη καθίσταται ἱστορία*» τοῦθ' ὅπερ δὲν φέρει εἰς τὴν μεταφυσικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποκλείει, καθότι ὁ φυσιοκρατισμὸς ἀναγνωρίζει τοὺς νόμους ἀπλῶς ὅποιοι οὗτοι εἶναι καὶ δὲν προβαίνει εἰς καμμίαν ὑπερφυσικὴν ὑπόθεσιν.

Ἵνα προσδώσῃ μορφήν πραγματικωτέραν, καθαρωτέραν καὶ αἰσιωτέραν εἰς τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ καὶ φιλοσοφικὴν δοξασίαν, ἐπελήφθη τῆς ἀπὸ τῆς σκηνῆς ὑποτυπώσεώς της κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ἐνίκησε τὸ δράμα του «*Cristo alla festa di Purim*» ἀπέβη μέγας θρίαμβος καὶ μέγα σκάνδαλον· οἱ κληρικοὶ ἐπανε-

λαβον τοὺς ἀφορισμοὺς τῶν καὶ ἡ νεολαία, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἰταλικὸς λαὸς, συνησπίσθη ἰσχυρότερον περὶ τὸν ποιητὴν του. Ἐπικολούθησαν δύο δράματα ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἅγιος Παῦλος*» ἔπειτα ἐδιδάχθη ὁ «*Λεβιάθαν*» καὶ τελευταῖον, συλλήψεως ὄντως θαυμαστῆς, ὁ «*Σωκράτης*». Ἀπέμειναν δὲ ἀνέκδοτοι τινὲς «*Ρωμαϊκαὶ Σκηναί*». Τὰ θεατρικὰ ἔργα τοῦ Μπόβιο εἶνε πρωτοτυπώματα· κανεὶς δὲν ἔγραψε πρὸ αὐτοῦ τι προσομοιάζον· μετὰ αὐτὰ ἀλλὰ καὶ κανεὶς μετ' αὐτὸν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ τ' ἀπομιμηθῇ. Τὰ ἔργα ταῦτα ἐκπλήτουν, γοητεύον, συναρπάζον, φωτοβολοῦν, συνταράττουν, μεταφέρουν μέχρι τῶν ἀποκιάτων ἐποχῶν τῆς ἱστορίας καὶ μέχρι τῶν ἰδεωδῶν σφαιρῶν τῆς σκέψεως. Τὰ ἐν αὐτοῖς πρόσωπα, πλάσματα ὀλοζώντανα ἀλλὰ καὶ σύμβολα ἐν ταῦτῳ, λαλοῦσι γλώσσαν ἢ ὁποία φαίνεται φθεγγομένη διὰ τὰ ῥήματα τοῦ παρελθόντος καὶ ἀνακαλοῦσα ἐκ τοῦ μηδενὸς ὡς μαγικὴ ἐπαφὸς, τοὺς μέλλοντας πόθους καὶ τὰ μέλλοντα ἰδεώδη.

Ἵπῆρξεν ὁ κρατίστος τῶν ἰταλῶν ἐπιγραμματοποιῶν καὶ ἦτο ὁ κρατερώτατος καὶ πλειότερον ἀνευφημούμενος τῶν συγχρόνων ρητόρων. Τὰ ἐπιγράμματά του, θαυμαστὰ λόγῳ τέχνης, πυκνότητος περὶ τὸ νόημα, λακωνικότητος καὶ σαφηνείας, εἶνε χυμένα καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν· οἱ λόγοι του εἶνε ἀναρίθμητοι ἐνθυμίζω τὸν λόγον περὶ τοῦ Βολταίρου τὸν ὅποιον ἐξεφώνησεν εἰς τὸ Μιλάνον καὶ ὁ ὁποῖος ἐκρίθη ὑπὸ τοῦ Βίκτωρος Οὐγγῶ ὡς ὁ ἀριστος ἐπὶ τοῦ θέματος· τὸν περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Δάντε περὶ τοῦ Vico τοῦ Galilei τοῦ Bruno τοῦ Fernesio καὶ τοὺς ἐπιμνημοσύνοους τοῦ Οὐγγῶ, τοῦ Γαριβάλδη, τοῦ Mario, τοῦ Felice Cavallotti, τοῦ Antonio Macceο, τοῦ Matteo Imbriani, τοῦ Αἰμιλίου Ζολᾶ. Ἡ ρητορικὴ του ἦτο ἐγκρατὴς καὶ σεμνὴ ἢ λαλιά του ἠχηρὰ καὶ βαθύφθογγος, θερμὴ καὶ ἐγχρωμος ἐξέπλητιεν ἐν τῇ ὀργῇ, κατέπλησεν ἐν τῷ θρήνῳ, ἐβανκάλιζεν ἐν τῇ θωπείᾳ, ἐμεγαλύνετο ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ. Τὸν ἐπαναβλέπω ἀκόμη δεσπίζοντα τῆς βοῆς καὶ τοῦ θορύβου προσφάτου δημοκρατικοῦ συλλαλητηρίου εὐθυτενῆς, εὐρυμέτωπος, μετὰ βλέμμα μαῦρον καὶ ζωηρότατον, μετὰ δασείας καὶ κάπως συνεσπασμένους ὀφθαλμοὺς, ἐθώπευε κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς σιωπῆς τὴν πολιάν του γενειάδα διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς. Καὶ ἡ φωνὴ του κατέλειβετο ἐν τούτοις εἰς τὰς καρδίας τοῦ πλήθους ὡς βάλσαμον εἰσέ-

δυνεν εἰς τὰ πνεύματα ὡς φῶς ὠμίλει δι' ὄλους, πεπαιδευμένους καὶ ἀπαιδευτούς, ἀπίστους καὶ πιστούς, καὶ ὄλοι τὸν ἦκουον συγκινημένοι, ἀσπαιρόντες, συναρπαζόμενοι!

Τὰ χεῖλη ἐκεῖνα ἦδη εἶνε ἀφωνα, οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκεῖνοι δὲν ἀπαστραπτουσι πλέον. Ἀλλὰ δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὸν ἐγνώρισαν καὶ τὸν ἠγάπησαν, δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὸν ἦκουσαν, διαιώνιζεται ἡ ἠχὴ τῶν λόγων του καὶ περιόδοι τινὲς τοῦ προσφάτου του λόγου περὶ τοῦ Ἰμβριάνι θὰ παραμείνουν ὡς κώδιξ τῆς ἀνακινιζομένης ἀνθρωπότητος.

Καὶ ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ ὁ Ἰωάννης Μπόβιο δὲν ὑπῆρξεν ὀλιγώτερον μέγας δι' αὐτόν, ἄλλως τε, ὁ ὁποῖος ἠθέλε πλήρη τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου, ἢ πολιτικὴ ὑπῆρξεν, ὡς διὰ τὸν Φελίτσε Καβαλότι, τὸν Αἰμιλίον Καστελλάρο, τὸν Βίκτωρα Οὐγγῶ, ἢ πρακτικὴ καὶ καθ' ἡμέραν ἐφαρμογὴ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ ἐθνικῶν ἰδεῶν.

Ἀνῆκεν εἰς τὴν δημοκρατικὴν μερίδα, ἀποδεχόμενος ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτοῦ σχεδὸν ὅλας τὰς ἀρχὰς τοῦ σοσιαλισμοῦ, ὁποίας τὰς διετύπωσε προηγουμένως ὁ Ματζίνι, τὸ εὐρύτερον καὶ ὑπεροχώτερον πνεῦμα τῆς ἰταλικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Μπόβιο ἄλλως τε προσέβαινε ἐπιμᾶλλον καὶ ὀνειροπόλει κοινωνικὸν καθεστῶς κατὰ τὸ ὅποιον ὄλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ ἦσαν ἐλευθεροί, τίμοι καὶ θὰ εἶχον συναίσθησιν ἑαυτῶν· ὀνειροπόλει ἐν ἐνὶ λόγῳ τὴν πολιτείαν τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ καλοῦ. Αἱ πολιτικαὶ του αὐταὶ ἰδέαι, ἐκφερόμεναι μετὰ θάρρος καὶ εὐσταθείαν ἀκλόνητον, τῷ ἀπέκλεισαν τὸ στάδιον τῶν ἐπισήμων θέσεων καὶ τιμῶν, ἀλλὰ κατέστησαν αὐτὸν ἀφ' ἑτέρου ὑπέρομαχον παντὸς δικαίου τοῦ καταδυναστευομένου λαοῦ· ἄλλως τε πάντες οἱ μεγάλοι ἰταλοὶ φιλέλληνες ἀνῆκον εἰς τὴν δημοκρατικὴν μερίδα ἀπὸ τοῦ Σανταρόζα ἕως τοῦ Φράττι, ἀπὸ τοῦ Tommaseo ἕως τοῦ Cavallotti, ἕως τοῦ Ἰμβριάνι ἕως τοῦ Μπόβιο.

Οὗτος ἐπὶ πλέον ἦτο ὁ ἀντιλήπτωρ τῶν θλιβομένων καὶ ὁ ὑπερασπιστὴς τῶν καταπιεζομένων· ὁ οἶκος του ἦτο ἀνοικτὸς εἰς πάντας τοὺς ποθοῦντας δικαιοσύνην καὶ ἐγκαρδίωσιν καὶ ὁ λόγος τοῦ Μπόβιο ἐθεράπευε, ἢ ὀρθοκρίσια τοῦ Μπόβιο καθησύχαζεν. Ἡ χολέρα τοῦ 1884 τὸν εἶδε μεταξὺ τῶν θαρραλεωτέρων ἀποστόλων τῆς φιλανθρωπίας, ὅταν τὸ Κοινοβούλιον, τοῦ ὁποίου ἦτο μέλος ἀπὸ πολλῶν ἑτῶν, τὸν ἦκουσε ἀντεπεξερχόμενον λαῦρον κατὰ

των διαχειριστῶν τῶν εὐαγῶν ἰδρυμάτων καὶ νοσοκομείων οἵτινες «κατεβίβρωσκον τὴν κληρονομίαν τῶν πτωχῶν...» — Ὁ Ἰωάννης Μπόβιο ἦτο κριτικὸν ἀνεκκλητὸν, ἐν εἶδος Ἀρείου Πάγου ἦτο ἀσυλὸν ἀσφαλές ἦτο ὁ πατήρ, ὁ ἀδελφός, ὁ φίλος παντὸς χρηστοῦ καὶ παντὸς δυστηχοῦς.

Καὶ ἀπέθανε!

Ὅλη ἡ Ἰταλία, ὅλος ὁ πολιτισμένος κόσμος καταθέτει, ἐνῶ γράφω βαρυπενθῶν τὰς σελίδας ταύτας, τὰ δάκρυα τοῦ πένθους του καὶ τὰς δάφνας τοῦ θανμασμοῦ του εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ Ἰωάννου Μπόβιο, τοῦ υἱοῦ τῶν μεγάλων μας πολιτῶν τῆς ἰδέας καὶ τῆς δράσεως. Ἡ νεκρώσιμος πομπὴ ἀντιπαρέρχεται ἤδη κάτω εἰς τὴν ὁδὸν ὑπὸ οὐρανὸν ὁ ὁποῖος λύεται εἰς θρήνους, ἀνὰ μέσον ἀλείουσι πλήθους λαοῦ συγκεκινημένου καὶ ἀνὰ μέσον πενθίμων λαβάρων καὶ ἐπὶ τοῦ φερέρου προσκλίνουν τρεῖς σημαῖαι· δύο ἐρυθραὶ, ἡ δημοκρατικὴ καὶ ἡ σοσιαλιστικὴ καὶ μία κυανόλευκος, ἡ ἑλληνικὴ... Ἐμπρέπει εἰς τὸν νεκρὸν τοῦτον ὁ κλάδος τῆς δάφνης ὁ δρεπόμενος ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Ἀκροπόλεως, ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ Παρθενῶνος!

Νεάπολις, 17 Ἀπριλίου 1903.

ΓΟΥΑΓΙΑΜΟΣ ΦΕΛΙΤΣΕ ΔΑΜΙΑΝΙ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἡ πόλις μας φέρει στολὴν ἑορτάσιμον μυθριανθισμένην καὶ μυρωμένην. Οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν ἤχουσι ἀργυρόχοι καὶ ρυθμικοὶ προσκαλοῦντες εἰς τοὺς ναοὺς τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ πρὸ πάντων τὰς λυγρὰς Βυζαντινὰς, αἵτινες προσεύχονται τώρα σοβαρὰ καὶ λησμονήσασαι ἐντελῶς καὶ τὴν τελευταίαν τρελλὴν εἰκόνα τῆς ἐκπνεύσεως ἀπόκρεω.

Ἄλλ' ἰδίως ἡ κίνησις καὶ ὁ συνωστισμὸς παρατηρεῖται εἰς τὰ πατριαρχεῖα, τὴν καρδίαν τῆς Νέας Ρώμης.

Εἰς τὸ μυστηριῶδες τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ ἡμίφως, τὸ ὁποῖον μάτην προσπαθοῦν νὰ λευκάνουν πολυέλαιοι καὶ κηρία, εἰς τὸν θρόνον τῶν Χρυσοστόμων καὶ τῶν Φωτίων, ἵσταται ὁ ἀνὴρ ὁ γεράσιμος, διὰ τὸν ὁποῖον ὡς μία καρδιά πάλλουν ὅλοι αἱ καρδίαι τοῦ ποιμνίου του.

Ὁ ἀνὴρ, εἰς τὸν ὁποῖον ὅλοι μὲ πεποιθήσιν ἀποβλέπουν, ὁ Ἰωακείμ ὁ τρίτος, μέγας καὶ ὄραϊον παραστήματος πρεσβύτερος ἵσταται

εὐλογῶν καὶ προσευχόμενος περιβεβλημένος τὸν λόχρον μανθῦαν του.

Ἡ Παμμακάριστος μέσα εἰς τὸ βαρὺ πλαίσιον τῆς, ἀκούει τὸ «τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια».

Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ρήτορες ἐκήρυξαν ἀνεξάντλητον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τώρα τὰ ἰσχυρὰ τοῦ πένθους ἀμφια τῶν ἱερέων, μὲ τὸ ἅγιον Πάσχα δ' ἀντικατασταθῶσι μὲ χρυσοῦφῃ ζωηρῶν χρωμάτων. Τὰς τρεῖς ἑορτασίμους πατριαρχικὰς στολὰς ἀριστουργήματα ποικιλικῆς καὶ πλούτου, θὰ περιγράψω εἰς ἰδιαιτέραν ἐπιστολήν.

Προετοιμάζονται τὰ μυρία ἀρώματα τοῦ ἁγίου μύρου, τὸ ὁποῖον θὰ παρασκευασθῆ νὰ χρίσῃ τὴν νέαν γενεάν, καθαιρὸν ἀπὸ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καὶ ἀπὸ τῶν προγονικῶν.

Εἶθε αἱ εὐχαί, τὰς ὁποίας μετὰ οἴγους ἀκούω πάντοτε εἰς τὰς βαπτίσεις κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ χρίσματος, νὰ ἐπαληθεύσων καὶ εἶθε ἡ νέα γενεά, νὰ γίνῃ γενεά λεοντόκαρδος καὶ λεοντόθυμος, μὲ ἴσα ἴσως ὄνειρα καὶ ἰδανικά, ἀλλὰ μὲ ἀντοχὴν περισσοτέραν.

Καὶ ἐπειδὴ ἑσταμάτησα εἰς τὴν λέξιν ἀντοχῆ, θὰ σὰς ἀναφέρω γυναῖκα ἐκτάκτου ἀντοχῆς τὴν κ. Σουλτάναν Παντελεήμονος ἢ Πυθάραιναν ἐκ Βασιλικῆς τῆς Μαύρης Θαλάσσης, ἡ ὁποία ἐπὶ τριάκοντα ἔτη εἶναι πλοίαρχος, διότι ὁ σύζυγός της ἐπαθε παραλυσίαν τῶν κάτω ἄκρων, καὶ ἐκείνη σθεναρὰ καὶ ἀκάματος, διευθύνει τὸ πλοῖον εἰς θάλασσαν κλυδωνιζομένην καὶ διοικεῖ τοὺς ναῦτας, ὅταν ὁ κλύδων τῆς ἀναρχίας ἐκραγῆ. Ἡ πατρίς της εἶναι ἡ καθ' αὐτὸ ναυτομάνα τῆς Μαύρης Θαλάσσης, ἀλλὰ τώρα, ὅταν δὲν ταξιδεύῃ ἡ πλοίαρχος μένει εἰς τὸ Σωσθένιον τοῦ Βοσπόρου.

Οὔτε φαντάζεται κἀν ὅτι εἶναι χειράφετος, ἀλλὰ δίδει τὰς διαταγὰς, καὶ βοηθεῖ πολλάκις εἰς τὴν ἄγκυραν, πλέκουσα περιπόδια θανάσιμα κατὰ τὰ διαλείμματα.

Στενοχωρεῖται πολὺ ἅμα μείνη ὀκτὼ ἡμέρας εἰς τὴν ξηρὰν καὶ λέγει — ἐμεῖς οἱ θαλασσινοὶ δὲν μποροῦμε νὰ γένουμε στεριανοί. Εἶναι τέλειος ναύτης, ἀλλὰ τῆς λείπει γνώρισμα πολὺ χαρακτηριστικὸν — δὲν βλασφημεῖ.

Καὶ ἀπὸ τῆς βλασφημίας ἐπιστρέφω καὶ πάλιν εἰς τὴν εὐχὴν καὶ εὐχομαι νὰ λυθῇ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, ἂν καὶ μόνον ὁ χρόνος ὠριμάζει τὰς σταφυλὰς καὶ λύει τὰ ζητήματα διὰ

νὰ δυνηθῇ καλὸς φίλος ἰατρὸς καὶ λόγιος, ἀλλὰ φανατικὸς ὁπαδὸς τῆς καθαρεινότητος, νὰ παρακολουθήσῃ τὴν σύγχρονον παραγωγὴν, τῆς ὁποίας ἐν τῇ φανατικότητί του καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν ἀρνεῖται. Καὶ μένει ἐκτὸς τοῦ νυμφῶνος, χωρὶς νὰ εἶναι παρθένος μωρὰ.

ΑΝΑΤΟΛΙΤΙΣΣΑ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Τὸ πατριωτικὸν δράμα.

ΛΕΓΟΥΝ οἱ παρευρεθέντες εἰς τὴν πρώτην παράστασιν τῆς «Μακεδονίας», δράματος ἑθνικοῦ καὶ ἱκανοποιούντος τὰ ἑλληνικὰ δίκαια, ὅτι σπανίως δραματικὸς συγγραφεὺς ἠσθάνθη τόσον τὴν μέθην τῆς ἐπιτυχίας, ὅσον ὁ φιλόπατρις ἐκεῖνος Ἕλληνας ὁ γράψας τὸ ἔργον διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Μακεδονία δίδεται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ «Μακεδονία» εἶνε τὸ ἔργον μὲ τὸ ὁποῖον ἡ «Ἐθνικὴ Σκηνή» τοῦ κ. Μανιάκη κάμνει τὴν ἐμφάνισίν της. Ἐὰν ἡ πρώτη παράστασις εἶνε καὶ τὸ πρόγραμμα τῆς σωτηρίας αὐτῆς ἐπιχειρήσεως, τότε ὁ συγγραφεὺς τοῦ δευτέρου δράματος τὸ ὁποῖον θὰ παῖξῃ ἡ «Ἐθνικὴ Σκηνή» πρέπει νὰ μᾶς δώσῃ καὶ τὴν ἑρώτησιν. Τὸ τρίτον δὲ δράμα νὰ τελειώσῃ μὲ τὴν προσάρτησιν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸ τέταρτον νὰ συμπληρώσῃ τὸ πρόγραμμα τῆς πανελληνίου ἐνότητος. Κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ 1897 ἡ κυρία Παρασκευοπούλου εἶχε σφάζει ἀρκετοὺς Τούρκους ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Βαριετῆ μὲ τὰ δράματα τοῦ κ. Περεσιάδου, ἕως ὅτου ἐπῆλθον τὰ γνωστὰ γεγονότα καὶ κατέθεσε τὴν αἵμοσταγὴ μάκαιραν. Τὴν χαντζάραν αὐτὴν εὐτυχῶς τὴν παρέλαβεν ὁ κ. Μανιάκης. Ἦτο ἀνάγκη νὰ τὴν δράξῃ ἄτρομος χεῖρ. Σοβαρῶς δὲ δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὁ μελετῶν τὰ πράγματα, ὅτι διὰ λαὸν ὁ ὁποῖος ἀγάλλεται ὅταν σκοτώνωνται ἐπὶ τῆς σκηνῆς οἱ ἠθοποιοὶ οἱ φοροῦντες τὰ ἐνδύματα τῶν ἐχθρῶν του, ἡ «Ἐθνικὴ Σκηνή» ἦτο ἔργον φιλανθρωπίας. Αὐτὰ τὰ ἑθνικὰ σύμβολα ἄλλως τε ἀπεδείχθησαν σωτηρία διὰ τοὺς δραματικούς συγγραφείς ὅπως καὶ διὰ τοὺς ξένους ταχυδακτυλογράφους οἱ ὁποῖοι κατορθῶνουν ἀπὸ ἕνα αὐγὸ νὰ βγάξουν τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ὅταν ἕνα κομμιδύλλον ἐκινδύνευε νὰ μαζιλαρωθῆ, ἐκτύπη ὁ ἑθνικὸς ὕμνος, ὑψώνετο ἡ σημαία εἰς τὴν σκηνήν καὶ τὸ ἔργον χειροκροτεῖτο μανιωδῶς. Ἀφοῦ ἡ φιλάνθρωπος αὐτὴ σημαία ἔσωσε τόσα ἱπποδρόμια, τόσα ἔργα, τὸσους ταχυδακτυλογράφους ἀπὸ τὸ ναυάγιον, διατὶ νὰ μὴ σώσῃ καὶ τὴν «Ἐθνικὴν Σκηνήν»; Εἰς τὸν συγγραφέα τοῦ προχθεσίου δράματος ἐρρίφθησαν μπουκέτα καὶ περιστέρια, ἐδόθησαν στέφανοι ἐν μέσῳ τῶν ἀλαλαγμῶν καὶ ἐστάλησαν φιλήματα βροχηδόν. Ταῦτα μόνον διότι ἔδωκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Μακεδονίαν. Φαντασθῆτε τὸν θρίαμβον τοῦ συγγραφέως ὁ ὁποῖος εἰς τὸ τέλος τῆς ἑκτῆς πράξεως τοῦ δράματός του θὰ ὀργανώσῃ στρατὸν κατὰ τὰς ἰδέας τὰς ἐκτεθειμένας εἰς τὸ «Ποινικὸν Δίκαιον» τοῦ κ. Μανιάκη καὶ θὰ καταλαμβάνῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Κατὰ περίεργον σύμπτωσιν αἱ ἰδέαι τῶν ἰδρυτῶν τῆς «Ἐθνικῆς Σκηνῆς» συμφωνοῦν μὲ τὰς ἰδέας τοῦ θιασάρχου ἑνὸς λαϊκοῦ θεατροδίου τῆς Κολοκυθῶν, ἀκάσαντος πρὸ τεσσάρων περιπτῶν ἐτῶν. Τὸ θέατρον αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶδομεν ἕνα βράδυ μὲ τὸν κ. Δ. Καμπούρογλου, εἶχε Φασουλῆν, τὴν Κιόρ-Κατίαν καὶ θίασον ὁ ὁποῖος ἔπαιξε τακτικῶς ἑθνικὸν δράμα, ἔχον τὴν ἑξῆς ὑπόθεσιν:

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐζήτησεν εἰς γάμον τὴν κόρην τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ. Ὁ Σουλτάνος παρεκάλεσε τὸν Ἕλληνα στρατηλάτην νὰ μὴ ἐπιμένῃ διότι ἡ κόρη του ἀγαπᾷ ἄλλον. Ἄλλ' ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἦτο ἀμετάπειστος καὶ ἐδήλωσεν εἰς τὸν Σουλτάνον ὅτι θὰ στελεῖ στρατὸν ἐναντίον του διὰ νὰ τὴν πάρῃ διὰ τῆς βίας. Ὁ Σουλτάνος διατάσσει τὸν Ἐτέμ Πασσᾶν νὰ βαδίσῃ κατὰ τοῦ ἐπιδρομέως μὲ 100 μιλιοῦνα νιζάμηδων. Ἄλλ' ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καλεῖ ἀμέσως εἰς ἐπικουρίαν τὸν ὑποστράτηγον Σμολένσκη, ὁ ὁποῖος, μολοντί τότε ἦτο ὑποψήφιος βουλευτῆς Ἀττικῆς, σπεύδει παρὰ τὸ πλευρόν του καὶ ὁ Σουλτάνος ἠττάται, γίνεται δὲ καὶ ὁ γάμος.

Ἐὰν ἡ «Ἐθνικὴ Σκηνή» δὲν ἔχει παραγγεῖλει ἀκόμη εἰς τοὺς συγγραφείς της δευτέρου δράμα, νομίζω ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ εἴρῃ ἄλλο συμφωνότερον πρὸς τὰς ἰδέας της ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω. Δὲν θὰ ἦτο δὲ ἀσχημὸν κατὰ τὰ διαλείμματα τῶν παραστάσεων νὰ ζητήσῃ τὴν συμμετοχὴν καὶ τοῦ φιλοπατρίδος ἐκεῖνου πανοραμαντίζῃ τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς, ὁ ὁποῖος σπρέφαν τὸ κομβίον τοῦ πανοράματος παρουσιάζε τὴν εἰκόνα τοῦ Τούρκου ἀρχιστρατήγου μὲ τὰς ἑξῆς ἐπεξηγήσεις:

— Αὐτὸς εἶνε ὁ χαμάλης, ὁ παληάνθρωπος, ὁ Ἐτέμης...

Ἀσυγχώρητος θὰ ἦτο ἡ ἔλλειψις τῆς «Ἐθνικῆς Σκηπτικῆς» διὰ τοιοῦτον λαόν. Εἶνε πέντε ἔτη μετὰ τὸν πόλεμον καὶ ἡ δῆψα τῶν Ἑλλήνων διὰ τὸ πατριωτικὸν δράμα ἐκορέσθη μόνον μὲ τὸν Βουλγαροκτόνον τοῦ κ. Καλοσύτη, ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον οἱ Βούλγαροι ἐφευγον προτροπᾶδην. Τόσον φλογερὰ εἶνε αὐτὴ ἡ δῆψα, ὥστε δύο μῆνας μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῆς Λαρίσης ὁ θίασος τοῦ κ. Ἀρνωτάκη ἀπεφάσισε νὰ παῖξῃ τὸν «Ἀθανάσιον Διάκον». Εἰς τὸ δράμα αὐτὸ δύο εἶνε, ὡς γνωστὸν, τὰ κύρια πρόσωπα, ὁ Διάκος καὶ ὁ Τούρκος πασσάς. Ἄλλ' ἡ παράστασις ἐνανάγησε διότι κανεὶς δὲν ἤθελε νὰ υποκριθῇ τὸν ἥρωα τῆς Ἀλαμάνας καὶ ὅλοι οἱ ἠθοποιοὶ, παρακαλούμενοι ἀπεγνωσμένως ἀπὸ τὸν κ. Ἀρνωτάκη νὰ δεχθῶν τὸν ρόλον, τοῦ ἔλεγον ἐμπιστευτικῶς.

— Προτιμῶ τὸν Πασᾶ.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Τὸ Παρίσι τελευταίως δέχεται κάπως περισσότερον ἐνδιαφέρον πρὸς τὰ δραματικά ἔργα τῶν ξένων συγγραφέων. Ἐκτὸς τῶν ἰταλικῶν, συχνά παίζονται με ἐπιτυχίαν ἔργα τῶν βορείων φιλολογοῦν. Οὕτω εἰς τὸ «Ὀδείου» ἐξακολουθοῦν ἐπιτυχῶς αἱ παραστάσεις τῆς «Ἀναστάσεως» τοῦ Τολστόϊ, τοῦ ὁποῖου ἐδώσαμεν εἰς προηγουμένον τεύχος ἀνάλυσιν. Εἰς τὸ θέατρον «Ἀντουάν» παίζεται ἡ «καλὴ ἐλπίς» τοῦ Ὀλανδοῦ συγγραφέως Χάιερμαν, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ ἔργον αὐτὸ ἐπεδίωξε τὴν ἀναποφάσιτον διλλανδικῶν ἐθίμων διὰ σειρὰς θλιβερῶν σκηνῶν μάλλον παρὰ διὰ τῆς συγκρούσεως τῶν αἰσθημάτων. Τὸ δράμα τοῦτο τοῦ Χάιερμαν ἀνήκει εἰς τὴν ἀκραν ρεαλιστικὴν σχολήν, ἡ ὁποία ὄχι μόνον ἐδῶ δὲν ἠμπόρεσε νὰ συγκινήσῃ τὸ ἑλληνικὸν κοινόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς της ὀλίγους μόνον ἔχει τοὺς πιστοὺς. Τὸ ἔργον ἐν τούτοις συγκινεῖ. Εἰς τὸ «Θέατρον τῆς διεθνούς τέχνης» ἐπαίχθησαν τὸ ἰταλικὸν δράμα «Ἄπιστος», ὁ «Θρίαμβος» καὶ τὸ «Ἀλληλουῖα» καὶ τελευταίως ἡ «Νεότης» τοῦ Γερμανοῦ Μάξ Χάλμπε, ἡ ὁποία παρ' ὅλην τὴν ἐπιτυχίαν τὴν ὁποῖαν ἔσχε εἰς τὰ διάφορα γερμανικά θέατρα, δὲν ἠμπόρεσε, χάρις εἰς τὴν καθαρῶς γερμανικὴν ἐμπνευσίν του ἔργου, νὰ προκαλέσῃ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ παρισίου κοινού. Καὶ φαίνεται μὲν κάπως κλονισμένη καὶ ὑποχωροῦσα ἡ ἀντιπάθεια τῶν Γάλλων πρὸς τὸ ξένον δράμα ἀλλ' ὅμως κἀντιοτε μὲ ἰδιαιτέραν ἀγάπην ἀποκλίνει ἡ λατινικὴ τῶν ψυχὴ πρὸς τὰ συγγενῆ μὲ αὐτὴν ἔργα ὁποῖα τὰ τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιτυχία τῆς «Ἀναστάσεως» ὁφείλεται ἴσως ἐν μέρει εἰς τὴν διασκευὴν τοῦ Γάλλου συγγραφέως Βαταίλλε, ὁ ὁποῖος μεταθέτει τὸ πρωταγωνιστικὸν πρόσωπον ἀπὸ τοῦ πρίγκηπος Νεκλούδωφ εἰς τὴν Μασλόβαν, θῆμα τῶν προλήψεων καὶ τῆς ἀνισότητος τῶν κοινωνικῶν τάξεων.

Καὶ δὲν ἐξετάζομεν ἐδῶ ἂν ἡ διασκευὴ αὐτῆ τοῦ μυθιστορηματοῦ τοῦ μεγάλου Ρώσου, δικαιολογεῖται.

ταὶ. Ἀναγράφομεν μόνον τὸ γεγονός τῆς παρατηρουμένης τροπῆς τοῦ ρεύματος τοῦ παρισίου κοινού πρὸς ἔργα ξένα, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ βεβαίως ἠμποροῦν νὰ καταλεχθῶν μετὰ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς διεθνούς τέχνης.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΕΡΒΕΡΤ ΣΠΕΝΣΕΡ. — Ἐκ τῆς βιογραφίας τοῦ Ἄγγλου φιλοσόφου τὴν ὁποίαν ἔγραψεν ὁ Τζωρτζ Ἄιλς παραθέτομεν ἐνδιαφέρονσαν περιληψὴν δημοσιευθεῖσαν εἰς τὴν γαλλικὴν «Διεθνή Κριτικὴν». Ἡ βιογραφία αὐτὴ παρέχει νέας λεπτομερείας περὶ τοῦ Σπένσερ.

Γεννηθεὶς τὴν 27 Ἀπριλίου 1820, ὁ Ἐρβερί Σπένσερ ἦτο κατὰ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν ὑγιεῖς λεπτοφυοῦς. Δεκαοκταετῆς εἰργάζετο εἰς τοὺς σιδηροδρόμους καὶ ἐφθασε τὸν βαθμὸν τοῦ μηχανικοῦ χωρὶς νὰ παραμελῇ τὴν ἐργασίαν του κατεγίνετο εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ ἔγραψε σειρὰν ἀρθρῶν περὶ τῆς ἀληθοῦς κυβερνητικῆς ἐξουσίας. Τὸ 1848 κατέλιπε τὴν σιδηροδρομικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἔγεινε ὑποδιευθυντὴς τοῦ «Οἰκονομολόγου» καὶ συντάκτης τοῦ «Leader».

Τὸ 1850 ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἔργον του: *Κοινωνικὴ Στατιστικὴ*, περιέχουσα ἐν τῇ γεννήσει τῶν τὰς φιλοσοφικῶν του ἰδεῶν. Τὸ 1852 ἤρχισε νὰ δημοσιεύῃ τὴν σειρὰν τῶν δοκιμῶν του, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται τὸ κάλλιστον τῶν ἔργων του. Τὸ τρίτον τῶν δοκιμῶν τούτων ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως ἣτις ὑπῆρξε πρόδρομος τῆς συνθετικῆς φιλοσοφίας του. Τὸ 1896 κατέλιπε κάθε ἐργασίαν.

Ὁ Σπένσερ ἠγάπα βαθύτατα τὴν μητέρα του. Κατὰ τὴν μακρὰν ἀσθενείαν τῆς ὁ Σπένσερ ἐφεῖρε εἶδος κλίσης, ἡ ὁποία ἐκνεῖτο καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Νεώτατος ἀκόμη, διαρκούσης τῆς σιδηροδρομικῆς του ὑπηρεσίας ἐφεῖρε μηχανήματα πρὸς κατὰ μέτρησιν τῆς ταχυτήτος τῶν ἀτμομαζῶν.

Ἀπὸ τοῦ 1860, ὅποτε ἤρχισε τὸ σύγγραμμά του «Ἀρχαὶ Βιολογίας», μετεχειρίσθη γραμματεία πρὸς τὸν ὁποῖον ὑπαγόρευε. Διηρογετο τότε τὸ θέρος παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης τῆς Σκωτίας καὶ κάθε πρῶτὸ ὑπαγόρευε καὶ ἐξεκοιμήτο εἰς τὴν κωπηλασίαν ἐναλλάξ κατὰ τέταρτον τῆς ὥρας, διὰ νὰ ἐπιταχῆν οὕτω τὴν κυκλοφορίαν. Ἐκτοτε δὲν εἰργάζετο ποτὲ μετὰ μεσημβρίας. Εἰς τὸ Λονδίνον τὴν κωπηλασίαν ἀντικατέστησε διὰ τῆς σφαιρίας ἡ διὰ τοῦ περὶατόν. Ἐνίοτε ἐκάνει μισὸ πούρο ὡς ὑποβοηθῆται τὴν σειρὰν τῶν σκέψεων του.

Ἡ ὑπαγόρευσις ἐγίνετο ταχεῖα καὶ χωρὶς διακοπῆς, ἐκτὸς μικρῶν παύσεων τὰς ὁποίας αὐτὸς ἤθελε. Κατὰ τὴν ἀνάγκασιν τῶν χειρογράφων ὀλίγας μόνον διορθώσεις ἔκανε.

Ὁ Σπένσερ δὲν ἐδιάβαζε πολὺ καὶ ἔλεγε, ὄχι πρὸς μεγάλην τιμὴν τῶν συγχρόνων συγγραμμάτων, ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη ἀπεφάσιζε νὰ διαβάσῃ ὅ,τι ἐδημοσιεύετο, δὲν θὰ ἐμάνθανε τίποτε περισσότερον ἢ ὅ,τι ἐγνώριζε. Ἐν τούτοις εἶχε μεγάλην πολυμάθειαν καὶ τίποτε δὲν ἠγνόει ἐξ ὅλων τῶν δημοσιευμάτων τὰ ὁποῖα εἶχον σχέσηιν πρὸς τὰς μελέτας του. Ἐμάνθανε ἄλλως τε πολλὰ ἀπὸ τοὺς φίλους του οἱ ὁποῖοι ἐθεώρουν τιμὴν τῶν νὰ θέτουν τὰς γνώσεις τῶν εἰς τὴν διάθεσιν του. Μεταξὺ αὐτῶν ὁ Χέξλεϋ, ὁ Τύνταλλ καὶ Χούκερ.

Ἡ μνήμη του ἦτο ἰσχυροτάτη εἰς γεγονότα καὶ εἰς σκέψεις ἀλλ' ἐλαχίστη εἰς τὰς λέξεις. Ποτὲ δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ μικρότερον ποίημα χωρὶς λάθος. Αἱ φιλολογικαὶ ἄλλως τε γνώσεις του ἦσαν ἀσημαντοί.

Πάν ὅ,τι ἐδίδαξε εἰς τὴν «Ἠθικὴν» του, τὸ ἔθεσε εἰς πράξιν. Ποτὲ δὲν παρέλειπε τὸ καθῆκον, ἀκόμη

καὶ διὰ λόγους ὑγείας. Ἐπὶ σαράντα ἔτη καὶ πλέον, ἐπέβλεπε μόνος του εἰς τὴν ἐκδοσὴν τῶν βιβλίων του εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας τοῦ τυπογραφείου, τῆς χαρακτικῆς, ἀκόμη καὶ τῆς βιβλιοδετήσεως.

Ἰδιοσυγκρασίας ἐκ φύσεως ἰσχυρᾶς, διέτηρσε ἀκαμαίας τὰς δυνάμεις του μέχρι τοῦ ἑξηκοστοῦ ἔτους. Τὸ 1897 ἠσθένησε σοβαρῶς ἀλλ' ἀνέλαβε χάρις εἰς ἀσθηρὰν διαίταν.

Πρὸ δέκα ἐτῶν ὁ φιλόσοφος διαμένει εἰς Μπαρῆτον, ἐναντι τῆς θαλάσσης. Δὲν ἐργάζεται πλέον καὶ δέχεται μόνον ὀλίγους φίλους· ἀλλ' ὁ θαυμασμὸς τῆς Ἄγγλιας ὅλης φθάνει μέχρις αὐτοῦ, ἐνὸς τῶν ἐνδοξότερων τέκνων της.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ τὸ πρῶτον τεύχος τῆς «Ἱστορικῆς Βιβλιοθήκης» τοῦ κ. Γ. Βλαχογιάννη ἡ βιογραφία τοῦ στρατηγῆ Γεωργίου Καραϊσκάκη ἀναδημοσιεύομεν τὰ ἐπόμενα χωρικηρικτικὰ ἀνέκδοτα:

Τὸ φιλὶ τοῦ Μάρκου.

Ἐ τὸν πόλεμον τοῦ Κεφαλόβρυσου, ὅπου σκοτιώθηκε ὁ Μάρκος Μπότσαρης εἶχε στείλῃ καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἓνα μικρὸ σῶμα, αὐτὸς ὅμως δὲν ἔλαβε μέρος ἔ τὸν πόλεμον, γιατί ἦταν ἀρρωστος ὁ τὸ μοναστήρι τοῦ Προυσοῦ. Ἀφοῦ σκοτιώθηκε ὁ Μάρκος, ἐφεραν οἱ Σουλῶτες τὸ λείψανόν του καὶ τὸ ἐπίπλωσαν ἐμπρός ὁ τὸ νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Μοναστηρίου. Σηκώθηκε τότε ὁ Καραϊσκάκης ἀπὸ τὸ κρεββάτι καὶ ἐπῆγε σέρνοντας καὶ φίλησέ με δάκρυα τὸ νεκρὸ τοῦ Μάρκου καὶ εἶπε:

— Ἄρπιστε, ἥρωα Μάρκο, καὶ ἐγὼ ἀπὸ τέτοιο θάνατο νὰ πάω.

Κ' ἐπῆγε ἀληθινὰ ὅπως εὐχῆθηκε. ὁ ἥρωας.

Ἀπὸ τὸ θάνατον εὐχόνταν ὅλοι οἱ γενναῖοι ἐκείνον τὸν καιρὸ νὰ πᾶν ἀπὸ βόλι. Τὸν ἴδιον θάνατον εὐχῆθηκε καὶ ὁ Γκούρας καὶ ἂν αὐτὸν ἐπῆγε.

Τὸ βρακὶ τῆς Κατερίνας.

Ἐ τὸν πόλεμον τῆς Δομητριάδας ὁ Καραϊσκάκης εἶχε διατάξῃ τὸν ἀπλαρχηγὸ Βασίλη Μπουσόγο νὰ πάσῃ μὲ ῥάχη παρατῆρα ἀπὸ καὶ ποὺ γίνονταν ὁ πόλεμος καὶ νὰ περιμένῃ ὡς ποὺ νὰ τὸν κράξῃ. Ἐνῶ λοιπὸν ἀκολουθοῦσε ὁ πόλεμος, ὁ Καραϊσκάκης ἤρθε μεγάλη ἀντίσταση ὁ τοὺς Τούρκους καὶ ἔστειλε ἓνα παληκάρη νὰ πάῃ νὰ φωνάξῃ τὸ Μπουσόγο βοήθεια. Ὁ στρατιώτης ὅμως δειλίασε καὶ δὲν ἔφερε τὴν διαταγὴ τοῦ στρατηγού ὁ τὸ Μπουσόγο. Ἐτοῖ ὁ Καραϊσκάκης ἀναγκάστηκε νὰ τραβηχθῇ καὶ φτάνει ὁ τὴ ῥάχη, ὅπου φύλαγε, ἀνεργος, ὁ Μπουσόγο. Δαιμονίστηκε καθὼς τὸν εἶδε ὁ Καραϊσκάκης, γιατί νόμισε πῶς ἀπὸ φόβον δὲν εἶχε ἔρθῃ βοήθεια του.

— Τὸ βρακὶ τῆς Κατερίνας! Φέριτε μου τὸ βρακὶ τῆς Κατερίνας!

Ὁ Καραϊσκάκης γιὰ ντροπίασμα τῶν δειλῶν εἶχε μαζί του ἓνα παλιόβρακο, ποὺ τῆξεραν ὅλοι μ' αὐτὸ τ' ὄνομα «τὸ βρακὶ τῆς Κατερίνας» καὶ ὑποχρέωνε ὅσους ἐπιανε φοβισσάσῃδες νὰ τὸ φορέσουν. (Αὐτὸ μᾶς θυμίζει τὴ Μόσχα τοῦ Τζαβέλα ποὺ ἂν μὰ ζῶγωνε πόλεμος ἔβρανε ντελάλι μέσα ὁ τὸ Σούλι, ὅτι ὁποῖος Σουλῶτης μείνῃ ὁ τὸ χωριὸ καὶ δὲν πάῃ με τοὺς ἄλλους νὰ πολεμήσῃ, θὰ φορέσῃ γυναίκα).

Ὁ Μπουσόγος ὅμως, ἀφοῦ δὲν ἔφτανε σὲ τίποτα, ἀναψε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸ θυμὸ του. Τραβιέται πίσω, καὶ ὅξω τὴν κομπόουρα! Ἐκεῖ ὅμως ἐξηγήθησαν τὰ πράγματα καὶ ὁ Καραϊσκάκης, ἀφοῦ κατάλαβε τὸ λάθος του, ζήτησε συμπάθειον ἀπὸ τὸ Μπουσόγο καὶ δακρυσομένος τὸν φίλησε.

Ἡ προσευχὴ τοῦ Καραϊσκάκη.

Ἐ τὰ 1826, ὕστερα ἀπὸ τοὺς περίφημους πολέ-

μους τῆς Ἀράχωβας, τοῦ Διοτόμου καὶ τὸσους ἄλλους, ὁ Καραϊσκάκης μὲ τὸ στρατὸν του εἶχε κινήσῃ καὶ ἐρχόνταν βοήθεια τῆς Ἀθήνας, ποὺ κινδύνευε ἀπὸ τὸν Κιουταχῆ. Ἐφτασε ὁ τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Σεραφεῖμ, ὅπου εἶναι καὶ τὸ λείψανόν του, τιμημένον πολὺ λείψανον ἀπὸ τοὺς Ρουμελιώτες. Ἐκεῖ ὁ Καραϊσκάκης γονατιστὸς ὁ τὸν ἅγιον τάφον κοντὰ, μ' ὅλα τὰ παληκάρια του, προσευχήθηκε: «Βοήθησέ μας, Ἄϊσεραφεῖμ, νὰ διώξωμε τὸν Κιουτάγια ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, νὰ γλυτώσωμε τοὺς κλεισμένους χριστιανούς καὶ νὰ κάμωμε ὁ τοὺς Τούρκους δεύτερη Ἀράχωβα, καὶ νὰ σοῦ φέρω χρυσὸ κωντῆλι ὁ τὸν τάφο σου καὶ λαμπάδες ἑκατὸ ἴσα μετὰ τὸ κορμὶ μου καὶ νὰ στολίσω σὺν παλάτι τὸ μοναστήρι σου!» Κι ὅλος ὁ στρατὸς ξεσοῦφωτος καὶ γονατισμένος εἶπε τὴν ἴδια προσευχὴ. Ὁ Ἅγιος Σεραφεῖμ ὅμως δὲν τοὺς ἀξίωσε.

Καραϊσκάκης καὶ Κιουταχῆς.

Τὴν 9 Ἀυγούστου, ὁ τὰ 1826, ὁ Καραϊσκάκης ἀναμάθηκε κατὰ τὴν μετὰ τὸν Κιουταχῆ ὁ τὴ Γαλλικὴ φεργάδα τοῦ ναυάρχου Δερνῦ, ποὺ ἦταν ἀραγμένη ὁ τὸν Πειραιᾶ. Ὁ Κιουταχῆς μὲ τὸν Ὁμέρ πασσά τῆς Χαλκιδίδας εἶχαν πάῃ νὰ ἰδοῦν τὸ ναύαρχο. Δὲν πρόφτασαν νὰ κατεβῶν ὁ τὴ σάλλα καὶ φτάνει ὁ Καραϊσκάκης μὲ τὸ Χρησιτῆ σὲ βάρκα. Ἑλληνικὴ ἀπὸ τὸ μπρῆτι τὸ Ψαριανὸ τοῦ Γιαννίτση, ποὺ ἦταν ἀραγμένο ὁ τὴ Λεψίνα καὶ τῶς ὁ Καραϊσκάκης ὁ τῆς διαταγῆς του. Λένε πῶς ἐπίτηδες ὁ Γάλλος ναύαρχος εἶχε φέρῃ ἔτσι τὸ πρᾶμα, γιὰ νὰ συμῆξουν οἱ δύο ἀρχιστρατηγοί. Κι αὐτὸ τοῦ τὸ εἶχε ζητήσῃ ὁ Κιουταχῆς.

Ταραχτήκε ὁ Καραϊσκάκης καθὼς εἶδε τὸν Κιουταχῆ μπροστὰ του. Ἐβαλε τὸ χερὶ ὁ τὸ σπαθὶ καὶ εἶπε ὁ τὸ Χρησιτῆ.

— Ὁρὲ Χρησιτῆ, μὴ μᾶς κάνουν καμμιά μπαμπεσά;

Τὸν καθησούασε ὁ Χρησιτῆς. Κι ὁ Κιουταχῆς ὅμως ταραχτήκε, καθὼς εἶδε τὸν Καραϊσκάκη. Χαίρετσε ὁ Καραϊσκάκης τὸν Κιουταχῆ, κατὰ τὴν τούρκικη συνήθεια (μὲ τὴν ἀπαλάμη ὁ τὸ στήθος) καὶ κάθισε. Χαίρετσε καὶ ὁ Κιουταχῆς μὲ τὸ κεφάλι, ἀγέρωχος, καὶ μίλησε πρῶτος Ἀρβανίτικα.

— Τί κάνεις, Καραϊσκάκη; Ἐλπίζα νάρθῃς ὁ τὰ Μπαϊάλια νὰ με προσκυνήσῃς καὶ νὰ σοῦ δώσω ὅλα τὰ βιλᾶγια, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ὡς τὴν Ἄρτα.

— Ἐγὼ νὰ σὲ προσκυνήσω; τοῦ ἀποκρίνεται ὁ Καραϊσκάκης. Ἄν εἶσαι Ρούμελη Βαλεσῆς ἐσύ, εἶμαι καὶ ἐγὼ Ρούμελη Βαλεσῆς. Κι ἂν ἤξερες ἡ Διοικήσή μου ὅτι κρένομε τώρα μαζί, με κρέμαγε καὶ ἐμένα καὶ δεκαπέντε χιλιάδες στρατεύματα ποὺ ἔχω ὁ τὴ Λεψίνα.

— Καὶ πῶς μπορεῖ νὰ σὲ κρεμάσῃ;

— Μήπως δὲ σὲ κρεμαίει ἐσένα ὁ Σουλτάνος, ὁ ταν θέλλῃ; Ναι ἡ ὄχι;

— Ναι, γιατί τὸν ἔχω βασιλιά.

— Λοιπὸν με κρεμαίει καὶ ἐμένα, γιατί τὴν ἔχω βασιλίτσα!

Χαμογέλασε ὁ Κιουταχῆς. Σηκώθηκε πρῶτος καὶ ἔφυγε ἀπὸ τὸ καράβι.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Κιουταχῆς τοῦστειλε καφέ, ζάχαρη καὶ καπνὸ. Ὁ Καραϊσκάκης τοῦστειλε ἓνα φόρτωμα κρασί.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ἐν Ὀδησσῷ εἰς τὴν ἑλληνικὴν λέσχην «Ὀμόνοια» ὁ Ἄραμης ἐθριάμβευσε μὲ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

Κατὰ τὰ ἀποκαλυπτικὰ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Διάκου ἐν Λαμίᾳ ὁ ἀπαγγελία ποίημα ὁ κ. Ἀρ. Προβελέγγιος.

Γραφικώτατος ὁ ἱππικὸς τετραστροφὸς εἰς τὸ ποδηλατοδρόμον Φαλήρου κατὰ τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἰππικού

Ὁμίλου. Ἦτο μία ὄρασιότη ζωντανή εἰκὼν· οἱ κυρία μαζὴ μετὴν χάριν ἐπέδειξαν καὶ δεξιότητα σπαινοῦν εἰς τοὺς ποικίλους ἐλιγμούς τοῦ τετραχόρου.

Ἐκ τῶν ὑποβληθέντων ἔργων εἰς τὸν γλωσσικὸν διαγωνισμόν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρίας ἐβραβεύθησαν δέκα: ἡ ἐν Οἰνὴν διλέκτος τοῦ κ. Χρ. Συμβουλίδου ἱατροῦ, τὰ «Θεσπρωτικά» τοῦ κ. Δ. Παναγιωτίδου ἱατροῦ, ἡ «Διλέκτος τῆς Καστορίας» τοῦ κ. Ζωγράφου, τὰ «Λευκαδικὰ» τοῦ κ. Σπ. Δάλλα, τὰ «Λεσβιακὰ» τοῦ κ. Ἀναγνώστου, τὰ «Γορτυνιακὰ» τοῦ κ. Τάκη Κανδηλάρου, τὰ «Φιλολογικὰ Λευτεκάδας» (Κυπριασίας) τοῦ κ. Παππαϊωάννου, τὰ «Αἰτωλικὰ» τοῦ κ. Δ. Λουκοπούλου, τὰ «Μανιάτικα Μυρολόγια» τοῦ κ. Κ. Γ. Πασαγιάννη, καὶ τὰ «Φυγαλεϊκὰ» τοῦ κ. Ν. Βέη.

Ἐπιτροπὴ ἐκ Χίου ἀνέλαβε τὴν δι' ἑράναν ἐκδοσιν τῆς Ἱστορίας τῆς Χίου προϋπολογισθεῖσαν εἰς 200 χιλιάδας δραχμῶν. Ἡ συγγραφή τῆς ἱστορίας ἀνετέθη εἰς τὸν ἐν Χίῳ γυμνασιάρχην κ. Γ. Ζολύταν.

Εἰς τὸ Βερολίον συγκροτεῖται κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου ἐ. ἔ. τὸ πέμπτον διεθνὲς συνέδριον τῆς ἐφηρμοσμένης χημείας, εἰς τὸ ὁποῖον προσεκληθῆναι νὰ συμμετάσχῃ ἡ Ἑλλάς.

Ὁ Βασιλεὺς ἀπένευμε εἰς τὸν Νοβέλλι τὸν χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Σατήρος.

Ἐπὶ τοῦ κ. Τρουφιῆ ἐδόθη κάποια ὄψις εἰς τὴν νικηφοροῦσαν ἀπὸ πολλοῦ ἰδεῶν τῆς διοργανώσεως παραστάσεων ἀρχαίων δραμάτων εἰς τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου. Κατὰ τὸν Φεβρουάριον ἐπροτάθη ὑπὸ τινος λογίου ἡ ἰδρυσις πρὸς τοῦτο διεθνῶς καλλιτεχνικῆς ἑταιρίας.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐξεδόθησαν κατὰ τὸ 1902, 7384 βιβλία, ἐκ τῶν ὁποίων 4743 μυθιστορήματα καὶ 567 ἔργα θεολογικά.

Ἐτοιμάζεται ἐκδοσις τῶν ἀπάντων τοῦ Ἰταλοῦ ποιητοῦ Λορέντζο Στεκέτι.

Ὁ «Νέος Κόσμος τῆς Μόσχας» ἐκδίδει μέγα λεύκωμα περιλαμβάνον ὅλας τὰς εἰκόνας καὶ γεωλογίας τοῦ Τολστόϊ τὰς δημοσιευθεῖσας εἰς διαφόρους ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ ὄλων τῶν ἐθνῶν.

Ἐξ ἀνταποκρίσεως τοῦ «Νέου Ἀστέρως» ἀπὸ τὸ Παρίσι: «Ὁ μόνος Ἕλληνας, ὁ ὁποῖος φηγοῦράει εἰς τὸ «Σάλον» τῶν Παρισίων, εἶναι ὁ Γαλιάνης μ' ἓνα πορτραῖτο γυναικὸς πολὺ ὄρατον, ζωγραφισμένον με εὐδυνειδισίαν, σχεδιασμένον κυρίως πολὺ καλὰ, τὸ ὁποῖον δὲν ἐνθυμῆται τὸν γεωλογογράφον ἀλλ' ἓνα μεταμορφωθέντα Γαλιάνην, ὅστις προσπαθεῖ νὰ μνηθῆ εἰς τὴν ζωὴν καὶ νὰ μάθῃ ὅλα τὰ μυστήρια τῆς τέχνης του. Εἶναι μία πρόδος καὶ μία ὄραία πρόδος τοῦ Γαλιάνη».

Εἰς τοὺς ναοὺς τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς καθιερώθη κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἡ τετραφωνία καὶ καθιερώθη ἡ Βυζαντινὴ μουσική. Τὸ μέτρον τοῦτο θὰ ἐφαρμοσθῆ εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας. Συνεζητήθη ἤδη ἡ πρόσκλησις ἱεροφρατῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ μέγας Ἰταλὸς ἠθοποιὸς Σαλβίνι ἀποχωρεῖ τῆς σαγῆς. Ὁ Ὀθέλλος καὶ ὁ Οὐρέστης θὰ εἶναι οἱ τελευταῖοι ρόλοι του.

Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Μουσείου τῶν Δελφῶν ὄρισθησαν διὰ τὴν 19 τρέχοντος Ἀπριλίου.

Ἡ «Revue» ἐδημοσίευσεν μελέτην τοῦ κ. Ἰωάννου Λοβέρδου, ἀγρονομικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τοῦ ὑπουργείου τῆς Γεωργίας ἐν Παρισίοις περὶ ἐνοφθαλμισμού τῶν ζώων.

Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῶν Ἀγγλων κλασσικῶν ἔγινεν νέα ἐκδοσις τοῦ βιβλίου τοῦ Γουίλιαμ Χάλλιτ· Χαρακτήρες τῶν δραμάτων τοῦ Σαίξπηρ καὶ διαλέξεις ἐπὶ τῶν Ἀγγλων ποιητῶν. Ὁ Χάλλιτ εἶναι ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι τὰ μάλιστα συνέβαλον εἰς τὴν κατανοήσιν τοῦ μεγάλου δραματικοῦ συγγραφέως τῆς Ἀγγλίας.

Ὁ «Ἐρμῆς τῆς Γαλλίας» δημοσιεύει περιεργον κατάλογον τῶν θεατρικῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος.

Ἐπὶ τὸν τίτλον «Σύγχρονοι Ἀγγλοὶ συγγραφεῖς» ἐκδίδεται ἐν Ἀγγλίᾳ σειρά μονογραφῶν τῶν ζώντων Ἀγγλων συγγραφέων. Ὁ τελευταῖος ἐκδοθεὶς τόμος εἶναι ἀφιερωμένος εἰς τὸν γηραιὸν Ἀγγλον Τζωρτζ Μέρειδθ.

Ἐπὶ τῆς «Λαϊκῆς Βιβλιοθήκης τῆς Τέχνης» ἐν Ἀγγλίᾳ ἐξεδόθη νέος τόμος τοῦ Καμίλ Μωκλαίρ, περιλαμβάνων ἱστορίαν καὶ κριτικὴν μελέτην ἐπὶ τῆς νέας μορφῆς τῆς ζωγραφικῆς ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1860-1900 ἤτοι ἐπὶ τοῦ impressionisme καὶ τῶν impressionnistes. «Εἶναι καιρὸς, λέγει, νὰ ἐξετάσωμεν τὴν φάσιν αὐτὴν τῆς γαλλικῆς τέχνης ἀπαθῶς, χωρὶς διθυράμβους καὶ χωρὶς ἐχθρότητας». Ὁ συγγραφεὺς καθορίζει τὴν προσπάθειαν τῶν καλλιτεχνῶν αὐτῶν οὕτω: ἀντίδρασις κατὰ τοῦ γραικολατινικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σχολαστικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς τέχνης τοῦ ζωγράφου, ὁ ὁποῖος παρήγαγε τὴν δευτέραν Ἀναγέννησιν καὶ τὴν γαλλο-ιταλικὴν σχολὴν τοῦ Φοντενμπλά, τὸν αἰῶνα τοῦ Λουδοβίκου 14ου, τὴν σχολὴν τῆς Ρώμης, τὸν ρυθμὸν Empire. Ἐξετάζει τὰς θεωρίας τῶν impressionnistes καὶ τὸ ἔργον ἐνὸς ἐκάστου καὶ ἀπαριθμεῖ τὰ ἑλαττώματα καὶ τὰς ἀρετὰς τῆς τέχνης αὐτῆς, προσπαθῶν νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν ἢ ὅποια τῆς ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς γαλλικῆς τέχνης. Ἐν τέλει ἐξετάζει τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΕΙΣΙΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΛΟΓΙΑΣ, ὑπὸ Ἀνδρ. Μυ. Ἀνδρεάδου. — Ἀθήναι 1903. Τυπογραφεῖον Ἀνέστη Κωνσταντινίδου, δρ. 1.

Ἡ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ ὑπὸ τοῦ ἰδιαίτερου γραμματέως του Δ. Αἰνιάνος. Ἐκδοσις β' μετὰ συλλογῆς ἀνεκδότων καὶ ἀποφθεγμάτων ὑπὸ Ἰ. Βλαχογιάννη. Ἀθήναι 1903 τυπογραφεῖον Γ. Σ. Βλαστοῦ σφ. 16ον σελ. 128 δρ. 1.50.

ἹΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ἸΤΑΛΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ὑπὸ Ἀδόλφου Γάσπαρη, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Ἀγγέλου Βλάχου τῆχος Ἀον — Βιβλ. Μυραολῆ δρ. 197. — Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

Ἡ ΡΕΥΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΗΚΤΗΣ ὑπὸ τῶν μικροβίων ὑπὸ Α. Μαυρογιάννη ἱατροῦ. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΗΚΗ ὑπὸ Ἀμβροσίου Κασσαρά Ἐπισκόπου Λαρίσσης, Φαρσάλων καὶ Πλαταμῶνος. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΣΟΛΩΜΟΥ ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ὑπὸ Ἀγίδος Θεόρου. — Σπάρτη ἐκδοσις «Ἠχοῦς Σπάρτης» 1903.